

සභයෙන් ඉන්ද්‍රියා ටිකා
අභිධම්මෙහි සභග්ගො.

හදන සබ්බ ජාතිපාල මහාථෙර ආමිනා

විරිතා

සංඛ්‍යා වර්ණනා විකා

සමෙතො

අති ධම්ම ධර්ම සංග්‍රහය .

වැලැමපිටිය පරමධර්මාදය පරිවේණාධිපතිනා

ආභිධම්මිකා චරිතය

සිරි සුමනසාරථෙරෙන

සංඝාධිපතො .

කොළඹනගර

පතිරණගෙ විලියම් අමරසේකර අපසුහාමි

ඉතිකඤ්ඤාන සංග්‍රහය දනන වෙස්සා වරියෙන

විජ්ජාපසාදක සනාලය

ප්‍රියංගුණ.

2473.

1930.

සඳහන්.

අභිධම්මා නාම බුද්ධාන භගවතා දෙවෙසු නාවතියංසෙසු විහරනෙන පාරිවජ්ජනනමුලෙ පණ්ඩුකමලසිලායං දෙවානං නාවතියංසානං දෙසිතො පරමගමනිරො විසිටෙය්ඨා ධම්මො.

ඉදංහි අභිධම්මස්ථ සංගහංනාම පකරණං තිපිටක සාගර පාරගනෙන අනුරුඤ්ඤාචරෙත අභිධම්මසාගර නිජරත න්දාය විතත, වෙනසික, රූප, නිබ්බාණ, වසෙන සංකප්පං කාමා ඥානා වොධනන්දායව කතනති දට්ඨබ්බං,

නමපි ගමනිරතතා පොරාණක චෙරවරෙහි ලිතන්දාය වණ්ණනා වසෙනපි මූලටිකා, විභාචිතිටිකා, මනිසාරමඤ්ජුසා ටිකා, ඉමසවිඤ්ඤාව දිස්සමානා සංකප්පවණ්ණනාටිකාදිවසෙන බහවො ටිකාකතා.

අයංහි සංකප්පවණ්ණනාටිකා මුලෙරටෙය් අරිමඤ්ජනනගරෙ ඡප්පටාභිධාන සද්ධම්ම ජොතිපාල මහාචරවරෙත කතනති ඤායතෙ.

උභයමෙපනං මයාලෙඛකදෙසාපගතං කාමා වැලලම්පිය ගාමෙ “පරමධම්මොදය පරිවෙණ”තිපතිනා සුමනසාරචෙරෙන සංඝොධිතං.

ඒ. සුමනසාරචෙරෙන.

සුඛපණ්ණාං.

පිඤ්ඤා, පනත්තා, අසුඛපාපො, සුඛපාපො.

3	35	ඉමින	ඉමිනා
8	8	ඉච්චවං	(7) ඉච්චවං
..	9	අට්ඨධා	(8) අට්ඨධා
14	2	ගහිනං	සහිනං
...	11	සහිං	සහිනං
15	19	විඤ්ඤාණති	විඤ්ඤාණති
22	12	ඵසො	ඵසො
..	13	කුත	කුත
23	35	පඨමං	පඨමං
25	23	දුතියකා	දුතියකා
32	25	අනුත්තර	අනුත්තර
36	14	සුඛ	සුඛ
...	17	සමපපට්ඨි	සමපට්ඨි
...	...	වාසද	වාසද
41	20	භවස්ස	භවස්ස
43	14	ලබ්භාති	ලබ්භාති
...	31	වජ්ජින	වජ්ජින
44	28	වචරසෙත	වචරවසෙත
46	22	තම	තම
...	23	යනෙසු	යනෙසු
48	30	අනන්ද	අනන්ද
54	11	මාර	මාර
60	13	මඤ්ඤාචරිතා	මඤ්ඤාචරිතා
68	26	යනෙවසෙත	යනෙවසෙත
90	25	භවති	භවති
97	2	නිරුඨා	නිරුඨා
100	11	චක්ඛු	චක්ඛු
101	5	සංඝිත	සංඝිත
...	8	ජලංගි	ජලංගි
104	20	තමෙව	තමෙව
110	23	විසුඛබ්බි	විසුඛබ්බි
	29	පණ්ණාං	පණ්ණාං

ස වී කෝ

අභිධම්මත්ථ සංඛගභෝ.

පඨමො පරිච්ඡේදො.

න මො න ස්ස භ ග ව කො අ ර හ තො

ස මමා ස මුඛ ධ ස්ස.

- (1) සමමාසමුඛධම්මාදි-සසඛමග ණුත්තමං.
අභිවාදිත භාසිස්සං-අභිධම්මත්ථසංඛගං.

තිකධිත්තං පත්තලභෙකායො-පනිට්ඨාපෙසි සාසනං
වන්දිතා ලොකනාථං නං-ධම්මං සඛසඤ්ච පුජිතං.....
ආගතාගමසන්තො-වන්දෙව සරදභිරො
පාකටෙ නිධි දීපභි-මහාවිජයබාහුනා.....
උකඤ්චිකං නිසීදිතා-සාසනාධිකඛිනිනා
යාපිතොගං කාරිස්සාමි-සඤ්චිපපදවණ්ණනං.....
පොරුණෙති කතාතොනා-සනතියා පත වණ්ණනා
ථතා වෙලාදි ගබ්භස්ස-අජොතවන්දරුපමා.....
තස්මා බජ්ජානනතුපමං-කාරිස්සං කිඤ්චි වණ්ණනං
සාධවොතං තිස්සාමෙථ-සාසනස්ස සුබුභියාති.....

(විත්තසංඛග විභාගො.)

- (1) තත්ථ පදවණ්ණනනති සමබ්භො පදවිභාගපදවිත්තා
පදන්තො පදවිග්ගහො වොදනාපරිභාරො වාති ඡබ්බිධා පද
වණ්ණනාති; තථා හි, වුත්තං.....

සමබ්භො ව පදඤ්ඤව-පදන්තො පදවිග්ගහො
වොදනා පරිභාරො ව-ඡබ්බිධා පදවණ්ණනාති.....

හො ආචරිත! තත්ථ වුත්තාතිධම්මත්ථාත්තාදිවචනමෙව අවන්තො
සමමාසමුඛධම්මාත්තාදිගාථාතිමත්ථං? අනුරුඤ්චරිතෙත වුත්තාති;

හො. සොතුජන! ආවර්ජ්‍යානං ගජාරමොහොතිවිධො ආසංසන
පුබ්බකො ව්‍යුත්පුබ්බකො පණාමපුබ්බකොති.....

මුනිඤ්ඤවදනමොජ්-ගඛහසමාව සුඤ්ඤ

සරණං පාණීනං වාණී-මයං පිණයනං මනනති.....

අයං ආසංසනපුබ්බකො ගජාරමොහො නාම.....

සිලෙපතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤා-විතං පඤ්ඤාඤච භාවයං

ආනාපි තිපකො භික්ඛු-සො ඉමං විජට්ඨෙ ජට්ඨති.....

අයං ව්‍යුත්පුබ්බකො ගජාරමොහො නාම.....

යොකපපකොටීති පි අපපමෙය්‍යං

කාලං කරොනො අභිදුක්කරාති

බෙදං ගතො ලොකතිතාය නාටො

නමො මහාකාරුණීකස්ස තස්සාති.....

අයං පණාමපුබ්බකො ගජාරමොහො නාම.....අයමාවර්ජ්‍යෙ
තපි පණාමඅභිධෙය්‍යකරණප්පකාර අභිධානපයොජ්ජානං දස්ස
නන්දං පණාම පුබ්බකගජාරමහභූතා ගාථා වුත්තාති.....එන්ති
සමමා සමුද්ධං—පෙ—අභිවාදියාති එතෙන පණාමං දස්සෙති අභි
ධම්මන්දසංඛගනනති එතෙන අභිධම්මන්දානං ඉධ සංඛගෙනබ්බභා
වස්සව එකන්ද සංඛගන කථනාකාරස්ස ව අන්ධානුගතසමඤ්ඤාය ව
දීපකෙන අභිධෙය්‍ය කරණප්පකාර අභිධානාති දස්සෙති.....
විතං දස්සනං සමාවතු, සංඛගෙනබ්බභාවමන්දීපකෙන
ඉමිනාඅභිධෙය්‍යදස්සනං කථං සමාවතීති; සමාවති, සංඛගෙන
තබ්බ භාවදස්සන වසෙනති සමුදිනෙන පකරණෙන අභිධම්ම
න්දානං පටිපාදෙනබ්බභාවො පි අන්ධා පතනිතො දස්සිතො
හොතිති.....පයොජ්ජනං පි ඉමිනා පදෙන සාමන්විතො දස්සිත
මෙව, ඉධ අභිධම්මන්දානං සංඛගෙන සති සරුපාව බොධස්ස ව
තමමුලභාස්සදිට්ඨධම්මික සමපරාසිකාන්දස්ස ව සිජ්ඣිත තො,
තන්ද කිංපණාමස්ස පයොජ්ජනනති. අනතරායවිසොසනං පයො
ජ්ජනංනාම.....හො ආවර්ජ්‍ය! පණාමොතිවිධො කායපණාමො වජිප
ණාමො මනොපණාමොති; තන්ද නනුකායපණාමෙන වා මනො
පණාමෙන වා අනතරායවිසොසනං සියා, කසමා ගන්තරුකරො
වජිපණාමො විනිතොති; සියා, තෙති පන අනතරායවිසොසන
පයොජ්ජන මෙව සියා, න පරතිනභූතං පරංපරපයොජ්ජනං; වජි
පණාමෙන පනතදුභයං හොති; තස්මා සාතිසංයො වජිපණාමො
විනිතොති.....තන්ද ගමමා සමුද්ධන්දානංදිවචනං අනතරො රන

තත්ත්වය පසාදර්ශන විකල්පයන්; තං විකල්පයන් චිත්තාරා
 බන්ධන; තං අතනායකතාවයන් උග්‍රතාවයන්; තං අභිධම්ම
 භාෂා සංස්කෘතියන්; තං දිව්‍යධර්මකතාවයන්; තං දිව්‍යධර්මකතාවයන්
 දන්තවත්ති, ඉදං පරංපරපයෝජනං නාම. අතනායකතාවයන්
 නාමෙක වන්දනා උග්‍රතාවයන්; තං අතනායකතාවයන්
 හොතිති ඉදං පි පරමපරපයෝජනං නාම.

එවං ගොභු, වජ්‍රපණ්ණාසකං දුට්ඨං භූමිකාපණ්ණාසකං වන්ද
 නාපණ්ණාසකං, තත්ත්වකතාවයන්, අභිධම්මයා ති වන්දනාත්මකයා
 වුත්තනායකතාවයන් වන්දනාපණ්ණාසකං නාම. අභිධම්මයා කර්මපට්ඨාන
 අභිධානපයෝජන දක්‍ෂණාති කිංපයෝජනාතිති; අභිධම්මයා
 දක්‍ෂණං විදිනාභිධම්මයානං කුලපුත්තනානං උග්‍රතාවයන්; තං
 කර්මපට්ඨානපයෝජනදක්‍ෂණං උග්‍රතාවයන් උසංහරණනාමං.
 අභිධානදක්‍ෂණං වොහාර සුඛත්තනා අයං ගොභුචුලසම්මතව
 සෙක පදවණ්ණාසකං සම්මතසම්මතවත්ති පුබ්බකාලක්‍රියාය කම්ම
 පදං; අනුලනාති ව සසම්මතගුණත්තමනාති ව නස්ස කම්මපදස්ස
 විසෙසණපදං; අභිධම්මයාති පුබ්බකාලක්‍රියාපදං, භාසිස්සනාති
 අපරකාලක්‍රියාපදං අභිධම්මත්ව සම්මතනාති අපරකාලක්‍රියාය
 කම්මපදනාති අයං පදවිභාගපදවිත්තනා විසෙක පදවණ්ණාසකං.

සසම්මතගුණත්තමං අනුලං සම්මතසම්මතං අභිධම්මය අභිසංකත
 වටං ආදර්ශන වන්දනා අභිධම්මත්ව සම්මතං භාසිස්සනං භාසිස්සනාමිති
 අයං පදත්විසෙක පදවණ්ණාසකං යථාචාර්‍යසංග්‍රහණපටිපෙට්ඨ
 සම්මතනෙක සම්මතපකාරණ විචිතොපතිතපාරමිතාසම්මතනස
 යමුඤ්ඤණසම්මතනෙක සාමන්තෙක සම්මතමෙක අනුරුත්තං අනුරුත්තං
 සම්මතසම්මතං. තත්ත්වකතාවයන් අනුලං. සද්ධම්මෙ
 නව ගුණත්තමෙකව සහ යොවත්තනාති සසද්ධම්මගුණත්තමෙ,
 අභි අතිරේකො ධම්මො අභිධම්මො, සුත්තනානවිත්තයාමිකා
 පාලිති අනෙක; සත්තප්පකරණං; අථවා නිබ්බන්ධන පරමත්ව
 භාවෙන අභිවිසිට්ඨො පණ්ණාසකං ධම්මො අභිධම්මො නස්මිං අභි
 ධම්මෙ වුත්තනා අත්තං අභිධම්මත්ව, අභිධම්මත්ව සම්මතනාති
 එතෙනාති අභිධම්මත්ව සම්මතනාති, අයං පදවිග්‍රහණවිසෙක පද
 වණ්ණාසකං සම්මතසද්ධං සම්මතසද්ධං සද්ධං ගතිනත්තනා
 පට්ඨෙකවුට්ඨං නිවත්තනාති, සංසද්ධං අරගත්තමයානුත්තං
 සයමුඤ්ඤණස්ස ගතිනත්තනා සාවකාදයො නිවත්තනාති; නස්මා
 සම්මතසම්මතනාති ඉදං. භගවා යෙව විකල්පයති; කස්මා? අනුලං
 සසද්ධම්මගුණත්තමනාති විසෙසණපදවයං වුත්තනාති වොදනා;

(2) තත්ත්වප්‍රත්‍යාභිධම්මයෝ-වතුධා පරමත්තෝ
 විතතං වෙනසිකං රූපං-නිබ්බාණමිති සබ්බථා.

විග්‍රහත්වසෙනඵලං නිවන්තියමානෙ පි නාමපදස්ස සමමාසමුද්ධා
 සද්දස්ස භගවති සමඤ්ඤවසෙන පවත්තත්තා අනුලන්ති විසෙසණ
 පදං වුත්තං; විසෙසණභූතානං ධම්මසංඝානංපි පණාමං දස්සෙත්තුං
 සසංඛම්ම ගනුත්තමිත්ති පරිභාරො; නත්‍ර සසංඛම්මග්‍රන්ථත්තමිත්ති
 ඉමිතා අඤ්ඤපදත්ථසමාසෙන භගවායෙව ගතිතො, කථං? ධම්ම
 සංඝානං පි අභිවාදෙනබ්බභාවො විඤ්ඤයතිති වොදනා; සමවාය
 ජොතක සහ සද්දයොගතො විඤ්ඤයති සහසද්දයොගෙනති
 තග්ගුණසං වි ඤ්ඤාණභාවො විඤ්ඤයති, තස්මා ධම්මසංඝානංපි
 අභිවාදෙනබ්බභාවොවිඤ්ඤයතිති පරිභාරො.....යදි සහසද්දයො
 ගෙන තග්ගුණ සංවිඤ්ඤාණභාවො විඤ්ඤයති, සහසද්දෙන අයො
 ගෙ කෙන විඤ්ඤයතිති වොදනා; පයොගෙන වා ක්‍රියාය වා
 විඤ්ඤයති; ආදයොති ඵත්ති අකාරොති පයොගෙන විඤ්ඤයති;
 බුද්ධපමුඛස්ස සංඝස්ස දුතං දෙතිති ඵත්ති දුතක්‍රියාය විඤ්ඤය
 තිති.....තත්ථ සමවායො තිවිධො ගුණද්විත්‍රිත්‍රියාසමවායවසෙන;
 සපුත්තො ථුලොත්තංදි හි ගුණසමවායො නාම; සපුත්තො ගොමා
 ත්තංදි දබ්බසමවායො නාම; සපුත්තදුරො ආගතොත්තංදි ක්‍රියාසම
 වායො නාම; තෙසු කො සමවායොති වොදනා; අභිවාදනක්‍රියා
 සමවායො නාමාති පරිභාරො; අයං වොදනාපරිභාරවසෙන පද
 වණ්ණනා; ඉතො පරං ජබ්බිධපදවණ්ණනාසු අපාකටමෙව
 කාරිස්සාමි.....

(2) ඵලං ආවර්යානං පකතිභූතං රත්තත්තයපණාමාදිකං
 විධානං දස්සෙත්වා ඉද්දති අත්තනා සංඛගෙනබ්බඅභිධම්මයෝ
 උද්දෙසෙන දස්සෙත්තුං තත්ථ වුත්තාභිධම්මයෝත්තංදිමාහ.....
 සබ්බථා කුසලාදි වසෙන වා බ්බාදිවසෙන වා තත්ථ අභිධම්මෙ
 සත්තපපකරණෙ භගවතා වුත්තා අභිධම්මයෝ පරමත්තෝ
 සමමුතිං යපෙත්වා අවිපරිත අත්ථවසෙන විතතං විඤ්ඤාණකකුක්කො
 ව වෙනසිකං වෙදනාදිබ්බත්තයඤ්ච රූපං භුත්තපාදයහෙද
 භික්කො රූපකකුක්කොව නිබ්බානං මග්ගඵලානමාලම්බනභූතො
 අසංඛිතධම්මොව ඉති පහෙදෙන වතුධා වතුහි පකාරෙහි ඕනාති
 අත්තො.....තත්ථසද්දෙන වුත්ත සද්දත්තර සන්තිට්ඨානෙන අප්ප
 ඛානං පි අභිධම්මපදං පරාමසති. තත්ථ අභිධම්මත්ථසංඛගෙන
 ඕනාති පි අත්තං වදන්ති, තං වචනං වුත්තක්‍රියාය ආධාරා
 පෙකත්තා ව ඕතික්‍රියාය අභිධම්මාධාරසමභවතො ව න යුත්තං
 පරමත්තොති ඉද්දං සභාවවසෙන වතුධාති පදස්සතිත්ත

(3) තඤ්චිතතං තාව චතුබ්බිධං ගොති, කාමාවචරං, රූපාවචරං, අරූපාවචරං, ලොකුත්තරං, වෙති.

විසෙසණං. විතතං-පෙ-තිබ්බානනති ඉදං පන සරුපිනිදස්ස නවසෙතවිසෙසණං, අභිධමමෙ වුත්තා අත්ථා සඤ්ඤාපෙන සමමුතිං වජ්ජනී වතුබාව සිතා ති අධිප්පායො... යදිසඤ්ඤා පෙන වත්තබ්බං සියා, නාමරූපවසෙත විධා සිතාති වත්ත බ්බනති වොදනා, අභිධමමනාමං සාමඤ්ඤවසෙත අවත්ථා විතතවෙනසික තිබ්බානවසෙත වුත්තත්තා අභිධමමෙ විධා සිතාති න වත්තබ්බං, එවං හොතු, නාම සාමඤ්ඤන එකතො විතතං වෙනසිකං තිබ්බානං රූපනති වත්තබ්බනති, විතත වෙනසිකරූපානං තිරොධට්ඨානදස්සනත්ථං තිබ්බානං අනෙත වුත්තනති... එවං සනෙත පි රූපං විතතං වෙනසිකං තිබ්බා නනති වත්තබ්බං, නනු විභවහපාලියං පි රූපං පස්මං වුත්ත නති සච්චං, තථාපි විභවහපාලියං අනිස්සාය ධම්මසඛගණීපාලියං නිස්සාය ඉමස්ස ගන්ථස්ස කත්තුකාමෙන විතතවෙනසිකං පස්මං වුත්තංකස්මා පන ධම්මසඛගණීපාලියං නිස්සාය කත්තුකාමො ති; ධම්මසඛගණීපාලි මූලබ්බසදිසා, විභවහපාලි සාමාපනතා දිසදිසා, තස්මා ව මූලබ්බං අනිස්සාය සාමාදිගහණස්ස දුක්ඛ රත්තා ව එවං කත්තති විතතවෙනසිකෙසු විතතං කස්මා පස්මං වුත්තනති; නිස්සායනිස්සිතෙසු නිස්සායස්ස පස්මං වත්ත බ්බිත්තා පස්මං වුත්තනති...

(3) එවං සඤ්ඤාපෙන අභිධමමත්ථානං වතුබා සිතභාවං දසෙස්සත්ථා ඉදුති අත්තනා තිද්ධිට්ඨිඋදෙසකකමෙන විතතං පස්මං භූමිභෙදෙන තිද්ධිසිත්තං තත්ථ විතතත්තාදිමාග. තත්ථ තෙසු වතුසු අභිධමමත්ථෙසු තාව පස්මං තිද්ධිට්ඨං විතතං කාමාවචරං, රූපාවචරං, අරූපාවචරං, ලොකුත්තරස්සෙවති භෙදෙන චතුබ්බිධං ගොති, තත්ථාති, තිඤ්ඤාරණසමුදයො; විතතනති තිඤ්ඤාරණියං, තාව තිද්ධිට්ඨනති තිඤ්ඤාරණහෙතු; තිඤ්ඤාරණං පන ක්‍රියා...

හො ආචරිය! කස්මා කාමාවචරවිතතං පස්මං වුත්තං, කිංනු රූපාවචරාදිසු පි එකෙකං පස්මං න වුත්තනති; හිත්‍රකකට්ඨි කකට්ඨිතරුකකට්ඨිතමවසෙත නිද්ධිසිතබ්බත්තා අයං කමො ආචරියෙන කතොති... එවං සනෙත පි උකකට්ඨිතමුකකට්ඨි තරුකකට්ඨිතිනකකමෙනපි ලොකුත්තරං අරූපාවචරං රූපාවචරං කාමාවචරනති අයමපි කමො වත්තබ්බොති; හෙට්ඨපථ

(4) නැත් කතමං කාමාවචරං? සොමනස්ස සහගතං දිට්ඨිගත සම්පයුතතං අසඬාරිකමෙකං, සසඬාරිකමෙකං, සොමනස්ස සහගතං දිට්ඨිගතවිපසයුතතං අසඬාරිකමෙකං, සසඬාරික මෙකං, උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතවිපසයුතතං අසඬාරිකමෙකං, සසඬාරිකමෙකනති, ඉමාති අශ්පි ලොභසහගත විතතාති නාම.

භූමිකකමෙන වතනබ්බතතා ව රූපාරූපාවචරලොකුතතරපාදක භූතස්ස කාමාවචරවිතතස්ස පඨමං භගවතා වුත්තතතාව න වතන බ්බං. කාමෙත්ති කාමො, කාමතණ්හා; සා එත් අවචරති ආරම්භකරණවසෙනාති කාමාවචරං; ආරම්භ, කරණඤ්ච අව චරණං නාමාති අධිපපායො, තණ්හා ආරම්භකරණවසෙනාති ඉමිතා ආලම්බිතබ්බ වසෙන විපාකදුතවසෙනාති ඉදං විසෙසණ්ඩයං නිවතෙනති; ආලම්බිතබ්බවසෙන එත් අවචරතිති හි වුත්තත තණ්හා ආලම්බිතබ්බා නාම, විතතං ආරම්භණිකං නාම, තසමා තණ්හා ආරම්භණං කාතුං අසම්ථානං පඤ්චවිඤ්ඤාණාදීතං කාමාවචර භාවො න සියා; විපාකදුතවසෙනාති ව වුත්තත තණ්හා විපාක දුයසො නාම, විතතං විපාකං නාම, තසමා අවිපාකභූතානං කුසලාදීතං කාමාවචරභාවො න සියාති, ඊදිසං දෙසං මතසී කන්ධා විසෙසණ්ඩයං නිවතෙනති; අථවා, කාමීයතිති කාමො, එකාදසවිධො කාමභවො; තසමිං කාමභවෙ යෙභුයෙත අවචර තිති කාමාවචරං, විතතං; එත් යෙභුයෙතනාති ඉමිතා අබ්‍යාපිත දෙසඤ්ච අතිබ්‍යාපිතදෙසඤ්ච නිවතෙනනති හත් න බ්‍යාපිය තෙති අබ්‍යාපිතො; සොයෙව දෙසො අබ්‍යාපිතදෙසො— අත්තනො සඤ්ඤිං අතිනකම්භා අඤ්ඤාසමිං සඤ්ඤිමිති බ්‍යාපිය තෙති අතිබ්‍යාපිතො; අත්තනොසඤ්ඤිමිති එව අබ්‍යාපෙත්වා අඤ්ඤාසඤ්ඤිමිති බ්‍යාපිතොති අත්තො; සොයෙව දෙසො අති බ්‍යාපිතදෙසො; රූපාවචරෙඋපපනනස්සතිකාමාවචරවිතතස්ස කාමාවචරනාමවිජහනං අබ්‍යාපිතදෙසො නාම; රූපාවචරනාම ලහනං අතිබ්‍යාපිතදෙසො නාම; තාදිසෙ දෙසෙ නිවතෙනනතිති අධිපපායො.

(4) එවං භූමිහෙදෙන විභජ්ඣා ඉදුති පඨමං තිද්ධිං කාමාවචරවිතතං ජාතිසම්පයොගාදිහෙදෙන විභජ්ඣා දසොතුං නත් කතමං කාමාවචරනත්තාදිමානස්සො ආචරිය ජාති හෙදෙන මාතිකාතයනො තිවිධං කුසලං අකුසලං අබ්‍යා කතනති; තිද්දසසතයනො පන වාඛබ්බිධං කුසලං අකුසලං

විපාකං ක්‍රියනති; තෙසු කුසලං පදමං වත්තබ්බං, නනු භගවතා පි කුසලං පදමං වුත්තං, කසමා අකුසලං පදමං වුත්තනති, සච්චං වත්තබ්බං, ආවරියෙන පාපාහෙතුකමුත්තානං එකුත සට්ඨිවිත්තානං සොභනනාමෙන වොහාරකරණ්ඨං පාපාහෙතුකමුත්තානි සොභනානීති වුච්චරෙති එවං චක්කමානචචකං නිසසාය අකුසලං පදමං වුත්තනති, එවං හොතු, අකුසලං පන ලොභමූල දොසමූල මොහමූලවසෙන නිවිධං; තෙසු ලොභ මූලං කසමා පදමං වුත්තනති; ගතිහපටිසංකිකස්ස සත්තස්ස පටි සන්ධිතො සොලසමං භවඛිනං, තතො පරං පි වා භවතිත්තනිවිත්තං පදමං උපපජ්ජති, තස්මා ලොභමූලචිත්තං පදමං වුත්තනති, එවං හොතු, ලොභමූලානන්තරං දොසමූලං කසමා වුත්තනති; දුභෙතුක සාමඤ්ඤවසෙන වුත්තනති; ලොභමූලං හි ලොභ මොහවසෙන දුභෙතුකං; දොසමූලං පි දොසමොහවසෙන දුභෙ තුකං; මොහමූලං පන මොහවසෙනෙව එකභෙතුකනති; එවං හොතු, ලොභමූලං පි දුට්ඨං සොමනස්සුපෙකකාසභගත වසෙන; තඤ්ඤා සොමනස්සභගතං කසමා පදමං වුත්තනති; සුඛං දුක්ඛං උපෙකකාති පාළිං නිසසාය වුත්තං, එවං හොතු, සොමනස්සභගතං පි දුට්ඨං දිට්ඨිසම්පයුත්තාසම්පයුත්තවසෙන තඤ්ඤා දිට්ඨිසම්පයුත්තං කසමා පදමං වුත්තනති; අභාවො නාම භාවං නිසසාය පවත්තති, තස්මා භාවසංඛාරං දිට්ඨිසම්පයුත්තං පදමං වුත්තං, යදි එවං සංඛාරිකාමෙකං, අසංඛාරික මෙකනති වත්තබ්බනති න වත්තබ්බං තික්කමඤ්ඤාභාවං පි නිසසාය වත්තබ්බත්තා වීජු යානෙසු පාළිං නිසසාය වුත්තනති වත්තබ්බං, එවං උපෙකකාසභගතෙසුපි වේදිතබ්බං, සුඤ්ඤං මනො සුමනො, චිත්තං; සුමනං එතස්ස අත්ථිති සුමනො, පුග්ගලො; තස්ස භාවො සොමනස්සං, සොමනස්ස වෙදනා, නනුව සුමනසද්දො චිත්තං පවත්තිතිමිත්තං කත්වා පුග්ගල වාවකො, තස්මා යථා දණ්ඩා දණ්ඩිත්තං නාම; එවං චිත්තං සොමනස්සං නාම සීයා, න සොමනස්සවෙදනාති, සුමනසද්දො චිත්තචචිතකාලෙ සොමනස්සවෙදනං පවත්තිතිමිත්තං කත්වා වාවකො; පුග්ගලචචිතකාලෙ පි මූලකාරණභූතං සොමනස්ස වෙදනං වා චිත්තං වා පවත්තිතිමිත්තං කත්වා වාවකො; තස්මා සොමනස්සවෙදනා පි සොමනස්සං නාම, සංඛාරො යස්ස තත්ථි තං අසංඛාරිකං; සංඛාරො යස්ස අත්ථි තං සංඛාරිකං, ඉකප්පච්චගො සච්ඤො, එත්ථ ව සහසද්දස්ස සතිතඤ්ඤා ගතිනෙ චිත්තං තික්කභාවසංඛාරාමණිනාපිසෙසෙන සංඛාරොති සජ්ජ

(5) දොමනස්සසහගතං පටිඝසම්පයුත්තං අසඤ්ඤාදිකමෙකං, සසඤ්ඤාදිකමෙකනති, ඉමාති චෙපි පටිඝසම්පයුත්ත විතතාති, නාම.

(6) උපෙක්ඛාසහගතං විවික්ච්ඡාසම්පයුත්තමෙකං, උපෙක්ඛාසහගතං උච්චවසම්පයුත්තමෙකනති, ඉමාති චෙපි මොවුහ විතතාති නාම.

ඉච්චවං සබ්බථාපි වාදස අකුසලවිතතාති සමන්තාති

අට්ඨධා ලොභමූලාති-දොසමූලාති ච චිධා
මොහමූලාති ච චෙති-වාදසාකුසලා සිද්ධං.

නිති සඤ්ඤාදොති විගහගෙන අත්තතො පරෙසං වා පුබ්බ පයොගං ගහෙතො තෙන පයොගෙන නිබ්බන්ධො පරිචිත්ත කිකඛ්භාවො පි සඤ්ඤාදො නාමාති කාරණුපචාරෙන ගතිතො, විජ්ජමානතෙව ගතිතෙ පන අත්තතො පරෙසං වා පුබ්බ පයොගොව ගතිතො, අට්ඨකථාවරියෙහි පන ආරම්භං පි සඤ්ඤාදොති ගතිතං, අඤ්ඤාසු පි එසසාදිසම්පයුත්තධම්මෙසු විජ්ජමානෙසු කසමා සොමනස්සාදිගෙව සොමනස්සසහගතාදි භාවො වුත්තොති, එසසාදීනං සබ්බාකුසලෙසු සාධාරණත්තා වුත්තො, සොමනස්සාදයො හි කත්ති අකුසලෙ පවත්තා, තසමා තෙගෙව සොමනස්සසහගතාදිභාවො වුත්තොති.

(5) නනුව හො ආවරිය! පටිඝසම්පයුත්තවිතෙන වෙදනා හෙදො නත්ති, කසමා දොමනස්සවෙදනාය විසෙසිතනති; සච්චං නත්ති, තථාපි දොමනස්සවෙදනාය අඤ්ඤාසු අසාධාරණභාවඤ්ච ඉමසමිං විතතවයෙ නියතපවත්තිභාවඤ්ච දසෙසදුං විසෙසි තනති. යථා ලොභමූලෙසු ලොභසම්පයුත්තනති අවඤ්චා ලොභමූලානිති වුත්තෙ යෙව තං සම්පයුත්තභාවො විඤ්ඤායති, තථා පටිඝ සම්පයුත්තංති අවඤ්චා දොසමූලානිති වුත්තෙයෙව තං සම්පයුත්තභාවො විඤ්ඤායති; දොසොගෙව හි පටිඝොති; කසමා පටිඝසම්පයුත්තනති වුත්තනති, පටිඝස්ස දොමනස්සවෙදනාය සහවරිතභාවදසසන්තං වුත්තනති.

(6) උච්චවසස්ස සබ්බාකුසලානං සාධාරණත්තා කසමා උච්ච වසම්පයුත්තං, නනු සබ්බාකුසලසාධාරණත්තා එසසාදිසහගතභාවො වත්තබ්බොති; එසසාදිසම්පයුත්තනති වුත්තනති; සච්චං වුත්තං; තථාපි උච්චවසස්ස ඉමසමිං පච්ඡෙවිතෙන පධානභාවෙන පවත්තත්තා උච්චවසම්පයුත්තනති වුත්තං. සද්දන්තභාවත්තිවාරණාදීතිටිකායං මලොකෙකො ගහෙනබ්බොති.

අකුසලවණ්ණනා තිට්ඨිතා.

(9) උපෙකඩාසහගතං වකුච්චිඤ්ඤාණං, නථා සොන විඤ්ඤාණං, ඝාණවිඤ්ඤාණං, ජ්ඨායා විඤ්ඤාණං, දුක්ඛසහගතං නාය විඤ්ඤාණං, උපෙකඩාසහගතං සම්පට්ඨන්තචිත්තං, උපෙකඩා සහගතං සන්තීරණවිතතඤ්ඤාති; ඉමානි සන්තපි අකුසලවිපාක විතතාති නාම.

(9) එවං මූලවසෙන තිවිධං අකුසලං සම්පයොගාදිවසෙන විහජ්ඣා ඉද්දති අගෙනුකචිත්තං දසෙසුං උපෙකඩාසහගත න්‍යායාදිමාහංගො ආවර්ග! අකුසලානන්තරං අගෙනුක චිත්තං කසමා වුත්තං, නනු අගෙනුකවිපාකං විපාකධාරිනෙ අගෙනුකක්‍රියං ක්‍රියධාරිනෙ වන්තබ්බන්ති; න වන්තබ්බං; හෙධාරි වුත්තන්තයන්තා; නනුපාපාගෙනු ක මුත්තාතින්තාදිං අවොචුන්ති තසමා අකුසලානන්තරං වුත්තං. එවංගොතු, නං තිවිධං කුසලාකුසලවිපාකක්‍රියාවසෙන; තෙසු අකුසල විපාකං කසමා පඨමං වුත්තං, තතො පච්ඡා කුසලවිපාකන්ති; අකුසල විපා කන්තා තදන්තරං තංවිපාකං වුත්තං; විපාකසාමඤ්ඤාන තද නන්තරං කුසලවිපාකං වුත්තං; තතො පච්ඡා ක්‍රියාවයන්ති. එවං ගොතු, කසමා පඤ්චවිඤ්ඤාණං එකතො කථා පඨමං වුත්තං, නනු එකෙකසෙව විඤ්ඤාණස්ස අන්තරං සම්පට්ඨන්තාදි උපපජ්ජතිති; සචං, අගෙනුකවිපාකං පන තියන්තාතින්තාරම්භ වසෙන දුට්ඨං, තසමා තියන්තාරම්භගුතං පඤ්චවිඤ්ඤාණං පඨමං වුත්තං; තතොපච්ඡා අතියන්තාරම්භං. එවං ගොතු, පඤ්ච විඤ්ඤාණෙසු වකුච්චිඤ්ඤාණං කසමා පඨමං වුත්තං, තතො පච්ඡා සොනවිඤ්ඤාණාදීනි කමෙන, නනු වකුච්චිඤ්ඤාණාදීනං කමෙන ආරම්භගහණං නන්ති; සචං, තථාපි වෙනෙය්‍යජ්ඣා සයවසෙන හගවතා වුත්තක්කමං තිස්සාය වුත්තං; අථවා; අසම්පත්තසම්පත්තගාහවසෙන දුට්ඨං; වකුච්චසොනවිඤ්ඤාණං හි අසම්පත්තගාහකං, ඉන්තරන්තයං සම්පත්තගාහකං; තෙසු වකුච්ච සොනවිඤ්ඤාණං අසම්පත්තගාහකන්තා පඨමං වුත්තං. අසම්ප ත්තගාහකෙසු ව වකුච්චිඤ්ඤාණං සුන්තො දිට්ඨස්ස ලලවන්තරන්තා දිට්ඨං සුන්තති පාලිං තිස්සාය පඨමං වුත්තං. සම්පත්තගාහකං පි තිස්සාය සම්පත්තසයංසම්පත්තාරම්භවසෙන දුට්ඨං; තෙසු තිස්සායසම්පත්තගාහකගුතං ඝාණජ්ඨායා විඤ්ඤාණං තිස්සාය සම්ප ත්තගාහපාදාරම්භං සාමඤ්ඤාණ වකුච්චසොනවිඤ්ඤාණානන්තරං වුත්තං. පච්ඡා සයං සම්පත්තගුතං නායවිඤ්ඤාණං. ඝාණජ්ඨායා විඤ්ඤාණෙසු ව ඝාණවිඤ්ඤාණං ජ්ඨායා විඤ්ඤාණස්ස පුබ්බව ආරම්භස්ස ගතින්තා පඨමං වුත්තං. අථවා, හංතිස්සායානං

(10) උපෙක්ඛාසහගතං කුසලවිපාකං චක්ඛුච්ඡාදාණං නථා සොතවිඤ්ඤාණං, සාණවිඤ්ඤාණං, ජ්‍යොතිඤ්ඤාණං, සුඛසහගතං කායවිඤ්ඤාණං, උපෙක්ඛාසහගතං සම්පට්ඨන්තවිතතං, සොම නස්ස සහගතං සන්තීරණවිතතං, උපෙක්ඛාසහගතං සන්තීරණ විතතඤ්චිති; ඉමානි අද්ධි කුසලවිපාකාහෙතුකා විතතානි නාම.

උපපතතික්කමෙන පි අයං කමො වෙදිතබ්බො; පඨමං හි කලලං සත්තාහං හොති; තතො සත්තාහාතික්කමෙන අබ්බුදං දුතිය සත්තාහං ජායති; තතො දුතියසත්තාහාතික්කමෙන පෙසි තතිය සත්තාහං; තතො තතියසත්තාහාතික්කමෙන සණං චතුත්ථසත්තා හං; තතො චතුත්ථසත්තාහාතික්කමෙන පඤ්චපසාධා පඤ්චම සත්තාහං; තතො පංචමසත්තාහාතික්කමෙන ඡ්‍යොම්මසත්තාහං පරිපාකං ගච්ඡති; තතො ඡ්‍යොම්මසත්තාහාතික්කමෙන චක්ඛුපප සාදෙ සත්තමසත්තාහං; තතො සත්තමසත්තාහාතික්කමෙන සොතපපසාදෙ අධ්ම සත්තාහං තතො අධ්ම සත්තාහාතික්ක මෙන සාණපපසාදෙ නවමසත්තාහං; තතො නවමසත්තාහාතික්ක මෙන ජ්‍යොපසාදෙ දඤ්ඤසත්තාහං ජායති; කෙසාදයො පන වාචනනාමිසමසත්තාහෙ හොනති; තථානි වුත්තං.

පඨමං කලලං හොති කලලා හොති අබ්බුදං

අබ්බුදං ජායතෙ පෙසි පෙසි තිබ්බත්තතො සණං

සණං පසාධා ජායන්ති කෙසා ලොමා නවා පි වාති.

අභිධම්මටිකාකාරමතෙන පන කලලං වෙසත්තාහං, අබ්බුදං වෙසත්තාහං, පෙසි වෙසත්තාහං, සණං වෙසත්තාහං, පංචපසා ඛා වෙසත්තාහං හොනති; තතො අතික්කමෙන චක්ඛුපපසාදෙ එකාදසමසත්තාහං ජායති; සෙසං වුත්තනායමෙව කායපප සාදෙ පන කලලකාලෙ උපපජ්ජමානො පි ථොට්ඨබ්බාරමණ භාවෙන ඔලාරිකත්තා සබ්බපච්ඡා වුත්තො එවං හොතු, අති යතාරමණෙසු සම්පට්ඨන්තං කසමා පඨමං වුත්තනති; විපිටිත්ත පච්චතතික්කමවසෙකා වුත්තනති රසසංඛාතං ජීවිතං අවහය තිති ජීවහා; එත්ථ මූලකාරණ භූතොරසො ජීවිතනති ඉමිනාඵල පචාරවසෙන ගහෙතබ්බං, ජීවිතීන්ද්‍රියස්ස හි නිමිත්තං අපේක්ඛා හරණං අපේක්ඛාහරණස්ස නිමිත්තං රසාරමණගහණං; රසා රමමණගහණස්ස නිමිත්තං රසොති; එසනායො කුසලාහෙතුකා විපාකෙසු පි ඉතොපරං විසෙසමත්තමෙව චක්ඛාම.

(10) කසමා පන කුසලවිපාකසන්තීරණං අකුසලවිපාකසන්තී රණං විශ එකමෙව අවඤ්ඤා විධා වුත්තනති; ඉධිඉධිමජ්ඣ

(11) උපෙක්කාසකගතං පඤ්චවාරාවජ්ජනවිතතං, තථා මනෝවාරාවජ්ජනවිතතං, සොමනස්සකගතං හසිභූප්පාදවිතතං වෙති; ඉමානි තීතිපි අගෙනුකකියාවිතනානි නාම.

(12) ඉඩ්ඩ්ඩ්ඩ්, අදාර්ථ අග්‍රහණිකයානි
සමහරානි,

(13) සත්‍යාකූසලපාකානී පුඤ්ඤපාකානී අභිධා
ක්‍රියාචිත්තානිතීනීති අභාරස අනෙත්‍රකා.

තතාරලමණවසෙන වෙදනා හෙදසමාවතො චුත්තං යදි එවං අකුසලවිපාකෙසු පි අති ධ්‍යානිධ්‍යාමජ්ඣිකතාරලමණවසෙන දෙමනස්සසහගතං උපෙක්ඛා සහගතනති. විධා වත්තබ්බනති, නවත්තබ්බං, අතිධ්‍යාරමමණෙ උපපජ්ජමානාරහස්ස පි දෙම නස්සස්ස එකන්තාකුසලභාවෙන අත්තනා අවිනාභාවිනා පටි සෙන විනා අනුපපජ්ජතතො යදි හි; අතිධ්‍යාරමමණෙ විපාකෙ දෙමනස්සං උපපජ්ජේය්‍ය, තෙනාවිනා භාවී. පටිසංසාරි උපප ජ්ජේය්‍ය; සො පන විපාකෙසු තසමාවති, න හි භික්ඛජාතිකො ධම්මො භික්ඛජාතිකෙසු ලබ්භතීති තසමා අකුසල විපාකෙසු දෙම නස්සස්ස අසමාවතො තංසහගතතා න චුත්තං යදෙවං දුක්ඛ සහගතනති වත්තබ්බනති, න, දුක්ඛස්ස භාසිකත්තාති, කෙසුපි සීහ ලදීප පොඤ්ඤෙසු උපෙක්ඛාසහගතසන්තිරණං පඨමං චුත්තං; ත තො පච්ඡාසොමනස්සසහගත සන්තිරණං; පාළියාපන න සමෙති කසමා පන නිගමතො අකුසලවිපාකං විශ අවතී; අගෙනුකගගණං කතනති; ව්‍යභිවාරසමාවතො; අකුසලවිපාකං හි එකන්තාකුසල සභාවානං ලොභාදීනං අසමාවතො සගෙනුකං නාම නත්ථි; කුසල විපාකං පන අව්‍යාකතසභාවානං අලොභාදීනං සමාවතො සගෙනුකං නාම අත්ථි; එවං සගෙනුකතාසමාවතෙ සති අගෙනුකභාවෙ ව්‍යභිවාරතො භානිවත්තනත්ථං අගෙනුකගගණං කතනති.

(11) පඤ්චවිඤ්ඤාණසංඝ නිසංඝපට්ඨයනුනෙ පඤ්චප්පසාදවාරෙ ස්විතං. පඤ්චාරමමණං පඨමං ආවජ්ජෙතිති පඤ්චවාරාවජ්ජනං. මනොවාරා වජ්ජනසං අනන්තරපට්ඨයභූතභවතූපචේදසංඛාතෙ මනොවාරෙ ආපාටමාගනං ඡබ්බිධාරමමණං පඨමං ආවජ්ජෙතිති මනොවාරාවජ්ජනං; අඤ්ඤාත්මනොවාරනති ඉමිතා විත්තසාමඤ්ඤං ගණනාති; ඉධ පන භවතූපචේදදොයෙව ගයනති, සද්දත් උපෙක්ඛාසගගතකාරණාදිවිවාරණාදිති සිංලවිතායං ඔලොභොවා ගගෙනබ්බාති.

අගනුවර කළුණ නගරය, නිවෙසින,

(14) පාපාභෙතුකමුත්තානි සොභනානීති චුච්චරෙ
එකුකසට්ඨි චිත්තානි අපේකනචුතිපි වා.

(15) සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං අසඬ්ඛාරික
මෙකං, සසඬ්ඛාරිකමෙකං, සොමනස්සසහගතං ඤාණවිපසයුත්තං
අසඬ්ඛාරිකමෙකං, සසඬ්ඛාරිකමෙකං, උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණ
සම්පයුත්තං අසඬ්ඛාරිකමෙකං, සසඬ්ඛාරිකමෙකං, උපෙක්ඛාසහ
ගතං ඤාණවිපසයුත්තං අසඬ්ඛාරිකමෙකං සසඬ්ඛාරිකමෙකනති
ඉමානි අසපි කාමාවචරකුසලචිත්තානි නාම.

(16) සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං අසඬ්ඛාරික
මෙකං සසඬ්ඛාරිකමෙකං, සොමනස්සසහගතං ඤාණවිපසයුත්තං
අසඬ්ඛාරිකමෙකං සසඬ්ඛාරිකමෙකං, උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්ප
යුත්තං අසඬ්ඛාරිකමෙකං, සසඬ්ඛාරිකමෙකං උපෙක්ඛාසහගතං
ඤාණවිපසයුත්තං අසඬ්ඛාරිකමෙකං සසඬ්ඛාරිකමෙකනති, ඉමානි
අසපි සභෙතුකකාමාවචරවිපාකචිත්තානි නාම.

(14) ඉදං අකුසලාභෙතුකචිත්තෙහි විමුත්තචිත්තානි සොභ
නනාමෙන යපෙතා, තෙසු කාමාවචරමෙව පඨමං උද්දිට්ඨකක
මෙන වෙදනාඤාණසඬ්ඛාරහෙදෙන විහජ්ඣා දසෙසානුං පාපා
භෙතුකමුත්තානිත්තාදිමාහ. කාමාවචරසොභනචිත්තං පන
කුසල විපාකක්‍රියාවසෙන තිවිධං; තත්ථකුසලං කසමා පඨමං
චුත්තනති; විපාකක්‍රියානං කුසලපුබ්බකත්තා චුත්තං. කසමා
විපාකං තදනනතරං චුත්තං, තතො පච්ඡා ක්‍රියාවිත්තනති;
තබ්බිපාකත්තා තදනනතරං විපාකං චුත්තං; ක්‍රියාවිත්තං පන
කුසලසත්තර්භිත්තතා අවිපච්චනසභාවත්තා ච තතොපච්ඡා
චුත්තං, වෙදනාදීනං වසෙන කමො පන අකුසලට්ඨානෙ චුත්තන
යෙන වෙදිතබ්බො, නනුව වෙදනානං සභාවචිත්තත්තා
තබ්බෙදො යුත්තො, ඤාණ සඬ්ඛාරහෙදො පනකථනති; ඤාණ
සඬ්ඛාරානං භාවාභාවහෙදොපි ඤාණසඬ්ඛාරහෙදො නාම;
යථා වස්සකතො සුභිකෙකාදුබ්බිකෙකාති. කසමා පන කාමා
චරකුසලං රූපාවචරාදිකුසලං විශ් සද්ධි විපාකමෙව න
දෙනිති; දිට්ඨධම්ම වෙදනිශ්චිත උපපජ්ජවෙදනිශ්චිත අපරාපරිශ්වෙද
නිශ්චිතකමමවසෙන නානාකාලවිපාකකරත්තා සද්ධිං පි අසද්ධිං පි
දෙනි. රූපාවචරාදිකුසලං පන අනනතරායෙ සති අනනතර
භවෙ විපාකකාලනිශ්චිතත්තා සද්ධිවිපාකමෙව දෙනි. ලොකු
කුතර කුසලං පන අකතතො අනනතරං විපාකදුකකාලනිශ්චිත

(17) සෞමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං අසඛාරිකමෙකං, සසඛාරිකමෙකං, සෞමනස්සසහගතං ඤාණවිපසයුත්තං අසඛාරිකමෙකං, සසඛාරිකමෙකං, උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං අසඛාරිකමෙකං, සසඛාරිකමෙකං; උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිපසයුත්තං අසඛාරිකමෙකං සසඛාරිකමෙකං නහි; ඉමානි අට්ඨපි සහෙනුක කාමාවචරත්‍රියාවිත්තානි නාම.

(18) ඉට්ඨෙවං සබ්බථාපි චතුර්විසති සහෙනුකකාමාවචරකුසලවිපාකත්‍රියාවිත්තානි සමත්තානි.

(19) වෙදනාඤාණසඛාරහෙදෙන චතුර්විසති,
සහෙනුකාමාවචරපුඤ්ඤපාකත්‍රියා මනා.

(20) කාමෙ තෙවිස පාකානි පුඤ්ඤපුඤ්ඤති විසති
එකාදස ත්‍රියා වෙති චතුපඤ්ඤස සබ්බථා.

(21) විතකකච්චාරපීතිසුඛෙකග්ගතාසතීතං පශ්චමඤ්ඤානකුසලචිත්තං, විචාරපීතිසුඛෙකග්ගතාසතීතං දුතීයඤ්ඤානකුසලචිත්තං, පීතිසුඛෙකග්ගතාසතීතං තතීයඤ්ඤානකුසලචිත්තං, සුඛෙකග්ගතාසතීතං චතුර්විසතිකුසලචිත්තං, උපෙක්ඛෙකග්ගතාසතීතං පඤ්චමඤ්ඤානකුසලචිත්තං වෙති, ඉමානි පඤ්චපි රූපාවචරකුසලචිත්තානි නාම.

තත්තා සද්ධිං විපාකමෙව දෙනි අථවා, කාමාවචරකුසලස්ස නානාරම්මණත්තා විපාකං පි කම්මකම්මතිමිත්තාදිවසෙන නානාරම්මණං හොති; තස්මා සද්ධිසාසද්ධිං විපාකං දෙනි. රූපාවචරකුසලං පන එකාරම්මණං, විපාකං පි තෙන සද්ධිසාරම්මණං; තස්මා සද්ධිවිපාකමෙව දෙනි. අවසෙසවණණනා සීහලටීකායං චිත්තතයෙන වෙදිතබ්බං.

කාමාවචරසොභනවණණනා නිබ්බිතා.

(21) ඉද්දති තදනන්තරං නිද්දිට්ඨං රූපාවචරං ඤානඛ්‍යාති කකම්මසෙන පඤ්චධා දසෙසං චිතකකච්චාරපීතිසුඛෙකග්ගතාසතීතත්තාදිමාග. කුසලවිපාකත්‍රියානං කමො කාමාවචරසොභනෙ චිත්තතයෙන වෙදිතබ්බං. විතකෙකති සම්පයුත්තධම්මෙ ආරම්මණං ආරොපෙතීති විතකෙකා, යදි එවං අපි තඤ්ඤානි පඤ්චවිඤ්ඤාණ දුතීයඤ්ඤානාදීනිකථං ආරම්මණං ආරො

(22) විනාශකාරීවාරපිහිසුබ්බකයනාගතිතං පඨමජ්ඣාන විපාක විතතං, විවාරපිහිසුබ්බකයනාගතිතං දුතියජ්ඣානවිපාක විතතං, පිහිසුබ්බකයනාගතිතං තතියජ්ඣානවිපාකවිතතං, සුබ්බක යනාගතිතං චතුර්ත්වකවිපාකවිතතං, උපෙකෙකයනාගතිතං පඤ්චමජ්ඣානවිපාකවිතතං වෙති, ඉමානි පච්ච රූපාවචර විපාක විතතානි නාම.

(23) විනාශකාරීවාරපිහිසුබ්බකයනාගතිතං පඨමජ්ඣානක්‍රියා විතතං, විවාරපිහිසුබ්බකයනාගතිතං දුතියජ්ඣානක්‍රියාවිතතං, පිහි සුබ්බකයනාගතිතං තතියජ්ඣානක්‍රියාවිතතං, සුබ්බකයනාගති තං චතුර්ත්වකක්‍රියාවිතතං, උපෙකෙකයනාගතිතං පච්චමජ්ඣා නක්‍රියාවිතතං වෙති, ඉමානි පඤ්චපි රූපාවචරක්‍රියාවිතතානි නාම.

(24) ඉවෙවං සබ්බොපි පණ්ණරස් රූපාවචර කුසල්විපාක ක්‍රියා විතතානි සමතතානි.

(25) පඤ්චධාකූතභෙදෙන රූපාවචරමානසං

පුඤ්ඤපාකක්‍රියාභෙදා නං පඤ්චදසො භවෙ.

හනතිති; ආරොහනති; පඤ්චවිඤ්ඤාණං හි පුබ්බෙ පරිචිත වසෙන වා චර්ථාරම්භකට්ඨනබලෙන වා ආරොහති, දුතිය ජ්ඣානාදීනි පන පුබ්බෙ පරිචිතවසෙන වා ගෙට්ඨිමගෙට්ඨිම භාවනාබලෙන වා ආරොහනති, නනුව චතුර්ත්වකයො පි භග වතා පඨමං චුතෙනා, කසමා සො නයො නචුතෙනාති; චතුර්ත්ව කයසං පචකනගෙ අනෙතාගධතො, ගණනානු පුබ්බතාය වා පඨමං උපපන්නන වා පඨමං නාම; එවං සෙසෙසුපි, කසමා පන ඉදං අසඬ්ඛාරස්සඬ්ඛාරවසෙන න චුතතං, නනුවග්ගාධි ගමවසෙන ලද්ධං කූතං අසඬ්ඛාරිකං නාම; සමථානු යොගෙන ලද්ධං සසඬ්ඛාරිකං නාමාති චතතුං සකකාති; තසකකා; මග්ගාධි ගමවසෙන හි පටිලද්ධස්ස පි අපරභාගෙ පුබ්බාතිසඬ්ඛාරෙන ජනා අධිකාරවසෙනෙව සමාපජ්ජතුං අසකකුතෙය්‍යතනා අසඬ්ඛාරි කනති ව සමථානුගොගවසෙන පටිලද්ධස්සපි අධිකාරෙන විනා පුබ්බාති සඬ්ඛාරෙනෙව උපපජ්ජතුං අසකකුතෙය්‍යතනා සස ඬ්ඛාරිකං තිව චතතුං න සකකා; අථවා, සබ්බස්ස භා කූතස්ස පුබ්බාති සඬ්ඛාරෙන විනා අනුපපජ්ජපිතො අසඬ්ඛාරිකනති ව්‍යභිවාරො තත්ථි, තසමා සසඬ්ඛාරිකානති න චුතතං, අතතනා සද්ධිසිපාකද්වයෙ කාරණං ගෙට්ඨා චුතතනායමෙව අවසෙසෙ වණ්ණනාට්ඨකායං චුතතනායෙනෙව ගගෙනබ්බා.

රූපාවචරවණ්ණනා නිට්ඨිතා,

(26) ආකාසානඤ්චායතනකුසලවිතතං, විඤ්ඤාණඤ්චායතනකුසලවිතතං ආකිඤ්ඤායතනකුසලවිතතං, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනකුසලවිතතං වෙති, ඉමානි චතතාරිපි අරුපා චචරකුසලවිතතානි නාම.

(26) එවං රුපාචචරං ක්ෂානඛතාතික්කමචසෙන පචධා දසෙසා ඉද්දති අරුපාචචරං ආරමමනාතික්කමචසෙන චතුධා දසෙසා ආකාසානචායතනාදීමාහ: ආකාසානචායතනාති කසිණ්ණයසාටිමාකාසස්ස නාමං; ආරමමණස්ස හි නාමෙන ආරමමණිකභුතං පඨමජ්ඣානං ආකාසානචායතනාති වොහාරියති, යථා පඨවීකසිණං ක්ෂානනාති; එවං සෙසවයෙ පි. නෙවසස්ස සසමපසුත්තධම්මස්ස ඔලාරිකාසඤ්ඤා අපිති නෙවසඤ්ඤා, චතුඨාරුපජ්ඣානං; නපි සුමුමසඤ්ඤා එතස්සාති අසඤ්ඤා; නාපි අසඤ්ඤා; නාසඤ්ඤා; නෙවසඤ්ඤා ච තං නාසඤ්ඤාමාති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා; තදෙවධම්මායතනපරි යාපත්තතා ආයතනමාති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං, චතුඨාරුපජ්ඣානං. එත්ථ ව රුපතිමිත්තාතික්කමතො පඨමං; තදුග්ගාවතලඤ්චාකාසාතික්කමතො දුතියං; ආකාසෙ පචත්ත විඤ්ඤාණතික්කමතො තතියං; ආකාසෙ පචත්තවිඤ්ඤානස්ස අපතයනාතික්කමතො චතුඨං; තෙනානුආචරියා.

ආරමමණාතික්කමතො චතසෙසා පි භවනතිමා

අඛතාතික්කමමෙනාසං න ඉච්ඡන්ති විභාවිනොති.

කසමා පන ආරමමණසෙසව සමතික්කමො චුතෙනා, නනු ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කමාතාදිනා ක්ෂානස්ස පි සමතික්කමො භගවතා චුතෙනාති; සචං චුතෙනා, තථා පි ආරමමණාතික්කමතො තස්ස භාවනමෙව හොති; ක්ෂානස්ස විභාවනෙ හි තදෙව අතික්කනතං සියා, න තස්ස ආරමමණං; න ච ආරමමණ දෙසං දිස්වා අනාරමණස්ස විභාවනාතික්කමො සුජ්ජති; අයමෙත්ථ හි අධිපපායො, සදෙශාරමමණාතික්කමචසෙන ක්ෂානස්ස පි අතික්කමො හොතිති, කසමා පන පඨමනතාදි චුත්තනාති; අඛත භාවෙන එකලකඛණතා, නනු ච චතුත්තං පි අරුපජ්ඣානානං අඛතාති උපෙකෙඛකග්ගතාවසෙන වෙයෙඛ, කසමා ක්ෂානසමතික්කමො හොතිති; පාසාදතලසාරිකා විය පච්ඡිමපච්ඡිමානං පඤ්ඤාතරතාදිවසෙන සමතික්කමො හොතිති; යථා හි චතුභුමිකපාසාදස්ස හෙට්ඨිමතලෙ දිඛ්ඛනචච්චිතවාදිතගතිමාලාපානභොජනස්ස යනච්ඡාදනාදිවසෙන පඤ්ඤා පඤ්ඤානාමගුණො පච්චුපට්ඨිනාඅයසු;

(27) ආකාසානවායතනවිපාකවිතතං, විඤ්ඤාණවායතන විපාක විතතං, ආකිච්ඤ්ඤායතනවිපාකවිතතං, තෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනවිපාකවිතතං වෙති, ඉමානි චතහාරිපි අරූපාවචර විපාකවිතතානි නාම.

දුතියතලෙ තතො පඤ්ඤාතතරා, තතියතලෙ තතො පඤ්ඤාතතමා චතුසේ සංඛ්‍යාපඤ්ඤාතතරා පච්චුප්පිතා, තත් කිඤ්ඤා පි තෙසං චතුතතං පාසාදතලානං පාසාදතලභාවෙන විසෙසො නත්ති, පඤ්ඤාකාමගුණසම්භිවිසෙසෙන පන ගෙට්ඨිමතො ගෙට්ඨි මතො උපරිමං උපරිමං පඤ්ඤාතතරාමං හොති, යථා ච එකාය ඉත්ථිකා කතතිත්ථුල සණ්ඨාසණ්ඨාතර සණ්ඨා තමස්සතතානංවසෙන චතුපලතිපලවිපලඑකපලසාපිකා අස්ස, ආයාමෙ න ච විත්ථාරෙන ච සමපමාණා; තත් කිඤ්ඤාපි තා චතසොසා සාපිකා අස්ස, ආයාමෙන ච විත්ථාරෙන ච සමපමාණා; කත් කිඤ්ඤා පි තා චතසොසා සාපිකා සමපමාණා පමාණවසෙන විසෙසො නත්ති පුබ්බසම්පූර්ණපුබ්බභාවමගග්ගභාවෙති පන පුරිමාය පුරිමාය පච්ඡිමා පච්ඡිමා පඤ්ඤාතතරාහොනති, එවමෙව කිඤ්ඤාපි එ තෙසං උපෙකෙකගගතාභාවෙන වෙගෙව අඛ්‍යාති හොනති; භාවනාවිසෙසෙන පන තෙසං අඛ්‍යාතං පඤ්ඤාපඤ්ඤාතතර පඤ්ඤාතතමපඤ්ඤාතතරාමභාවෙන පච්ඡිමා පච්ඡිමා පඤ්ඤාතතරා හොනති, තෙනානු ආචරියා.

සුපපඤ්ඤාතතරා හොනති පච්ඡිමා පච්ඡිමා ඉධ
උපමා තත් විඤ්ඤායසා පාසාදතලසාපිකානි.

අපරාපි උපමා කානඛ්‍යා.

අස්ස විමති මණ්ඩපෙ ලග්ගො එකො තනතිස්සිතො පරො
ධිතොඤ්ඤා ඛ්‍යාතිස්සාය තං තං නිස්සාය වාපරොති.

නනු ච පඨමතතියවිඤ්ඤාණෙස්ස දෙසං දිට්ඨා තාති සමති කකමනති, එවඤ්ඤා කසමා දුතියවතුත්තිඤ්ඤාණාති තාති පඨම තතිය විඤ්ඤාණාති ආරමමණං කරොනාති; දෙසෙ දිට්ඨා පි අඤ්ඤාස්ස ආරමමණස්ස අභාවා කරොනෙනව; යථා හි කායව විමතොසමාවාරං රාජානං දිට්ඨාදෙසං පි අඤ්ඤාත් වුත්තිං අල භමානො ජනො වුත්තිකාරණාතිස්සාය වසති, එවං අඤ්ඤාං ආරමමණං අලභමානෙන තාති පඨමතතියවිඤ්ඤාණාති නිස්සාය පවත්තනතියෙව.

තෙනාවුත්තං.

ආරුලොහා දික්ඛිස්සෙණිං යථා තිස්සෙණිඛ්‍යානුකං
පබ්බතග්ගඤ්ඤා ආරුලොහා යථා පබ්බතමත්තං.

යථා වා ගිරිමාරුලොහා අත්තතොගෙව ජණ්ණකං
ඔලුඛති තපේවෙනං ක්කානමොලුඛන චත්තතිති.

අරූපාවචරවිඤ්ඤානා නිට්ඨිතා.

(28) ආකාසනඤ්චායනනක්‍රියාවිතතං, විඤ්ඤාණඤ්චායනනක්‍රියාවිතතං ආකිඤ්ඤායනනක්‍රියාවිතතං, තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනක්‍රියාවිතතං වෙති, ඉමානි චතතාර්ථපි අරූපාවචරක්‍රියාවිතතානි නාම,

(29) ඉවෙච්චං සබ්බථාපි වාදස අරූපාවචරකුසලවිපාකක්‍රියාවිතතානි සමතතානි.

(30) ආලභිතප්පහෙදෙන චතුරාරූපපමානසං පුඤ්ඤපාකක්‍රියාහෙද පුත වාදසධා සීතං.

(31) සොතාපනතිමග්ගවිතතං, සකදගාමිමග්ගවිතතං, අනාගාමිමග්ගවිතතං, අරහතනමග්ගවිතතං වෙති, ඉමානි චතතාර්ථපි ලොකුතතරකුසලවිතතානි නාම.

(32) සොතාපනතිඵලවිතතං, සකදගාමිඵලවිතතං, අනාගාමිඵලවිතතං, අරහතනඵලවිතතං වෙති, ඉමානි චතතාර්ථපි ලොකුතතර විපාකවිතතානි නාම.

(31) ඉදං ලොකුතතරවිතතං අඛවසෙන චතුරාරූපෙහි සොතාපනතිමග්ගවිතතනාදිමාහ. නනු ච චතුසු මග්ගවිතතෙසු මග්ගො අධ්වර්තවසෙන සමානො, කසමා අඛවසෙන චතුරාරූපො හොතිති; චතාරො මග්ගො අධ්වර්තනා පි චතුරාරූපහානබ්බානං පහායකසතතිවිසෙසෙන චතුරාරූපානි නිනනා; සොතාපනතිමග්ගෙන හි දිට්ඨිසම්පයුතතවිචිකිල්පසහගතානි පංච අකුසලවිතතානි අනවසෙසවසෙන පතියනති; අවසෙසානං අකුසලානං අපායහෙතුසතතිසමුග්ගසාතො ච හොති, සකදගාමිමග්ගෙන දිට්ඨිගතවිපසයුතතානි දෙමනස්සහගතානි වානි ඡ විතතානි ඔලාරික කාමරාගව්‍යාපාදපහානවසෙන චතුකරියනති, අනාගාමිමග්ගෙන කාමරාගව්‍යාපාද අනවසෙසවසෙන පතියනති; අරහතනමග්ගෙන චතාර්ථ දිට්ඨිගත විපසයුතතානි උච්චිකසහගතංවානි පංච විතතානි අනවසෙසෙන පතියනති.

(32) ඵලඛානි ච අධ්වර්තවසෙන සමානානි පි අනතනො අනතනො මග්ගබ්ගෙන පහානබ්බානං අකුසලානං පටිපසස්සමනවසෙනතෙසං ඵලතනා චතුරාරූපො හොති. චතුමග්ගධ්වර්තපුග්ගලා ඵකවිතතකමග්ගෙ සීතතනා න විචාරෙනබ්බා ඵලධ්වර්තපුග්ග සොතා පනතිඵලධ්වර්ත කානික සුතං. විපසසමුදායන

(33) ඉවෙවචං සබ්බථාපි අධං ලොකුත්තරකුසලවිපාක විතතාති සමත්තාති.

(34) චතුමග්ගප්පභෙදෙන චතුරා කුසලං සිතා පාකං තස්ස ඵලතතාති අදාධානුත්තරං මතං

(35) වාදසාකුසලානෙවං කුසලානෙකවිසති.
ඡතතිංසෙව විපාකාති ක්‍රියාවිතතාති විසති.

දුට්ඨො; තත්ඤ්ඤාතිකො පුග්ගලො තස්මිං භවෙ අරහත්තප්ප තෙන පරිනිබ්බායති, අප්පතොනබ්බමලොකගතො හොති; සො ඤානඅත්තාගාමිනාම. සුක්ඛවිපස්සකො පන තිට්ඨො එකඤ්ඤි කොලං කොලො සත්තකත්තපුරමොති; තත්ථ එකො මනුස්ස ලොකෙ වා හොතු, ඡදෙවලොකෙ වා, එකපටිසන්ධිකො හුත්වා අරහත්තං පත්වා පරිනිබ්බායති, අයං එකඤ්ඤි නාම. එකො මනුස්ස ලොකෙ එකා පටිසන්ධි දෙවලොකෙ එකාති විපටිසන්ධිකො වා, මනුස්සලොකෙ එකා ඉතො ගන්ත්වා දෙවලොකෙ එකා තතො පුනාගන්ත්වා මනුස්සලොකෙ එකාති තිපටිසන්ධිකො වා, එවං මනුස්සදෙවමිස්සකවසෙන චතුපටිසන්ධිකො වා පංචපටිසන්ධිකො වා ඡපටිසන්ධිකො වා හුත්වා අරහත්තං පත්වා පරිනිබ්බායති අයං කොලංකොලො නාම. එකො මනුස්සලොකෙ සොතා පතො ඉතො ගන්ත්වා දෙවලොකෙ එකා පටිසන්ධි, තතො ආගන්ත්වා මනුස්සලොකෙ එකා, ඉතො පුන ගන්ත්වා දෙව ලොකෙ එකාති එවං මනුස්සදෙවමිස්සකවසෙන මනුස්සලො කෙ තිස්සො දෙවලොකෙ චතස්සොති සත්තපටිසන්ධිකො හුත්වා පරිනිබ්බායති, අයං සත්තකත්තපුරමො නාම; මනුස්සලො කෙ යෙව සත්තපටිසන්ධිකො තිපි ත ගහෙනබ්බො; තථා දෙව ලොකෙ පි; එවං එකඤ්ඤි කොලංකොලෙසු පිංකොති පන මනුස්සලොකෙ සත්තදෙවලොකෙ සත්තාති චුද්දසභවෙ මිසස්ත්වා සත්තකත්තපුරමොති වදන්ති. යදි එවං විභවපරිවර්තො සකදගාමි විකත්තං මනුස්සලොකං ආගතො භවෙය්; සක්ඛං ඉමං මනුස්සලොකං ආගච්ඡතිති සි සකදගාමිති; සො ටිකායං වුත්තොසු පඤ්චසු සකදගාමිසු පඤ්චමනො ඉධ අධිප්පත්තො යදි එවං “ඉධපත්වා ඉධ පරිනිබ්බාසි”ති ආදයො චත්තාරො කථං සකදගාමිනාමාති; සක්ඛං පුනාගච්ඡතිති විගහෙන සකදගාමිනාම; ඉමංකාමධාතුං නආගච්ඡතිති අනාගාමි; නිවචං බ්‍රහ්මලොකං භව්ඡතිති අධිප්පායො, ඤාතිකො එඛං හොතු, සුක්ඛවිපස්සකො

(36) වතුපඤ්ඤසධා කාමෙ රූපෙ පණ්ණරසිරයෙ
විතතානි වාදසාරූපෙ අසධානුතතරෙ තථා.

(37) ඉත්මෙකුතනවුතිප්පහෙදං පන මානසං
එකවිස සතං වාච විභජනති විවකකිණා.

(38) කථමෙකුතනවුති විධං විතතං එකවිසසතං හොති,
චිතකකවිචාරපීතිසුඛෙකග්ගතාසහිතං පද්මජක්ඛානසොතාපතති
මග්ගවිතතං, විචාරපීතිසුඛෙකග්ගතාසහිතං දුතියජක්ඛානසොතා
පතතිමග්ගවිතතං, පීතිසුඛෙකග්ගතාසහිතං තතියජක්ඛානසොතා
පතතිමග්ගවිතතං, සුඛෙකග්ගතාසහිතං වතුප්පජක්ඛානසොතා
පතති මග්ගවිතතං, උපෙකෙකග්ගතාසහිතං පඤ්චමජක්ඛාන
සොතාපතතිමග්ගවිතතං, වෙති, ඉමානි පඤ්චපි සොතාපතතිවග්ග
විතතානි තාම.

තථා සකදගාමිමග්ග අනාගාමිමග්ග අරහත්තමග්ග විතතං
වෙති සමවිසතිමග්ගවිතතානි, තථා ඵලවිතතානි වෙති, සම
විතතාශ්‍රීස ලොකුතතරවිතතානි භවන්තීති.

පන කථනති; සො පි මරණකාලෙ ඤාතිකොච හුචා ගව්ඡති;
ගව්ඡන්තස්ස හි මග්ගන්තරෙ වොරුදි හි ජීවිතකකියං පාපෙන
ස්ස පි ලකඛණත්තයං ආරොපෙචා ඤාතිකස්සෙව මරණං හොති;
අයං පන රූපාරූපභවෙ එකකකිත්තුපරමො නාම; රූපාරූප
භවෙසු හි අනෙකපටිසංඝිකො පි බ්‍රහ්මලොකසාමඤ්ඤෙන එක
පටිසංඝිකොති ගගෙනබ්බො; එවං සත්තකකිත්තුපරමාදීපුටිති.

ලොකුතතරමණ්ණනා සමත්තා.

(36) ගණනසඛගගාථායං සීතාති පාඨො; සීගලපොත්තකෙ
පන තථාති පාඨො; අයමෙව සුඤ්ඤරො; සො හි පනසද්දසමා
නජො.

(38) පාදකජක්ඛානසමසීතජක්ඛානපුග්ගලජක්ඛාසයෙසු අදාද
තරවසෙන අඛිතපාතුභාවතො එකෙකං මග්ගං වා ඵලං වා
පඤ්චධා පඤ්චධා විභජ්තුං එකවිසසතංවාචනාදිමාහ. ඉමෙහි
තීහි කාරණෙහි නියාමලකකිණං ටීනායං ඔලොකෙනබ්බං. ඉමෙ
සු කාරණෙසු සන්තොසු ඤාතිකස්ස එවං හොතු, අසන්තොසු
කො නියාමෙතීති; වූට්ඨානගාමිතිවිපස්සනාව නියාමෙති, සුකකි

(39) ඤානඛග්ගයොගහෙදෙන කතෙකෙකනතු පඤ්චධා
වුච්චතානුත්තරං විතතං චතතාශ්‍රීසවිධනති ව.

යථා ච රූපාවචරං ගග්ගතානුත්තරං තථා
පඨමාදිඤානහෙදෙ ආරූපපඤ්චාපි පඤ්චමෙ.

එකාදසවිධං තස්මා පඨමාදිකමිථතං
ඤානමෙකෙකමනෙනතු තෙවීසතිවිධං භවෙ.

සත්තතිංසවිධං පුඤ්ඤං චිපඤ්ඤාසවිධං තථා
පාකම්ච්චාසු විතතාති එකවීසසතං බුධා ති.

ඉති අභිධම්මස්සංගහො විතතසංගහවිභාගො නාම

පඨමො පරිච්ඡේදො.

විපස්සකස්ස ඤානඛග්ගියමො විය; තස්ස හි පාදකඤ්ඤානාදීනං
අභාවතො විපස්සනාතිශමෙනෙව පඤ්චබිතිකො මග්ගො භොති,
තථාසකදගාමීති එත් තථාසද්දෙන පඤ්චප්පහෙදං ආකඤ්ඤිති
තථා ඵලවිතතාතිති එත් තථාසද්දෙන සමවීසතිප්පහෙදං
ආකඤ්ඤිති.

(39) එකෙකං අනුත්තරං විතතං ඤානඛග්ගයොගහෙදෙන
පඤ්චධා පචධා කතා චතතාශ්‍රීසවිධනති ව වුච්චතිති යොජනා;
එත් වසද්දෙන තකෙවලං අට්ඨවිධනති වුච්චති, අථවො
චතතාශ්‍රීසවිධනති පි දසෙසති. රූපාවචරං ච අනුත්තරං ච විතතං
පඨමාදිඤාන හෙදෙන ගග්ගති, යථා තථා අරූපපඤ්චාපි පඤ්ච
මෙ පඤ්චමඤ්ඤානෙනගග්ගති. හෙදෙ පඤ්චමෙති එත්
තසද්දලොපො දට්ඨබ්බො; එවඤ්චකතා ටිකායං පඨමාදිපඤ්ච
විධඤානහෙදෙන ගග්ගති පඨමඤ්ඤානනතාදිනා වුච්චතිති ආදි
වුත්තං; සත්තමිවිභතති වා දට්ඨබ්බො; කත්ථි පොත්ථකෙ හෙදෙ
නාති පාඨො, සො න සුඤ්ඤෙ යස්මා රූපාවචරං ලොකුත්ත
රඤ්ච විතතං පඨමාදිඤානහෙදෙනගග්ගති, අරූපපඤ්චා පි පඤ්ච
මෙ ගග්ගති, තස්මා පඨමාදිකං චතුස්පරියොසානං එකෙකං
ඤානං එකාදසවිධං භවෙ; අනෙනතු පඤ්චමඤ්ඤානං පන
තෙවීසතිවිධං භවෙති යොජනා පාදකඤ්ඤානාදිවසෙන ගණ
නවුඞි කුසලවිපාකෙසෙව සමභවතිති කතා තෙස මෙව ගණ
නං දසෙසතුං සත්තතිංසවිධං පුඤ්ඤානතාදිමාග.

ඉති සංඝේඛපමණ්ණනාය පඨමපරිච්ඡේද වණ්ණනා

හි ට්ඨි නා.

(40) එකුප්පාදනිරෝධා ව එකාලබ්බනවැන්නා
වෙනොයුත්තා විඤ්ඤාස ධම්මා වෙනසිකාමනා

(41) කථං, එසෙසා වෙදනා සඤ්ඤා වෙනතා එකගතා
උච්චිත්ථියං මනසිකාරො වෙති සත්තීමෙ වෙනසිකා සබ්බවිත්ත
සාධාරණා නාම.

(වෙනසික සබ්බත විභාගො.)

(40) එවං තාව විතතං එකවිධමපි භූමිජාත්‍යාදිවසෙන එකුත
තවුච්චිවෙතසිකා. වතුබ්බිධසම්පයොගලකඤ්ඤාසනවසෙන
වෙනසිකසද්දත්ථං ධර්මො සරුපවසෙන තිභි රාසිභි දසෙස්සං
එකුප්පාද නිරෝධාවෙනාදිමාග නනුව එකුප්පාදමතෙනතෙ
ව වෙනොයුත්තා විඤ්ඤාසනී, කසමා එකනිරෝධාදිසද්ද ගති
තාති; න විඤ්ඤාසනී, විතෙනත සහ උප්පජ්ජමානානං රුප
ධම්මානං පි වෙනොයුත්තා සම්බවතො; තසමා එකනිරෝධගත
ණං කතං; එවං පි විතතසාමඤ්ඤාන විතෙනත සහ එකුප්පා
දනිරෝධානං විතතජ්ජමානං අවිනිබ්බාගරුපානං පි වෙනො
යුත්තා පසඬොසිසා, තං නිවාරණත්ථං එකාලබ්බනගතණං
කතං; ආවර්ගෙහි පන විඤ්ඤාතනියා පසඬො වුතෙනා
විඤ්ඤාතනියා උප්පාදනිරෝධානං අභාවතො විචාරෙනබ්බං; එවං
තිවිධවෙනසිකා නියතවසෙන එකවැන්නා, උද්ගු නානාවැන්න
කාති සම්බාසිසා, තං නිවර්තනත්ථං එකවැන්නගතණං කතං;
අච්චා, නනු එකවැන්නමතෙනතෙව වෙනසිකානං වෙනො
යුත්තා විඤ්ඤාසනී, කසමා එකාලබ්බනාදිගතණාති කතා
තීති; න විඤ්ඤාසනී, මරණාසත්තවිජිතං තද්දරමඤ්චුතීතං
පි එකවැන්නතා; තසමා තප්පසඬනිවර්තනත්ථං එකාලබ්බන
ගතණං කතං. එවං පි පටිසංඝිප්පමභවබ්බානං පි එකාලබ්බන
වැන්නතා තංපසඬො හවෙය්‍ය, තසමා භංගිවත්ත නත්ථං එක
නිරෝධගතණං කතං. එවං තිවිධලකඤ්ඤා වෙනසිකා එකු
ප්පාද, උද්ගු නානුප්පාදනී සම්බාසිසා, තංගිවත්තනත්ථං එකු
ප්පාදගතණං කතං.

(41) තිස්ස ව රුසිස්ස අඤ්ඤාසමානරුසිං විධා විහජ්ඣා දසෙස්
සං එසෙසාත්‍යාදිමාග, කසමා පන අඤ්ඤාසමානරුසි පඨමං වුත්තා
තී; අකුසලාභෙතුකසොභනසංඛාතානං තිත්තං රුසිතං සාධාරණ
භූතා, අඤ්ඤාසමානරුසි පි සබ්බවිත්තසාධාරණපක්ඛණකවසෙන

(42) විනකෙකා විවාරො අධිමොකෙකා විරියං පිති ඡන්දෙ වානි ඡ ඉමෙ වෙතසිකා පක්ඛණ්ණකා නාම. එවමෙන තෙරස වෙතසිකා අඤ්ඤාසමානාති වෙදිනබ්බා.

(43) මොහො අභිරිකං අනොත්තපසං උඬව්වං ලොහො දිඝි මානො දොසො ඉසො මච්ඡරියං කුකකුච්චං පිනං මිඬං විවිකිච්ඡා වෙති වුද්දසිමෙ වෙතසිකා අකුසලා නාම.

දුට්ඨා;තෙසු සබ්බවිත්තසාධාරණා කසමාපඨමං වුත්තාති;මහාවිසය ත්තා;සබ්බවිත්තසාධාරණෙසුපි එසෙසාව කසමා පඨමං වුත්තොති; එසසපඤ්චකරාසි ක්කාතපඤ්චකරාසි ඉන්ද්‍රියඛිකරාසි යෙවාපනක වසෙන භගවතා වුත්තකකමං නිසොය අයං කමො වුත්තො; එසෙසාවෙදනා සඤ්ඤා වෙතනාති හි ඉමෙ වෙතසිකා එසසපඤ්ච කරාසියං වුත්තො; එකගතා ක්කාතරාසියං; ජිවිතින්ද්‍රියං ඉන්ද්‍රියඛිකරාසියං මනසිකාරො යෙවාපනකෙ වුත්තොති; එවං හොතු තදව්ජාභෙදෙනාති; දෙසනාකකමවසෙන භගවතා එසෙසා පඨමං වුත්තො; තනො පච්ඡා වෙදනාදයොති.

(42) එවං හොතු, කසමා පන පක්ඛණ්ණකරාසි යෙවාපන කකමෙන අවච්ඡා අකුසලභාවෙන වුත්තො; විනකක විවාර පිති හි ඉමෙ ක්කාතරාසියං වුත්තො; විරියං ඉන්ද්‍රියඛිකරාසියං; අධි මොකෙකා ඡන්දෙති ඉමෙ යෙවාපනකෙ වුත්තොති; සච්චං, පක්ඛණ්ණකාමානුරූපෙන හි එවං වුත්තොති; සොභනාපෙක්ඛාය ඉතරෙ පාපාභෙදානා අඤ්ඤානාම; ඉතරාපෙක්ඛාය සොභනා අඤ්ඤා නාම; තසමා අඤ්ඤා ච අඤ්ඤා ච අඤ්ඤාති කතා පාපාභෙදානානඤ්ච සොභනානඤ්ච අඤ්ඤාසං සමානා, න උඬව්වසඬාදයො පිඨ එකනතාඅකුසලාදිසභාවාති අඤ්ඤාසමානා.

(43) එවං උභයසාධාරණං උද්දසිත්වා ඉද්දති උද්දඛිකක මෙන අකුසලවෙතසිකං උද්දසිත්වා මොහොත්තාදිමාහ, එත්ථ ව කසමා මොහො පඨමං වුත්තොති; වුච්චතෙ, ඉමෙ අකුසල වෙතසිකා පඤ්චවිධා සබ්බාකුසලසාධාරණා ලොභමූලසාධාරණා දොසමූලසාධාරණා උභයසාධාරණා මොහමූලසාධාරණාති; මො හො අභිරිකං අනොත්තපසං උඬව්වං හි සබ්බාකුසලසාධාරණා ලොහො දිඝි මානො ලොභමූලසාධාරණා; දොසො ඉසො මච්ඡ රියං කුකකුච්චං දොසමූලසාධාරණා; පිනමිඬං උභයසාධාරණා විවිකිච්ඡා මොහමූලසාධාරණා; තෙසු සබ්බාකුසලසාධාරණ පඨමං වුත්තො; තෙසු පි මූලභූතතතා මොහො පඨමං වුත්තො

(44) සඛා සති හිරි ඔහනප්පං අලොභො අද්දෙසො තත්තු මජ්ඣන්තනා කායපස්සභි විතතපස්සභි කායලක්ඛනා විතතලක්ඛනා කායමුද්දනා විතතමුද්දනා කායකම්මඤ්ඤානා විතතකම්මඤ්ඤානා කායපාගුඤ්ඤානා විතතපාගුඤ්ඤානා කායුප්ප්පකතා විතතුප්ප්පකතා වෙති එකුනවිසතිමෙ වෙනසිකා සොභනසාධාරණා නාම

තතො පච්ඡා ලොකවිනාසකභාවෙන පාකටතනා ලොභවිනාස කද්දකං; තතො පච්ඡා අනතිමවිනෙන් පධානතනා උඛ්ඛවං චුතතං; තතො පච්ඡා උද්ධංගමුලකකමෙන ලොභමුලසාධාරණා චුතතා; තෙසු පි මුලභුතතනා ලොභො පඨමං චුතතා; තතො පච්ඡා දිට්ඨි සම්පයුතෙනසු ජාතතනා දිට්ඨි; තතො දිට්ඨි විප්ප යුතෙනසු ජාතතනා මානො; තතො පච්ඡා දෙසමුලසාධාරණා චුතතා; තෙසු පි මුලභුතතනා දෙසො පඨමං චුතතා; තතො පච්ඡාපාලිකකමං නිසසාය ඉසසාමච්ඡරියකුකුචවාති; තතො පච්ඡා ලොභදෙසමුලභගසාධාරණං; තං පි පාලිකකමං නිසසාය පිනමිඛං චුතතං; තතො මොහමුලෙ පවතනා විචිකිච්ඡා චුතතාති.

(44) ඉතො පරං සොභනවෙනසිකං නාමවසෙනවතුධා විභ ජිනා දසෙයුං සඛානාදිමාහ. කසමා පන අභෙතුකවෙන සිකා න චුතතාති; ආවෙණිකාභෙතුකවෙනසිකානං අසම්භව තො නනු ව තෙරස අඤ්ඤාසමානා ව මොහො ව කද්දවි අභෙතුකවිනෙන් ව මොමුභවිනෙන් ව ජාතතනා අභෙතුකා නාමාති; සච්චං, තෙ පන න අඤ්ඤා වෙනසිකා එකනතාකුසලාදිසභාවා විශ් අභෙකනතිකා, තසමා අභෙතුකාති න වතතබ්බා. එවං භොගු, කසමා පන සඛාදයො එකුනවිසති වෙනසිකා පඨමං චුතතාති, චුච්චතෙ, ඉමෙ සොභනවෙනසිකා නාමා නාමවසෙන වතුබ්බිධා; සනාමිකා තිවිධා; අනාමිකං එකවිධං; තෙසු සනා මිකා බහුකතනා පඨමං චුතතා අනාමිකං පඤ්ඤාදිප්පයං අප්ප කතනා අනෙත; සනාමිකෙසු ව සොභනසාධාරණතනා එකුන විසති වෙනසිකා පඨමං චුතතා තතො බහුකප්පකවසෙන විර තිශො; තතො අප්පමඤ්ඤායො චුතතා එවං භොගු, සො භනසාධාරණෙසු සඛාව කසමා පඨමං චුතතාති, චුච්චතෙ, ඉමෙ සොභනසාධාරණා දුර්විධා යුගලායුගලවසෙන; සඛා-පෙ-තත්තු මජ්ඣන්තනාති අයුගලා; කායපස්සඛාදයො යුගලා; තෙසු අයු ගලා අප්පතරා පි බම්මුද්දෙසපාලිකකමංනිසසාය පඨමා චුතතා අයුගලෙ සු ව යුගලෙසු ව සඛාදිනං කමො පි බම්මුද්දෙසපාලි කකමවසෙන වෙදිතබ්බො.

(45) සමමාචාරා සමමාකමමනො සමමාආඡ්චො වෙති
තිස්සොවිරතියො නාම.

(46) කරුණාමුදිතා පන අප්පමඤ්ඤායො නාමාති සබ්බථාපි
පඤ්ඤාදිත්‍රියෙන සම් පඤ්ඤාචිසතිමෙ වෙනසිකා සොභනාති
වෙදිතබ්බො.

එත්තාවතා ව:—

(47) තෙරසඤ්ඤසමානා ව චුද්දසාකුසලා තථා
සොභනා පචචිසාති විපඤ්ඤාස පට්ඨවරෙ.

(48) තෙසං විත්තාවිසුත්තානං යථායොගමිනො පරං
විත්තුපපාදෙසු පච්චෙකං සමපයොගො පට්ඨවති.

(45) එවං භොත්‍ර, විරතීතනයෙ පන කථං, නා හි සරුපෙන
අනාගතා, යෙවාපනකෙ ආගතාති; තෙසං බහුකඅප්පකඋභය
මිසසකවසෙන කමො වෙදිතබ්බො; සමමාචාරා හි චතුති වචි
ද්‍රව්වරිතෙ හි විරතී; සමමාකමමනො තීති කායද්‍රව්වරිතෙති විරතී;
සමමාආඡ්චො පන උභයෙති සත්තති ද්‍රව්වරිතෙති විරතී;
යදි එවං සමමාආඡ්චො තෙති කිංවිසෙසොති; අනි විසෙසො,
ආඡ්චගෙත්‍රං අනපෙකක්ඛිත්වා' කතෙති වචිද්‍රව්වරිතෙති ව කාය
ද්‍රව්වරිතෙති ව විරතී සමමාචාරා සමමාකමමනො නාම; අපෙ
කක්ඛිත්වා කතෙති සත්තද්‍රව්වරිතෙති විරතී සමමාආඡ්චො නාම.

(46) අප්පමඤ්ඤාසු පන කරුණා දුක්ඛිතසත්තාරමමණා;
මුදිතා සුක්ඛිතසත්තාරමමනා; තෙසු දුක්ඛිතසත්තායං බහුකතරත්තා
තදුරමමණිකා පථමං චුත්තා; සබ්බථාපිති එකුත්චිසතිසොභන
සාධාරණවෙනසිකෙති ව තීති විරතීති ව විති අප්පමඤ්ඤාති ව
පඤ්ඤාදිත්‍රියෙන වාති සබ්බපකාරෙති පඤ්ඤාචිසති.

(47) තෙරසඤ්ඤසමානාවෙනාදි යථාචුත්තානං වෙනසි
කානං තිතිරුසිති ගණනගාථා.

(48) ඉද්දති යථාචුත්තෙති වෙනසිකෙති විත්තායං ගණන
පරිවෙජ්ජවිසෙන සමපයොගනයං දසෙසත්‍රං තෙසං විත්තාවි
සුත්තානන්තාදිමාහ; විත්තුපපාදෙසුති වචනවිපල්ලාසෙන
චුත්තං, විත්තුපපාදෙත්‍රාපො; තෙන චුත්තං සිහලවිකායං විත්ත
ඤ්චතං උපපාදෙවෙනාදි.

(49) සත්ත සබ්බස්ස සුඡ්ඡන්ති යථායොගං පක්ඛණ්ණකා
චුද්දසාකුසලෙසෙව්ව සොභනෙසෙව්ව සොභනා.

(50) කථං, සබ්බවිත්තසාධාරණා තාව සත්තිමෙ වෙනසිකා
සබ්බෙසු පි එකුත්තවුති විතුප්පාදෙසු ලබ්භන්ති.

(51) පක්ඛණ්ණකෙසු පන විත්තකො තාවචිපච්චිඤ්ඤාණවජ්ජි
තකාමාවචරවිත්තෙසු වෙව එකාදසසු පඨමජ්ඣානවිත්තෙසු වෙති
පචපඤ්ඤාසවිත්තෙසු උප්පජ්ජති.

(52) විචාරො පන තෙසු වෙව එකාදසසු දුතියජ්ඣාන
විත්තෙසු වාති ඡසසිවිත්තෙසු ඡායති.

(53) අධිමොකෙඛා විපච්චිඤ්ඤාණවිචිකිච්ඡා සහගත වජ්ජන
විත්තෙසු.

(54) විරියං පච්චාරාවජ්ජනවිපච්චිඤ්ඤාණ සමපට්ඨන්ත
සන්තිරණවජ්ජනවිත්තෙසු.

(55) පිති දොමනස්සපෙකඛාසහගත කායවිඤ්ඤාණවතුත්ථ
ජ්ඣානවජ්ජනවිත්තෙසු.

(49) අකුසලෙසෙව්වාති එත්ථ එවසදො නිවාරණත්ථො නිශ
මත්ථො ව, සොති අකුසලවිත්තෙති අඤ්ඤා-විත්තං නිවාරණොචුද්දස
වෙනසිකො අකුසලවිත්තෙසු නිශමෙති' අකුසලවිත්තාති පන
චුද්දස වෙනසිකෙසු න නිශමෙති, අකුසලවිත්තෙසු අඤ්ඤාසමානා
නං පි උප්පජ්ජන්තො; සොභනෙසෙව්වාති එත්ථපි එසෙව්න යො.

(51) තාව පඨමං වත්තබ්බො විත්තකො උප්පජ්ජතිති සබ්බ
කො; කසමා පන විත්තකො විපඤ්චවිඤ්ඤාණෙසු ව දුතියඤ්ඤා
නාදිසු ව නුප්පජ්ජතිති; විපඤ්චවිඤ්ඤාණෙසු ඤානබ්ගතිච්චරති
තත්තනුප්පජ්ජති; දුතියජ්ඣානාදිසු පන භාවනාබලෙන නුප්පජ්ජ
ති තථා විචාරො පි.

(53) අධිමොකෙඛා ව දස්සනාදිමත්තසභාවස්ස විපඤ්චවිඤ්ඤා
ණස්ස අධිමුච්චන රතිතත්තා ව විචිකිච්ඡාය ව නස්ස පටිපක්ඛ
තතා ව තෙසු නුප්පජ්ජති.

(54) විරියං පඤ්චාරාවජ්ජනවිපඤ්චවිඤ්ඤාණ සමපට්ඨන්ත
සන්තිරණාති සොලසවිත්තෙසු බලරතිතත්තා නුප්පජ්ජති.

(55) පිති දොමනස්සදුක්ඛසහගතවිත්තෙසු තෙසං පටිපක්ඛ
තතා නුප්පජ්ජති; පඤ්චපඤ්ඤාසඋපෙකඛාසහගතෙසු පන සොම
නස්සෙත සහ නිව්චං පචත්තත්තා නුප්පජ්ජති. යදි එවං සුබ

(56) ඡන්දෝ අගෙනුකමොමුහවජ්ජනවිනෙතසු ලබ්භති.

(57) තෙ පන විත්තුපපාදා යථාක්කමං:—

ඡසසි පච්චඤ්ඤාස ඵනාදස ච සොලස
සත්තති විසති වෙච පකිණ්ණකවිචජ්ජනා.
පච්චඤ්ඤාසඡසසි සසත්තති තිසත්තති
ඵකපඤ්ඤාස වෙකුනසත්තති සපකිණ්ණකා.

(58) අකුසලෙසු පන මොහො අභිරිකං අනොත්තප්පං උඬචංචං වාති චත්තාරොමෙ චෙතසිකා සබ්බාකුසලසාධාරණා නාම සබ්බෙසුපි වාදසාකුසලෙසු ලබ්භන්ති.

(59) ලොහො අභිසු ලොහසහගතවිනෙතසෙච්ච ලබ්භති, දිසි චතුසු දිසිගතසම්පයුතෙතසු, මානො චතුසු දිසිගත විප්පයුතෙතසු.

සහගත චතුස්ඡක්කානෙසුකසමානප්පවත්තතිති; සුඛවෙදනාය කාසිකත්තා මානසිකභූතා පිති තත්ථ නුප්පජ්ජති; චතුස්ඡක්කානෙසු පන භාවනාබලෙන නුප්පජ්ජති.

(56) අගෙනුක මොමුහවිත්තානං කත්තුකාමනාසභාවර්ති තත්තා ඡන්දෝ තෙසු නුප්පජ්ජති.

(57) ඉද්දති තෙති පකිණ්ණකවෙතසිකෙති විචජ්ජනබ්බ උප්පජ්ජනබ්බවිත්තුපපාදෙ ගණනවසෙන දසෙසතුං තෙ පන ත්‍යාදිමාහ; පකිණ්ණකවිචජ්ජනා සපකිණ්ණකා ච තෙ පන විත්තුපපාදා යථාක්කමං යථානිද්දිඨවජ්ජනසහගතකමානු රූපෙන ඡසට්ඨි—පෙ—විසතිවෙච පඤ්චපඤ්ඤාස—පෙ—සත්තති ච වෙදිතබ්බාති යොජනා; කසමා විතකකවිචාර පිතිති විජාරිතෙන ඵකවිසසනගණනත්තෙත විචජ්ජනබ්බ උප්පජ්ජනබ්බවිත්තුපපාදා වුත්තා, අඤ්ඤාසි තිති විචජ්ජනබ්බ උප්පජ්ජනබ්බවිත්තුපපාදා සබ්බෙපභූතෙන ඵකුනනවුතිගණනත්තෙත වුත්තාති; විතකකාදිනං ක්කානඛගත්තා ච අඤ්ඤාසං අඤ්ඤානඛගත්තා ච වුත්තා.

(58) සබ්බෙසුපිතොස්ථ පිසද්දෙන වාදසාකුසලවිත්තාති සම්පිණ්ණති, තෙන ඉමෙති චතුති වෙතසිකෙති විතිමුත්තං කිඤ්චි අකුසලවිත්තං තත්ථිති දසෙසති.

(59) ලොහසහගතවිනෙතසෙච්චාති ඵත්ථ ඵචසද්දො පුබ්බෙ විස තිවත්තනතිසම්චො; ඉතො පඤ්ඤා ආධාරෙසු පි ඵචසද්දො අධිකාරං කත්වා යොජේතබ්බො; කසමා පන ලොහො විමු

(60) දෙසො ඉසාං මච්ඡරියං කුකකුචං වාති චිත්ත පටිඝ සම්පයුතන විනේනසු.

(61) පීනං මිඛං පච්ඡ සසඛ්ඛාරිකවිනේනසු.

(62) විචිකිච්ඡා විචිකිච්ඡාසහගත විනේන යෙව ලබ්භතීති.

(63) සබ්බාපුඤ්ඤාසු චත්තාරො ලොභමූලෙ තයොගතා දෙසමූලෙසු චත්තාරො සසඛ්ඛාරෙ වයං තථා.

විචිකිච්ඡා විචිකිච්ඡාවිනේන වාති චතුද්දස
වාදසාකුසලෙසෙව සම්පයුජ්ජනති පචධා.

(64) සොභනෙසු පන සොභනසාධාරණා තාව එකුනපිසති මෙ වෙසිකා සබ්බෙසුපි එකුනසසි සොභන විනේනසු සංවිජ්ජනති,

ලෙසු න ජායතීති; දුස්සනමූඤ්ඤානචත්තාරාං රජ්ජනරහිතත්තා තෙසු ලොභො න ජායතී; දුච්චරිතපදට්ඨානභාවෙන සමාන ජාතිකා දිට්ඨිමානා එකතො කසමා නුපපජ්ජනති; සකකායා දිග්භි අභිනිවිසමානා දිට්ඨි ව අභංගානවසෙත පවතේනා මානො ව කෙසරසීභො විශ අපරෙත නථාවිධසීභෙන එකතුභායං එක විතතුපාදෙ නුපපජ්ජති; තසමා විසුං විසුං උපපජ්ජති; තෙ උභො වෙනසිකා දෙසමූලාදීසු පි අත්තත්තනිශ්සිනෙහතිස්සයවසෙත එකත්තලොභපදට්ඨාන භාවතො නුපපජ්ජනති.

(60) දුස්සනස්ස රජ්ජනසංසප්පනවිකම්පණං විරුධිතතා දෙසො පටිඝවයෙව උපපජ්ජති; ත ලොභමූලමොහමූලෙසු; ඉසාංමච්ඡරියකුකකුචවාති ව පරසම්පතති උස්සයනත්තස්ස ව අත්තසම්පතතියා පරෙහි සාධාරණභාවාතිච්ඡන්තස්ස ව කතා කත දුච්චරිතසුවරිතානුසොචනත්තස්ස ව තත්ත තත්ත පටිගනන වසෙත පවත්තනතො පටිඝවිනේනසෙව උපපජ්ජනති නාඤ්ඤාසු.

(61) අකම්මඤ්ඤාතාසභාවස්ස සභාවතීකෙඛසු විනේනසු අප්පචත්තනතො පීනමිඛං සසඛ්ඛාරිකෙසෙව ලබ්භතී, නාඤ්ඤාසු.

(62) සංසප්පනසභාවත්තා විචිකිච්ඡා විචිකිච්ඡාවිනේනසෙව ලබ්භතී, නාඤ්ඤාසු.

(65) විරතියො පන නිසේසාපි ලොකුතතරවිතෙනසු සබ්බ ථාපි නියතා එකතොව ලබ්භනති, ලොකියෙසු පන කාමාවචර කුසලෙසෙව කදුපි ස්වදිසානති විජුංචිසුං,

(66) අප්පමඤ්ඤායො පන වාදසසු පචමජ්ඣානා වජ්ජික මහග්ගතවිතෙනසු වෙව කාමාවචරකුසලෙසු ව සහෙතුකා කාමා වචරත්ථියාවිතෙනසු වාති අභිච්ඡන්තිවිතෙනසෙව කදුපි නානා හුඬා ජායනති, උපෙක්ඛාසගතෙනසු පනෙත්ථ කරුණාමුදිතා තසනතිති කෙපි වදනති,

(65) සබ්බථාපීති නියතෙකප්පභානාකාරෙ හි පි; නසා විවරණස්ථං නියතා එකතොති වුතතං; කසමා පන ඉමා විරතියො නා නාරමමණා පි එකමග්ගවිතෙන නියතා එකතො ලබ්භනතිති; පාදකජ්ඣානාදිවසෙන සමමාසබ්බප්පවිරතො විශ විරතීනං කදුපි පි විරතා භාවතො එකමග්ගමග්ගන කායදුච්ඡිතා දීනං එකප්පභාරෙන සමුච්ඡිද්ධතො එලමග්ගන ව නප්පපි ප්පසාමග්ගතො නියතා එකතො ලබ්භනතිති, කසමා පනිමා විරතියො මග්ගවිතෙන නියතා ලබ්භනති, නහු පචබ්බිකො මග්ගො භොගීති වුතෙතාති; සච්චං, සො පන පුබ්බෙ යෙව විර කාලං විසොධිතභාවං සකියා වුතෙතා, න මග්ගවිතෙන විරතී නං අභාවතො, එත්ථ සියා වොදනා, පාණාදිවජ්ඣං ආරමමණං කඬා සමුච්ඡිද්ධවිරතී භොගී, උදහු නිබ්බාණං ආරමමණං කඬා ති; නිබ්බාණං ආරමමණං කඬා; කාමාවචරකුසලෙසු හි සමාදු තසමපතනවසෙන විරමණභාවතො පාණාදිවජ්ඣං ආරමමණං කඬා විරතී භොගී; ඉධ පන පාණාතිපාතාදික්ඛියාපඨමච්ඡිද්ධන වසෙන නං ක්‍රියං කාභුං නදෙන, තසමා නිබ්බාණමෙව ආරමමණං කඬා සමුච්ඡිද්ධ විරතී භොගී, කාමාවචරකුසලෙසෙව වාති එත්ථ එවසද්දෙන කාමපාකක්ඛියාමග්ගතවිතෙනසු සමග්ගං නිවා රෙති, විපාකක්ඛියෙසු මා ලබ්භනතු, එකතනකුසලසභාවතතා; මග්ගතකුසලෙසු පන කසමා න ලබ්භනතිති; කායවිකිකමා නං විසොධිතමතනවසෙන වා දුච්ඡිතාදීනං සමුච්ඡිද්ධවසෙන වා මග්ගතකුසලාති නප්පවතනනති; සීලවිසොධිතවසෙන පන පුච්ඡොධිතකායවිප්පයොග්ගසා විතනසමාධානමතෙනන පවතන නති; තසමා තෙසු විරතියො න ලබ්භනති, අතිශතතතා භානා රමමණතතා ව කදුපි විජුංචිසු වුතතං.

(66) අප්පමඤ්ඤායො පන වාදසසු පචමජ්ඣානා වජ්ජික මහග්ගතවිතෙනසු වෙව කාමාවචරකුසලෙසු ව සහෙතුකා කාමා වචරත්ථියාවිතෙනසු වාති අභිච්ඡන්තිවිතෙනසෙව කදුපි නානා හුඬා ජායනති, උපෙක්ඛාසගතෙනසු පනෙත්ථ කරුණාමුදිතා තසනතිති කෙපි වදනති,

(67) පඤ්ඤා පන චාදසස්ස ඤාණසම්පයුත්තා කාමාවචර විතෙතස්ස චෙව සබ්බෙස්ස පි පචතියංසම්භග්ගනාලොකුත්තරවිතෙතස්ස චාති සත්තවත්තාප්‍රීසිවිතෙතස්ස සම්පයොගං ගච්ඡතිති.

(68) එකුතචීසතී ධම්මා ජායනෙතකුතසභිස්ස
තයො සොලසවිතෙතස්ස අභිචීසතිංසං වංසං.
පඤ්ඤා පකාසිතාසත්තවත්තාප්‍රීසිවිබ්බෙස්ස පි
සම්පයුත්තා චතුරේවං සොභනෙසෙව සොභනා.

(69) ඉස්සාමචේරකුකකුච්චා විරතී කරුණාදයො
නානා කදුචි මානො ව පිනම්ඳං තථා සභ.
යථාචුත්තානුසාරෙන සෙසා නිශ්ච යොගිනො
සම්භගං ව පචක්ඛාමි තෙසං දුති යථාරහං.

මඤ්ඤානං අනියතතතා දුක්ඛිතස්සබ්බසත්තා නානාරම්මණතතා ව කදුචි නනා හුක්ඛා චුත්තං; කසමා පන එතා අප්පමඤ්ඤා යො කාමචිපාකලොකුත්තරෙස්ස න ජායනතිති; භික්ඛාරම්මණතතා; අප්පමඤ්ඤායො ගි සත්තාරම්මණා; කාමචිපාකලොකුත්තරාති පන එකත්තපරිත්තනිබ්බාණාරම්මණාති.

(69) එවං චෙතොයුත්තචෙතසිකො නියතානිශ්චවසෙත විධාදයෙස්ස ඉස්සාමචේරකුකකුච්චෙවතාදිමාහ; ඉස්සාමචේරකුකකුච්චාති ව විරතී ව කරුණාදි ව ඉස්සාමචේරකුකකුච්චවිරතීකරුණාදයො; ඉස්සාමචේර කුකකුච්චා විරතී කරුණාදයොති පි පාඨො; එකමුදිභාය අඤ්ඤාපදජනනා යොබහු වචනං න ලභෙය්‍ය; තස්මා විරතී ව කරුණාදි ව විරතීකරුණාදයොති අසමාහාරවන්දෙ සුඤ්ඤො; ඉස්සාමචේරකුකකුච්චවිරතීකරුණාදයො නානාරම්මණානිශ්චතතා නානා හුක්ඛා කදුචි ජායනති; මානො ව කදුචි ජායති; පිනම්ඳං තථා කදුචි සභ එකතො ජායති; එඤ්ච වසඤ්ඤා අනියතතතං සමුච්චෙති, අථවා, වසඤ්ඤං සභාති එඤ්ච පි යොජෙත්වා පිනම්ඳං ඉස්සාමචේරකුකකුච්චෙවති ව මානෙත ව තථා කදුචි සභ ව නානා ව ජායනති යොජනා; පිනම්ඳං හි අනියතතතා පටිසම්පයුත්තා විතෙත ඉස්සාමචේරකුකකුච්චෙති කදුචි සද්ධිං කදුචි නානා හුක්ඛා ජායති; දිට්ඨිගතපිපසුනෙතස්ස ව මානෙත කදුචි සද්ධිං කදුචි නානා හුක්ඛා ජායති; දිට්ඨිගතපම්පයුත්තසසම්ඛාරික විතෙතස්ස පන තෙසි නානා හුක්ඛා ජායනති අභිප්පායො; එවං චෙතසිකෙති විධතගණනපටිච්ඡේදවසෙත සම්පයොගනං

- (70) ඡන්දනිංසානුත්තරෙ ධම්මා පචතිංස මහග්ගනෙ අභිතිංසාපි ලබ්භනති කාමාවචරසොහනෙ. සත්තචිහති 'පුඤ්ඤමහි වාදසාහෙතුකෙති ව යථාසම්මවයොගෙන පචධා තාථ සංඝගො.

(71) කපං, ලොකුත්තරෙසු තාව අභිසු පඨමජ්ඣානික විතෙතසු අඤ්ඤාසමානා තෙරස වෙනසිකා අපමඤ්ඤාවජ්ජනා තෙවිසතිසොහනවෙනසිකාවාති ඡන්දනිංස ධම්මා සංඝගං ගච්ඡති, තථා දුතිස්සානිකවිතෙතසු විතක්කවජ්ජා, තතිස්සානිකවිතෙතසු විතක්කවිචාරවජ්ජා, චතුස්සානිකවිතෙතසු විතක්කවිචාරපීඨවජ්ජා, පමමජ්ඣානිකවිතෙතසු පි උපෙක්ඛාසග ගතා තෙ එව සංඝග්ගනාති සබ්බථාපි අභිසු ලොකුත්තර විතෙතසු පඤ්චකජ්ඣානවසෙන පචධාව සංඝගො හොතිති.

- (72) ඡන්දනිංස පචතිංසාව චතුත්තිංස යථාකමං තෙත්තිංසවයම්චෙචං පචධානුත්තරෙ සිතා.

දසොසාං ඉද්දති වෙනසිකගණනපරිචේදවසෙන සංඝගතං දසොසාං සංඝගඤ්ච පචක්ඛාමිතාදිමාග; තථ සංඝගනාති ගණනං.

(70) කසමා පන සම්පයොගො විශ වෙනසිකඋද්දසකකමෙ න සංඝගො න වුත්තො ති; වෙනසිකානං ගණනතතා; සම්පයොගො හි වෙනසිකා නිසාය විතතානං ගණනතතා වෙනසිකුද්දසකකමෙන වුත්තො; සංඝගො පන විතතං නිසාය වෙනසිකානං ගණනතතා භූමිකකමවිතතවසෙන වුත්තො; එවං හොතු, කසමා හෙට්ඨා වුත්තභූමිකකමෙන න වුත්තොති; බහුක අපකගණනසංඛ්‍යාකකමෙන ඊදිසො උකකට්ඨතරතමාදිකමො වුත්තො; යජේචං කසමා අට්ඨතිංසාපීති බහුකසංඛ්‍යා වුත්තො ති; උකකට්ඨවසෙන වුත්තතතා; නිප්පරියායෙන හි විරති අපමඤ්ඤානං භික්ඛාරමග්ගභාවෙන පච්චෙකමෙවයොජේතබ්බතතා කද්දුචි චතුත්තිංස කද්දුචි තෙත්තිංස පි ලබ්භනාති; පඤ්චතිංසාති පි ව උකකට්ඨපරිචේදෙන උත්තො; කරුණාමුදිතා හි එකතො නුප්පජ්ජති; චක්ඛති හි පච්චෙකමෙව යොජේතබ්බාති.

- (71) අපමඤ්ඤානං විචජ්ජනෙ කාරණං වුත්තමෙව; විතක්කාදයො අන භාවතාවසෙන විචජ්ජති.

දුතියො පටිච්ඡේදො.

(73) මහග්ගනෙසු පන තිසු පඨමජ්ඣානිකවිතෙහසු තාව අඤ්ඤාස මානා තෙරස වෙනසිකා විරතිත්තයවජ්ජනා වාචිසති. සොභනවෙනසිකා වෙති පචතීංස ධම්මා සංඛගහං ගවජනති. කරුණාමුදිතා පනෙත්ථ පච්චෙකමෙව යොජේතබ්බා, තථා දුතිය යජ්ඣානිකවිතෙහසු විතක්කවජ්ජා, තතියජ්ඣානිකවිතෙහසු විතක්කවිචාරවජ්ජා, චතුත්ථජ්ඣානිකවිතෙහසු විතක්කවිචාරපීති වජ්ජා, පඤ්චමජ්ඣානිකවිතෙහසු පන පණණරසසු අප්පමඤ්ඤා යො න ලබ්භනතීති සබ්බථාපි සත්තාවසතිමහග්ගනාවිතෙහසු පච කජ්ඣානවසෙන පචධාව සංඛගහො හොතිති.

(74) පචතීංස චතුත්තිංස තෙත්තිංස ව යථාකකමං
වත්තිංස වෙව තිංසෙති පචධාව මහග්ගනෙ.

(75) කාමාවචරසොභනෙසු පන කුසලෙසු තාව පඨමමයෙ අඤ්ඤාසමානා තෙරස වෙනසිකා පඤ්චවිසති සොභනවෙන සිකා වෙති අඨතීංස ධම්මා සංඛගහං ගවජනති, අප්පමඤ්ඤා විර තියො පනෙත්ථ පඤ්චපිපච්චෙකමෙව යොජේතබ්බා තථා දුතිය මයෙ ඤ්ඤාණවජ්ජනා, තතියමයෙ ඤ්ඤාණසමප්පන්නා පීතිවජ්ජනා, චතුත්ථමයෙ ඤ්ඤාණපීතිවජ්ජනා තෙ එව සංඛගහනති, ක්‍රියාවිතෙහ සුපි විරතිවජ්ජනා තථෙව චතුසුපි දුකෙසු චතුධාව සංඛගහ නති, තථා විපාකෙසු ව අප්පමඤ්ඤා විරතිවජ්ජනා තෙ එව සංඛගහනතීති සබ්බථාපි චතුච්ඡිසති කාමාවචරසොභනවිතෙහසු දුකවසෙන වාදසධාව සංඛගහො හොතිති.

(73) විරතිත්තයවජ්ජනාති එත්ථ පි කාරණං හෙට්ඨා චූත්ත මෙව; කරුණාමුදිතා පනෙත්ථ පච්චෙකමෙව යොජේතබ්බාති එත්ථ මහග්ගනාවිතෙහ කරුණාමුදිතා නානා සුඛා ජායනතීති අභිප්පායො; මහග්ගනාවිතෙහ විතක්කාදීනං විචජ්ජනං පි භාවනාබලෙන හොති.

(75) කාමාවචරසොභනෙසු පන කුසලෙසු තාව පඨමම යෙති තිසු පි පදෙසු පඨමං පඨමං නිඤ්ඤාණභාගී; පච්ඡිමං පච්ඡිමං නිඤ්ඤාණිං; භික්කාරමමණත්තා එකවිත්තප්පාදෙ එ කෙකමෙව උප්පජ්ජන්තීති කත්වා අප්පමඤ්ඤා විරතියො පනෙත්ථ පච්චෙකමෙව යොජේතබ්බාති චූත්තං; තථාති එතෙන අට්ඨ තිංසසංඛ්‍යං ආකාසිති-ඉති යමයෙ ඤ්ඤාණවජ්ජනා තෙ එව සත්තතිංසධම්මා සංඛගහං ගවජනතීති යොජනා; සෙසෙසු පි එ සෙව නයො; අප්පමඤ්ඤා විරතීනං කාමවිපාකක්ඛිංසාවිතෙහ විචජ්ජනෙ කාරණං හෙට්ඨා චූත්තමෙව.

- (76) අභිධම්ම සත්‍යානංස වයං ඡන්ද්‍රියංසකං සුභෙ
පඤ්චනංස වතුතනංස වයං තෙනනංසකං ක්‍රියෙ.
තෙනනංස පාකෙ වතනංස වයෙකතනංසකං හවෙ
සභෙතුකාමාවචර පුඤ්ඤපාකත්‍රියාමනෙ.
න විජ්ජනෙනා විරති ක්‍රියාසු ව මහගගනෙ
අනුතතරෙ අප්පමඤ්ඤ කාමපාකෙ වයං තථා
අනුතතරෙ ක්‍ෂාතධම්මා අප්පමඤ්ඤ ව මජ්ඣිමෙ
විරති ඤ්ඤාපිති ව පරිනෙතසු විසෙසකා.

(77) අකුසලෙසු පන ලොභමුලෙසු තාව පස්මෙ
අසඛ්‍යාර්තෙ අඤ්ඤාසමානා තෙරස වෙනසිකා අකුසලසාධාරණා
වතනාරො වාති සත්‍යතරස ලොභදිට්ඨිති සතිං එකුනච්ඡති ධම්මා
සඛ්‍යාං ගව්‍යන්ති.

(78) තථෙව දුතියෙ අසඛ්‍යාර්තෙ ලොභමානෙන.

(79) තතියෙ තථෙව පිතිවජ්ජිතා ලොභදිට්ඨිති සභ අභාරස.

(80) වතුතෙ තථෙව ලොභමානෙන.

(81) පඤ්ඤමෙ පන පටිසසම්පයුතෙන අසඛ්‍යාර්තෙ දෙසසා
ඉස්සා මච්ඡරියං කුකකුච්චඤ්ඤාති වතුතිසතිං පිතිවජ්ජිතා තෙ
එව විසති ධම්මා සඛ්‍යාංගනති, ඉස්සාමච්ඡරියකුකකුච්චාති
පනෙත්‍ය පච්චෙකමෙව යොජෙනඛ්ඛාති,

(76) බ්‍රහ්මරොහවසෙන අලබ්‍හමානානං දසෙසතුං න විජ්ජ
නෙනත්‍යාදිමාහ; එත්ථාති සොභනවිනෙතසු; වයනති අප්ප
මඤ්ඤවිරතීවසෙන වයං.

ලබ්‍හමානාලබ්‍හමානවසෙන හෙදකරධර්මෙ දසෙසතුං අනු
තතරෙත්‍යාදිමාහ; තත් අනුත්තරෙ විනෙත ක්‍ෂාතධම්මා විතකක
විචාරපිතිසුඛක්‍ෂාතධම්මා පස්මජ්ඣානවිතනාදිති දුතියජ්ඣානවි
තනාදිතං විසෙසකා හෙදකරා; මජ්ඣිමෙ මහගගනෙ අප්පමඤ්ඤ
ව ක්‍ෂාතධම්මා ව තථා විසෙසකා; පරිනෙත කාමවිනෙත
අප්පමඤ්ඤ ව, විරතීඤ්ඤාපිති ව කුසලාදිති විපාකාදිතං
විසෙසකාති යොජනා; එත්ථ හි දුතියජ්ඣානාදිසු විතකකස අප්ප
වතනතං විසෙසණංනාම; එවං සෙසෙසු පි; කාමවිනෙතසු හිඅප්ප
මඤ්ඤ කුසලත්‍රියෙ හි වි පාකානං විසෙසකා; විරතී කුසලෙති
විපාකත්‍රියානං විසෙසකා; ඤ්ඤාණං පස්මතනිගයුගලෙති දුතියවතුත්
යුගලානං විසෙසකං; පිති යොමනස්සසභගතෙති උපෙකඛ්‍යාසභ
ගනානං විසෙසකා.

(81) එත්ථ පටිසසම්පයුතෙන අසඛ්‍යාර්තෙ භිනදාරමමණතතා
ඉස්සාමච්ඡරියකුකකුච්චාති පච්චෙකමෙව යොජෙනඛ්ඛාති.

(82) සසඛ්ඛාරිකපඤ්චකෙපි තපෙව චිත්තමිධෙන විසෙසෙත්වා,
යොජෙනබ්බා.

(83) ඡන්දපිතිවජ්ජනා පන අඤ්ඤාසමානා එකාදසඅකුසල
සාධාරණා චත්තාරො වාති පණණරස ධම්මා උච්චවසගගතො
සම්පසුජ්ජනති.

(84) විවිකිවජාසගගතවිතොත ව අබිමොක්ඛවිරහිතා විවි
කිවජාසගගතා තපෙව පණණරස ධම්මා සමුපලබ්භනතීති, සබ්බ
ථාපි වාදසාකුසලවිත්තුපපාදෙසු පච්චෙකං යොජියමානාපි
ගණනවසෙන සත්තධාව සම්භගිතාභවන්ති.

(85) එකුත්ථිසඨාරස විසෙකථිස විසති
චාථිස පණණරසෙති සත්තධාකුසලෙ සිතා.

සාධාරණා ච චත්තාරො සමානා ව දසාපාථෙ
වුද්දසෙනෙ පටුච්චනති සබ්බාකුසලයොගිතො.

(86) අහෙතුකෙසු පන භසනවිතොත තාව ඡන්දවජ්ජනා
අඤ්ඤාසමානා වාදස ධම්මා සම්භගං ගවජ්ජනති,

(87) තථා වොඤ්ඡපතො ඡන්දපිති වජ්ජනා

(88) සුබසන්තරණෙ ඡන්දවිරියවජ්ජනා

(83) මනොධාතුන්තිකාහෙතුකපටිසක්ඛියගලෙ ඡන්දපිතිවිරි
යවජ්ජනා.

(90) විපඤ්චවිඤ්ඤාණෙ පකිණ්ණකවජ්ජනා තෙයෙව සම්භ
ගාන්ති සබ්බථාපි අසාරසසු අහෙතුකෙසු ගණනවසෙන චතු
ර්ධාව සම්භගො හොතිති.

(82) විසෙසෙත්වා අසඛ්ඛාරිකතො විසෙසෙත්වා.

(86) අහෙතුකෙසු කසමා හෙට්ඨා උද්දිට්ඨානුකකමෙන
අවත්වා භසනවිත්තාදීති පඨමං වුත්තාතිති; බහුකප්පකගණන
වසෙන පරිවජ්ජනසසු සුකරන්තා ලීතසඛිසානුකකමං වුත්තාති.

(90) චතුර්ධාව සම්භගොති කසමා වුත්තං, තඤ්ච වොඤ්ඡපත
සුබ සන්තරණෙසු වෙතසිකාති විසුං විසුං ගහෙතබ්බාතිති;
සච්චං, තථා පි එකාදසගණනසමානවසෙන එවං වුත්තං.

- (91) වාදසෙකාදස දස සතත වානි වතුබ්බිධො
අසාරසාගෙතුකෙසු චිත්තප්පාදෙසු සංඛගහො
අගෙතුකෙසු සංඛගහ සතත සෙසා යථාරහං
ඉති විඤ්ඤානො වුත්තො තෙතතිංසවිධසංඛගහො
- (92) ඉත්ථං චිත්තාච්ඡන්දනානං සම්පයොගං ව සංඛගහං
ඤ්ඤානං හෙදං යථායොගං විත්තනා සමමුද්දසෙති.

ඉති අභිධම්මයෙහි සංඛගහ වෙනස්කිරීමෙහි විභාගය නාම
දුතියො පටිච්ඡේදො.

- (93) සම්පයුත්තා යථායොගං තෙපඤ්ඤාස සභාවතො
චිත්තවෙනසිකා ධම්මා තෙසං දුති යථාරහං.
වෙදනාගෙතුතො කිච්චවාරාලම්භවජ්ජනො
චිත්තප්පාදවසෙනෙව සංඛගහො නාම තීර්ඨතෙ.

(91) සතත සංඛවිත්තසාධාරණං සංඛගහ අගෙතුකෙසු
ලබ්භනති; සෙසා පක්ඛණ්ණකවෙනසිකා යථාරහං ලබ්භනති; ඉති
වෙනසික පටිච්ඡේදපකාරෙන විඤ්ඤානො තෙතතිංසවිධසංඛග
හො වුත්තොති යොජනා.

ඉති සංඛධම්මයෙහි නාම දුතියපටිච්ඡේදවණ්ණනා
නිධිනා.

(ප කි ඤාණ හ ස ඛග හ වි භා ගො.)

(93) එවං චිති පටිච්ඡේදෙහි චිත්තවෙනසිකසංඛගහං දසෙස
නා ඉදං චිත්තවෙනසිකානං වෙදනාදිවිභාගතො ව තංතං
වෙදනාදිවිභාගෙන භික්ඛාචිත්තප්පාදවිභාගතො ව පක්ඛණ්ණක
සංඛගහං දසෙසතුං සම්පයුත්තාන්තරාදිමාහ; යථා යොගං අත්ත
නො අත්තනො සභාවෙන අනුරූපයොගං සම්පයුත්තා වෙන
සිකා ධම්මා චිත්තසම්පයුත්තවසෙන එකුත්තවුති විධා පි සභා
වතො ආරම්භවිජානනප්පසනාදිනා අත්තනො අත්තනො සභා
වෙන තෙපඤ්ඤාස හොනති, ඉදං තෙසං චිත්තවෙනසිකානං
යථාරහං විභාගාරහං අනකිකකම්ම වෙදනාගෙතුතො කිච්චවාරා
ලම්භවජ්ජනො ව චිත්තප්පාදවසෙනෙව සංඛගහො නාම
තීර්ඨතෙ උපතිර්ඨතෙ, ච චිත්තප්පාදවිරහෙ නාති අභිප්පායො.

(94) තප්ඵ වෙදනාසංඛගතො නාච තිවිධා වෙදනා සුඛා දුක්ඛා අදුක්ඛමසුඛාවෙති, සුඛං දුක්ඛං සොමනස්සං දොමනස්සං උපෙක්ඛාති ච හෙදෙන පන පට්ඨාගොති,

(95) තප්ඵ සුඛසංගතො කුසලවිපාකං කායවිඤ්ඤාණමෙකමෙව,

(96) තප්ඵ දුක්ඛසංගතො අකුසලවිපාකං කායවිඤ්ඤාණං,

(97) සොමනස්සංගතචිත්තානි පන ලොභමූලානි චත්තාරි වාදස කාමාවචර සොභනානි සුඛසන්තරණහසනානි ච වෙති අභාරස කාමාවචරසොමනස්සංගතචිත්තානි වෙව පඨම දුතියතතියවතුප්ඤ්ඤාන සංඛාරානි වතුචත්තාලීස මගගත ලොකුතතරචිත්තානි වෙති වාසඞ්චිධානි භවන්ති.

(94) තප්ඵති තෙසු ඡස්ස සංඛගතෙසු වෙදනාසංඛගතො නාච පඨමං ඵලං විභාගො වෙදිතබ්බො; වෙදනානං විභාගෙන චිත්තුපපාදනං සංඛගතො වෙදනාසංඛගතො; තත්ථු වෙමා භික්ඛවෙ වෙදනා සුඛා දුක්ඛානි චුත්තං, කසමා තිවිධා වෙදනානි චුත්තන්ති; සඵලං, තං පන අනවඡ්ඡං අදුක්ඛමසුඛං සුඛවෙදනානං සාවඡ්ඡං අදුක්ඛමසුඛං දුක්ඛවෙදනානං සංගතෙනා චුත්තං; ඉධ පන විභාගං කාතුං තිවිධානි චුත්තං; ඵලඤ්ඤා කතො කාසිකමානසිකසානා සාතහෙදෙන විභාගං දසෙසතුං සුඛං දුක්ඛත්තානාදි චුත්තං; තප්ඵ අදුක්ඛමසුඛා එකන්තමානසිකත්තා එකධාව; අයමෙස සභාව හෙදෙ; භුමිජාතිවසෙන බහුධා භවන්ති; තප්ඵ හි සුඛං දුක්ඛං දොමනස්සංඤ්ඤා කාමාවචරභුමිවසෙන එකෙකමෙව; සොමනස්ස පෙක්ඛාති පන කාමාදි වතුභුමි වසෙන චත්තාරි චත්තාරිති ඵලං භුමිවසෙන එකාදසවිධා භවන්ති; ජාතිවසෙන සුඛං දුක්ඛං එකෙකවිපාකජාතියෙව, දොමනස්සං එකං අකුසලජාතියෙව; සොමනස්සපෙක්ඛාති පන මානිකානගභුතෙන කුසලාකුසලා ව්‍යාකතජාතිවසෙන තිණ්ණිතිණ්ණි; නිදදසනගභුතෙන කුසලාකුසල විපාකත්‍රියාජාතිවසෙන චත්තාරි චත්තාරි; ඵලං ජාතිවසෙනවධා එකාදසවිධා වා භවන්ති.

(95) ඵලං වෙදනාදිවිභාගං දසෙසන්තා තාසං වසෙන චිත්තුපපාදසංගතං දසෙසතුං තප්ඵතිආදිලොභ; තප්ඵති තසමි වෙදනාසංගතො.

(96) තප්ඵති පදෙන එකමෙවපදං සංඛගතොති;

(97) සොමනස්සංගතචිත්තානි පන වාසඞ්චිධානි භවන්ති සංඛගතො.

(98) දොමනස්සසහගතවිත්තාති පන වෙ පටිස්සමපයුත්ත විත්තානෙවාති,

(99) සෙසාති සබ්බාතිපි පච්චඤ්ඤාස උපෙක්ඛාසගත විත්තානෙවාති.

(100) සුඛං දුක්ඛමුපෙක්ඛාති තිව්ඛා තත්ථ වෙදනා
සොමනස්සං දොමනස්සමිතිහෙදෙන පච්ඛා.
සුඛමෙකත්ථ දුක්ඛං ව දොමනස්සං වගෙ සීතං
වාසභිසු සොමනස්සං පච්චඤ්ඤාසකෙතරු.

(101) හෙතුසංගතො හෙතුයො නාම ලොභො ඉද්දසො මොහො අලොභො අදොසො අමොහො වාති ඡබ්බිධා භවනති

(102) තත්ථ පච්චාරවජ්ජනවිපච්චිඤ්ඤාණසමපට්චන්තසනති රණවොජ්ජපතහසතවසෙන අසාරස අහෙතුකවිත්තාති නාම,

(99) සෙසාතිති දුබදුක්ඛ සොමනස්සදොමනස්සසහගතෙති අවසෙසාති ලොභමූලාති වත්තාරි, මොහමූලාති වෙ, අහෙතු හෙසු කුසලාකුසලවිපාකවසෙන අට්ඨවක්ඛුච්ඤ්ඤාණාදීති, වෙ සමපට්චන්තාදීති'වෙ උපෙක්ඛා සනතිරණාති, වාදසකාමාවචර උපෙක්ඛාසගතාති, තෙව්සති මහග්ගනලොකුතතර පඤ්ඤම ඡක්ඛානාති වාති පඤ්ඤා පඤ්ඤාසං.

(101) ඉද්දති හෙතුවිභාගං දසෙසකං නං විභාගවසෙන නං සහගතානං විත්තුපපාදනං සංගතං දසෙසකං හෙතුසංගතො ත්‍යාදිමාග; ලොභාදිහෙතු විභාගෙන නං සමපයුත්තානං සංගතො හෙතුසංගතො; තස්මිං; ඡබ්බිධාති ඉදං සභාවහෙදවසෙන වුත්තා; භුමිජාතිවසෙන පන බහුධා භවනති; තත්ථ හි ලොභාද යො තයො කාමාවචරාගෙව; අලොභාදයො පන කාමාදිවතු භුමිවසෙන වාදසාති එවං භුමිවසෙන පතතරස; ජාතිවසෙන ව නවධා වාදසාති වා භවනති; තත්ථ හි ලොභාදයො තයො අකුසලජාතිකාගෙව; අලොභාදයො පන මානිකානග්ගතෙන කුසලාචාරාකතවසෙන ඡබ්බිධා; නිද්දෙසනග්ගතෙන වා කුසල විපාකත්‍රියාවසෙන තවධා භවනති.

(102) එවං හෙතුවිභාගං දසෙසකං ඉද්දති නං සමපයුත්ත විත්තානං සංගතං දසෙසකං තත්ථොත්තාදිමාග; තත්ථාති හෙතු සංගතො.

(103) සෙසානි සබ්බානිපි එකසත්තති විහතානි සහෙතුකා නෙව,

(104) තත්ථාපි චෙ මොමුහචිත්තානි එකහෙතුකානි,

(105) සෙසානි දසඅකුසලවිත්තානි චෙව ස්ඤ්ඤාචිප්පයුත්තානි වාදස කාමාවචර සොහනානි චෙති වාචිසති විහෙතුකවිත්තානි

(106) වාදසස්ඤ්ඤාසම්පයුත්තකාමාවචර සොහනානි චෙව පචතිංස මහග්ගතලොකුත්තරවිත්තානි චෙති සත්තචත්තාප්‍රීස තිහෙතුකවිත්තානිති.

(107) ලොභො දොසො ච මොහො ච හෙතු අකුසලා තයො අලොභාදොසාමොහො ච කුසලාව්‍යාකතා තථා.

අහෙතුකභාරසෙක හෙතුකා චෙ දුච්ඡති

දුහෙතුකා මතා සත්ත චත්තාප්‍රීස තිහෙතුකා.

(108) කිච්චසංඛගෙ කිච්චාති නාම පටිසංකිභවඛතාවජ්ජන දසසත්තසවණ්ණායනසායනඤ්ඤාසම්පපිච්ඡණ්ණනාතිරණ වොත්ථ පන ජචනතදුරම්මනචුතිවසෙන චුද්දසවිධානි භවන්ති,

(109) පටිසංකිභවඛතාවජ්ජනපඤ්චවිඤ්ඤාණවයානාදි වසෙන පන තෙසං දසංචා යානාහෙදො වෙදිතබ්බො;

(104) තත්ථ එකසත්තති සහෙතුකවිත්තෙනසු; එකහෙතුකා නීති එකමොහහෙතුකානි.

(105) විහෙතුකානීති ලොභමුලෙ ලොභමොහවසෙන, දොස මුලෙ දොසමොහවසෙන, වාදසස්ඤ්ඤාචිප්පයුත්තෙනසු අලොභා දොස වසෙන විහෙතුකානි.

(106) තිහෙතුකානීති අලොභාදොසාමොහවසෙන තිහෙතු කානි.

107 එවං මානිසානගෙන ජාතිහෙදෙන හෙතුසංඛගං දසෙසචා ඉදුති තංසම්පයුත්තානං විත්තානං සංඛෙපෙන සංඛගං දසෙසතුං ලොභොතාසාදිමාහ.

(108) ඉදුති කිච්චවිභාගං දසෙසචා තංකිච්චවත්තානං සංඛගං දසෙසතුං කිච්චසංගහෙතාසාදිමාහ. කිච්චවිභාගෙන තංකිච්චවත්තානං සංගහො කිච්චසංගහො; තස්මිං කිච්චසංගහෙ, කිච්චාති නාම චුද්දසවිධානි භවන්ති සම්මතො.

(109) ඉමානි කිච්චානි යානවසෙන පාකචානි හොන්ති කචා තංපහෙදං දසෙසතුං පටිසංකිත්තාසාදි චුත්තං; අථවා, කිච්ච චත්තානං පටිසංකිත්තං යානානි කිච්චානාමපි යානානි නාමානි

(110) තත්ථ චෙ උපෙක්ඛාසභගතසන්තීරණානි චෙච අට්ඨ
මහාවිපාකානි ච නච රූපාරූපවිපාකානි චෙති එකුතවිසති
විතතානි පටිසංඝිභවඛගචුති කිව්වානි නාම,

(111) ආචජ්ජනකිච්චානි පන චෙ, තථා දසෙසනසචණ
සායනසායනචූසනසමපටිච්ඡන කිව්වානි ච,

(112) තිති සන්තීරණකිව්වානි,

දසෙසනුං පටිසංඝිතාදි වුතනං; තත්ථ පටිසංඝිභවඛගචජ්ජන
පඤ්චවිඤ්ඤාණධ්මානාදිවසෙනානි එත්ථ ණානසද්දෙ චඤ්ඤා
පරං ගොති; පටිසංඝිධ්මානන්තාදි වුතනං ගොති; පටිසංඝියා
ණානං පටිසංඝිධ්මානං, චුතිභවඛගානමනනරං පටිසංඝිධ්මානං
නාම; එවං සෙසෙසු පි; සීහලටීකායමපන සීලාපුත්තකස්ස සරීර
න්තාදිසු විය අහෙදහෙදපරිකප්පනං වුතනං; එවඤ්ච සති තත්ථ
චුතිභවඛගානමනනරාන්තාදිවචනමපි න වතනබ්බං; පඤ්ච විඤ්ඤ
ණමපි එකධ්මානභාවෙනනගහෙතබ්බං, භින්නසරූපතතා,
තසමා චුතිභවඛගානමනනරාදයො පටිසංඝාදීනං ණානානිති
ගහෙතබ්බානි ආදිසද්දෙන සමපටිච්ඡනධ්මානාදීන්ජ්ජානානි ගහෙ
තබ්බානි නෙසන්ති පටිසංඝිකිව්වාදීනං; දසධානි ඉදං ණාන
සාමඤ්ඤවසෙන වුතනං; පුබ්බා පරවිතතවිසෙසවසෙන පන පඤ්ච
විසධ්මානානි ගොනති; ~~~~~

නට්ඨානි වුතනං

එනවිධං සංඝිධ්මානං ඡ ණානානි භවඛගස්ස,
විණානාචජ්ජනං පඤ්ච'විඤ්ඤාණාදීන මෙකකං ~~~~~

ලොත්ථපතස්ස දුධ්මානං ජ්වනං ඡ තදුලමං,
විණානං චුතියා ණානං නිබ්බවං පඤ්චවිසති ~~~~~

චුභන්තරං සංඝිධ්මානං ප ආ න ආ ජ ආ වො ආ,
න චු ජ චුන්තරං භස්ස ඡ්ජානං පරිදීපගෙ ~~~~~

භ වී භ ජන්තරං ගෙව දු ආ ණානං ආසන්තරං
වී ණානෙකං වීතින්තරං සං ණානෙකං ස වොන්තරං ~~~~~

තී ණානෙකං දු වො ණානං තීජ් තී භන්තරං තථා
වොන වොභ වො චුන්තරං ආන ආභ ආචුන්තරං ~~~~~

ජ ණානං ඡ ජ භ ජ චු'න්තරං ඤෙය්‍යං දු තධ්මානං,
න ප ජ ප භ පන්තරං චුති ධ්මානං තිධා මතනති ~~~~~

(110) ඉදනි පටිසංඝිකිව්වනං එතතකං විතතනති කිව්ව
චන්තානං විතතානං සඛගහං දසෙසනුං තත්ථවෙතාදිමාහ ~~~~~

(113) මනෝවාරාවජ්ජනමෙවපඤ්චවාරෙ වොඤ්චනකිව්වං
සාධෙති,

(114) ආවජ්ජනවයවජ්ජනාති කුසලාකුසලඵල ක්‍රියාවිතනාති
පඤ්චපඤ්ඤස ජවනකිව්වාති,

(115) අභිමහාවිපාකාති වෙව සන්තීරණතතයං වෙති එකාදස
තදුලභනකිව්වාති,

(116) තෙසු පන වෙ උපෙක්ඛාසගහනසන්තීරණවිතනාති පටි
සක්ඛවඛගවුතිතදුරමමනසන්තීරණවසෙන පඤ්ච කිව්වාතිනාම,

(117) මහාවිපාකාති අභි පටිසක්ඛවඛගවුතිතදුරමමනවසෙන
වතුකිව්වාති නාම,

(118) මහගහනවිපාකාති නව පටිසක්ඛවඛගවුතිවසෙන
තිකිව්වාති නාම,

(119) සොමනස්ස සන්තීරණං සන්තීරණතදුරමමනවසෙන
දුකිව්වං,

(120) තථා වොඤ්චනං ච වොඤ්චනාවජ්ජනවසෙන,

(121) සෙසාති පන සබ්බාතිපි ජවනමනෝධාතුතතිකවිපඤ්ච
විඤ්ඤාණාති යථාසලභවමෙකකිව්වාතිති.

(122) පටිසක්ඛාදයො නාම කිව්වහෙදෙන වුද්දස
දසධා ඨානහෙදෙන විතතුපජාදු පකාසිතා.
අභිසභි තථා වෙ ච නවභි වෙ යථාකකමං
එකවිතිවතුපපවකිව්වඨානාති නිද්දසෙ.

(123) වාරසඛගහෙ වාරාති නාම චකඛුචාරං සොතවාරං
සාණවාරං ජීවහාවාරං කායවාරං මනෝවාරං වෙති ඡබ්බිධාති
භවනති.

(116) තනො පරං එකස්ස විතතස්ස එතතකාති කිව්වාති
සන්තීර් කිව්වානං සඛගහං දසෙස්සං තෙසුපනතනාදි වුතතං.

(122) පටිසක්ඛාදයො නාම විතතුපජාදු කිව්වහෙදෙන වුද්දස
ඉති පකාසිතා; ඨානහෙදෙන දසධා පකාසිතා. එකවිති
වතුපඤ්චකිව්වඨානාති එකකිව්ව විකිව්ව තිකිව්ව වතුකිව්ව
පඤ්චකිව්වානං ඨානභුතාති විතතාති යථාකකමං අට්ඨසට්ඨි ච
තථා වෙච නවච අට්ඨ ච වෙචාති නිද්දසෙ.

(123) වාරසඤ්ච තංවාරිකානඤ්ච සඛගහො වාරසඛගහො
තසම් වාරසඤ්ච, වාරාති නාම ඡබ්බිධාති භවනාති යොජනා.

(124) තත්ව වක්‍රමය වක්‍රමාරං තථා සොතාදයො සොතවාරාදීති මනෝවාරං පන භවබ්‍රහ්මානි පවුච්චති.

(125) තත්ව පව්‍යාවර්ණවක්‍රමවිඤ්ඤාණං සමපට්ඨන්ත සන්තර්ණවොත්ථපනකාමාවචරජවතතද්‍රුශිතවසෙන ජවතතා ශ්‍රීස විතතානි වක්‍රමාරෙ යථාරහං උපපජ්ජන්ති, තථා පව්‍යාවර්ණවක්‍රමවිඤ්ඤාණාදිවසෙන සොතවාරාදිසු ජවතතා ශ්‍රීසෙව භවන්ති-සබ්බථාපි පව්‍යාවරෙ වතුපඤ්ඤාස විතතානි කාමාවචරතෙවෘති වෙදිතබ්බාති.

(126) මනෝවාරෙ පන මනෝවාර්ණවක්‍රමපව්‍යඤ්ඤාසජවතතද්‍රුශිතවසෙන සන්තසංචිතතානි භවන්ති.

(127) එකුතවිසති පටිසංඝිතවබ්‍රහ්මවිඤ්ඤාණාදිවසෙන වාරවිමුත්තානි

(124) තත්ව වාරසබ්ගණෙ එවමයො දට්ඨබ්බො වක්‍රමය පසාදවක්‍රම එව වක්‍රම වාරිකවිතතානං නිවාසවසෙන වාරං වක්‍රම වාරනති එවං වතතබ්බෙ පි ලුහුකතයෙන වක්‍රම මෙව වක්‍රමවාරනති වුත්තං එවසද්දන්ත වක්‍රමස්ස වාරිකභාවං නිව තෙනති, වාරභාවඤ්ඤා නිසමෙති ආවර්ණනාදිතං මනානං පවත්ති මුඛ භාවෙන වාරං මනෝවාරං භවස්ස අවිච්ඡින්නසන්තාන භවස්ස අභිගං කාරණං භවබ්‍රහ්මං; සාමඤ්ඤාවසෙන වුත්තෙති ඉධිභවබ්‍රහ්ම පවෙජ්ඣෙ ගහෙනබ්බො.

(125) ඉද්දති වාරිකවිතතානං සබ්ගණං දසෙසතුං තජේත්තාදි වුත්තං තත්ව තෙසු වක්‍රමවාරෙසු වක්‍රමවාරෙ ජ වතතාශ්‍රීස විතතානි යථාරහං උපපජ්ජන්ති යොජනා. තත්ව ජවතතා ශ්‍රීසානි පඤ්ඤාවාර්ණවක්‍රමං වෙවක්‍රමවිඤ්ඤාණානි වෙසමපට්ඨන්තානි තිණි සන්තර්ණානි වොත්ථපනං වාදසාකුසලානි, අට්ඨමහ කුසලානි නවකාමක්‍රියාජවතානි අට්ඨමහා විපාකතදරම ණානි වානි ජ වතතාශ්‍රීස. යථාරහනති අනිට්ඨා නිට්ඨමජ්ඣිකතාරම ණෙ අකුසල විපාකානි; ඉට්ඨඉට්ඨමජ්ඣිකතාරම ණෙ කුසලවිපාකානි භවන්ති; සොතවාරාදිසු අත්තනො අත්තනො විඤ්ඤාණං පකඤ්ඤා ජවතතාශ්‍රීස විතතානි ගහෙනබ්බොති.

(126) පඤ්ඤාවසෙන තද්‍රුශිතවසෙනාති එකුතතිංස කාමජවතානං අට්ඨාරසමගගනජවතානං අට්ඨලොකුතතර්ථ වතානවෘති පව්‍යඤ්ඤාස ජවතානව එකාදසතදරම ණානව වසෙන.

(127) එකුතවිසති වෙ උපෙකකාසගතසන්තර්ණානි අට්ඨ මහා විපාකානි නව මහගනවිපාකානි වානි එකුතවිසති

(128) තෙසු පන පවිසිසුදුණකි වෙව මහගනනලොකුතන රජවනාති වෙති. ඡතතිංස යථාරහමෙකවාරිකවිතනාති නාම.

(129) මනොධාතුතතිංස පන පඤ්චවාරිකං,

(130) සුඛසනතිරණවොත්ථපනකාමාවචරජවනාති ඡවාරික විතනාති,

(131) උපෙකකාසගනසනතිරණමහාවිපාකාති ඡවාරිකාති වෙවචාරවිමුතනාති ව,

(132) මහගනනවිපාකාති වාරවිමුතනාතෙවනි.

(133) එකවාරිකවිතනාති පච්ඡවාරිකාති ව
ඡවාරිකවිමුතනාති විමුතනාති ව සබ්බපා.

ඡතතිංසති නපා තිණ් එකතිංස යථාකකම.

දසධා නවධා වෙති පච්චා පරිදිපයෙ.

(134) ආලම්බනසංගහෙ ආලම්බනාති නාම රූපාරමමණං සද්දාරමමණං ගකාරමමණං රසාරමමණං පොඨබ්බාරමමණං ඛමාරමමණං වෙති-ඡබ්බිධාති භවනති.

(128) යථාරහමෙකවාරිකවිතනාතිති පඤ්චවිසුදුණං සක සක වාරිකං; මහගනනලොකුතනරජවනාති මනොවාරිකාති.

(131) ඡවාරිකාති වෙව වාරවිමුතනාති වාති එත සනති රණ නදාරමමණකිවචකාලෙ ඡවාරිකාති; පටිසකි භවගනවුති කිවචකාලෙ වාරවිමුතනාති.

(132) මහගනනවිපාකවිතනාතං වාරිකකිවචාහාවා වාරවිමු තනාතෙවනි වුතනං.

(133) එකවාරිකාති ව පඤ්චවාරිකාති ව ඡවාරිකාති ව ඡවාරිකවාරවිමුතනාති ව සබ්බපාවිමුතනාති ව විතනාති යථාකකම ඡතතිංසති නපාතිණ් එකතිංස දසධානවධාති පඤ්චධා පරිදිපයෙති යොජනා.

(134) ආලම්බනානඤ්ච ආලම්බනිනානඤ්ච සමගහො ආලම්බ නසමගහො; තසමිං ආලම්බනසංගහෙ; ආලම්බනාති නාම ඡබ්බිධාති භවනතිති යොජනා.

(135) තත් රූපමෙව රූපාරමණං තථා සද්දයො සද්දරමණාදිති,

(136) ධම්මාරමණමපන පසාද සුඛමරූප චිත්ත වෙනසික තිබ්බාණපඤ්ඤානි වසෙන ඡබාසඛග්ගාති.

(137) තත් චක්ඛුචාරිකචිත්තානං සබ්බෙසමපි රූපමෙව ආරමණං තච පච්චුප්පන්නං තථා සොතචාරිකචිත්තා දීනමපි සද්දදීතීතාතිව පච්චුප්පන්නාති යෙව,

(138) මනෝචාරිකචිත්තානං පන ඡබ්බිධමපි පච්චුප්පන්න මනිතං අනාගතං කාලවිමුත්තව යථා රහමාලඛනං හොති.

(139) චාරවිමුත්තානව පන පටිසන්තිභවඛග්ගුතිසංඛාතානං ඡබ්බිධමපි යථාසමභවං යෙතුයෙසන භවන්තරෙ ඡචාරගතිතං පච්චුප්පන්නමනිතං පඤ්ඤානිභූතං වාකමම කමමනිමිත්තගති තිමිත්තසමමතං ආලඛනං හොති,

(135) තත් තෙසු ආලමබ්බෙතෙසු එවමජෝ දට්ඨබ්බො

(137) ඉද්දති ඡබ්බිධාලමනං ඡචාරිකචිත්තෙති යොජේතුං තත්තාදිවුත්තං; තත් තෙසු ඡස්ස ආලමබ්බෙතෙසු රූපමෙව ආරමණං හොති

(138) යථාරහන්ති රූපාදිපඤ්චාලමනාති ච පසාදසුඛම රූප චිත්තවෙනසිකාති ච පච්චුප්පන්නාතිතානාගතාලමනාති; තිබ්බාණපඤ්ඤානි පන කාලවිමුත්තාලමනා

(139) පටිසන්තිභවඛග්ගුතිසංඛාතානං චාරවිමුත්තානං පන ඡබ්බිධමපි ආලමනං හොති සමබ්බො; පිසදෙන කෙසඤ්චි පටිසංඛාදීතං අවයවවසෙන ආලමනභාවං සමපිණ්ණිති; රූපා වචරාදීතං හි ධම්මාරමණමෙව ආරමණං හොති; යථාසමභවනති තං තං භූමිකපටිසංඛාදීතං රූපාරමණාදි තං තං චාරිකගතිතපච්චුප්පන්නාදිසමභවානුරූපං; එත්ථායං අධිප්පායො, කාමා චචරපටිසන්තිභවඛග්ගානං රූපාදිපඤ්චාලමනං ඡචාරගතිතං පච්චුප්පන්නාතිතභූතං කමමනිමිත්තං ආලමනං හොති; මනෝ චාරගතිතං කමමනිතිමිත්තං පන යථාකාමං එකතොතන අතීතකම්මපච්චුප්පන්නරූපාරමණං, රූපාචරපසමනකියාරූපප පටිසන්තිතං ධම්මාරමණභූතං මනෝචාරගතිතං පඤ්ඤානිභූතං කමමනිමිත්තමෙව ආරමණං; සෙසානං දුක්ඛවතුද්ථානං පන ධම්මාරමණාතිතභූතං මනෝචාරගතිතං කමමනිමිත්තමෙව

(140) තෙසු වකඩුවිසුඤ්ඤාදීනි යථාකකමං රූපාදි එකෙ කාලමිතානෙව.

(141) මනෝධාතුතනිකං පන රූපාදිපචාලමිතං,

(142) සෙසානි කාමාවචරවිපාකානි භසනචිත්තං චෙති සබ්බොපි කාමාවචරාලමිතානෙව.

(143) අකුසලානි චෙව ඤ්ඤාචිපපයුත්ත කාමාවචරජවතානි චෙති ලොකුත්තරවජ්ජනසබ්බාලමිතානි,

(144) ඤ්ඤාසම්පයුත්තකාමාවචරකුසලානි චෙව පචමජ්ඣා නසංඛාතමභිසුඤ්ඤාකුසලං චෙති අරහත්තමයොප්ලවජ්ජනසබ්බාලමිතානි,

(145) ඤ්ඤාසම්පයුත්තකාමාවචරක්‍රියානි චෙව ක්‍රියානිඤ්ඤා වොඤ්ජනං චෙති-සබ්බොපි සබ්බාලමිතානි.

(146) ආරූපෙපසු දුතීයචතුර්ථානි මහගගතාලමිතානි,

(147) සෙසානි මහගගතචිත්තානි සබ්බානිපි පඤ්ඤාත්තාලමිතානි,

(148) ලොකුත්තරචිත්තානි නිබ්බාණාලමිතානිති.

(149) පචචිස පරිත්තමති ඡ චිත්තානි මහගගතෙ එකච්ඡති වොහාරෙ අඨ නිබ්බාණගොචරෙ.

විසානුත්තරමුත්තමති අග්ගමග්ගොප්ලජ්ඣිතෙ පච සබ්බඤ්ඤා ඡ චෙවති සත්තධා තස්ස සංගහො.

ආරම්භණං ගොතීති; යෙහෙය්‍යෙනානි ඉමිතා අසඤ්ඤාසත්තභව තො චචන්තානං සත්තානං කාමපටිසංකීදීනං අනත්තරභව තතරෙ ඡවාරිකෙන අගතිතමපි කමම කමමනිමිත්තගතිනිමිත්තා රමමණං ගොතීති දසෙය්‍යති.

(140) තෙසුති වකඩුවාරිකාදිචිත්තෙසු.

(143) පචචෙකඤ්ඤාචිපසසනාභාවෙන අපචචත්තනතො ලොකුත්තරවජ්ජනසබ්බාලමිතානිති වුත්තං.

(144) අරහත්තසත්තානෙ අපචචත්තනතො ව සෙකඤ්ඤාපුරුජ්ජනානං අරහතො පාටිපුග්ගලිකචිත්තසස අනධිගතභාවෙන අජානනතො ව අරහත්තමග්ගොප්ලවඤ්ඤාසබ්බාලමිතානිති වුත්තං.

(149) පඤ්චවිසානි තෙවිසකාමවිපාකපඤ්චවාරාවජ්ජනසත්ත විතතානි පරිත්තමති කාමාරම්භණෙ පචත්තනති; ඡචිත්තානි

(150) වජ්ඣසංඛගෙ වජ්ඣනී නාම වක්ඛුසොතඝාණජ්ඣාකාය හදයවජ්ඣ වෙති ඡබ්බිධානි භවන්ති. තානි කාමලොකෙ සබ්බානිපි ලබ්භන්ති, රූපලොකෙපත ඝාණාදීතතයං නන්ති, අරූපලොකෙ පත සබ්බානිපි න සංවිජ්ජන්ති.

(151) තත්ථ පච්චික්ඛාදුණධාතුයො යථාකකමං එකතෙනන පචපසාදවජ්ඣනී නිස්සායෙව පවත්තන්ති,

(152) පචචාරාවජ්ජනසම්පට්චන්ද්‍රිතසංඛිතා පත මනොධාතු ව හදයං නිස්සායෙව පවත්තන්ති,

(153) තථා අවසෙසා පත මනොවික්ඛාදුණධාතුසංඛිතා ව සන්තීරණමහාවිපාකපටිසවයපථමමග්ගහසන රූපාවචරවසෙන හදයං නිස්සායෙව පවත්තන්ති,

(154) අවසෙසා කුසලාකුසලක්‍රියානුතතරවසෙන පත නිස්සාය වා අනිස්සාය වා,

(155) ආරූපවිපාකවසෙන හදයං අනිස්සායෙවති.

දුතියවතුන්ථාරූපකුසලවිපාකක්‍රියාවිතතානි: එකවිසතිරූපාවචර පණණරස අරූපපථමතනියඡවිත්තානි: අට්ඨ ලොකුතතර විත්තානි; විස වාදසාකුසලඤ්ඤානිප්පයුත්ත අට්ඨකාමාවචර කුසල ක්‍රියාවිත්තානි; පඤ්ච ඤ්ඤානසම්පයුත්තකාමාවචරකුසල අභික්ඛාදුණධාතුසංඛිතානි අග්ගමග්ගපථලුඤ්ඤානලබ්භනෙ; ඡ ව ඤ්ඤානසම්පයුත්තකාමාවචරක්‍රියා ක්‍රියාවික්ඛාදුණධාතු පතවිත්තානි සබ්බාරමමණෙ පවත්තන්ති; වසද්දො වාකාසමුවචයන්ථො.

(150) වජ්ඣනං තබ්බජ්ඣනානඤ්ච සංඛගො වජ්ඣසංඛගො; සබ්බානිපිති එත්ථ පිසදෙන ඉන්ද්‍රියවිකලානං චතුර්ධාදිසමනවං සම්පිණ්ණති; සබ්බානි පි න සංවිජ්ජන්තිති එත්ථාපි පිසදෙන අව යවාසමනව සම්පිණ්ණන්ථො.

(153) සන්තීරණමහාවිපාක පටිසවය පථමමග්ගහසනරූපා වචරසෙන පවත්තා පඤ්චවික්ඛාදුණධාතුමනොධාතුති තථා අව සෙසා මනොවික්ඛාදුණ ධාතුසංඛිතා ධම්මා ව හදයං නිස්සායෙව පවත්තන්ති; න මනොධාතුයෙවති අබිප්පායො.

(154) නිස්සාය වා පඤ්චවොකාරෙ, අනිස්සාය වා චතුරො කාරෙ පවත්තන්තිති යොජ්න.

- (156) ඡවච්ඡුංතිසිසිතා කාමෙ සත්ත රූපෙ චතුබ්බිධා
තිවච්ඡුංතිසිසිතාරූපෙ ධාතෙකා නිසිසිතා මනා.
තෙවනතාප්‍රිස නිසසාය වෙවනතාප්‍රිස ජායරෙ
තිසසාය ව අතිසසාය පාකාරූපා අතිසිසිතා ති.

ඉති අභිබ්බමඤ්ඤාසංඛගතෙ සක්ඛිණ්ණාසංඛගතවිභාගො නාම
තතිසො පිටිවෙස්දෙ.

- (157) විතතුප්පාදානම්බෙවං කඤ්ඤා සංඛගමුත්තරං
භූමිපුග්ගලභෙදෙන පුබ්බාපරතිශාමිතං.
පච්ඡතිසංඛගතං නාම පටිසංඝිප්පවතතිශං
පච්ඤාමි සමායෙන යථා සමාවතො කථං.

(156) කාමෙකාමභවෙසත්තධාතූයො ඡවච්ඡුංතිසිසිතාතිමනා;
රූපෙ රූපභවෙ සාණාදිත්තයවජ්ජනා චතුබ්බිධා ධාතූතිවච්ඡුං
තිසිසිතාති මනා; අරූපෙ අරූපභවෙ එකා මනොවිඤ්ඤාණ
ධාතූ චච්ඡුං අතිසිසිතාති මනාති යොජනා.

ඉතිසංඛිඤ්ඤාසංඛගතාස තතිසපිටිවෙස්දවණ්ණනා
තිට්ඨිතා.

(විටිසංඛගත විභාගො.)

(157) එවං වෙදනාදිතං ඡන්තං විභාගවසෙන ව නංභෙද
භිත්තානංවිතතුප්පාදානං විභාගවසෙන ව උත්තමං පභෙදසංඛගතං
දසෙසකා පුත කාමාවචරාදිතං තිත්තං භූමිතං පභෙදෙන ව
අභෙතුකාදිතං වාදසත්තං පුග්ගලානං පභෙදෙන ව එත්තනානි
විත්තානි ඉතො පුබ්බකානි, එත්තනානි ඉතො පරානිති පුබ්බාපර
තිශාමිතං පටිසංඝිපවතතිපු චච්ඡුචාරාදිතං ඡන්තං පභෙදනං
වසෙන විටි විටිමුත්තවිතතුප්පාදානං පච්ඡති සංඛගතං දසෙසානුං
විතතුප්පාදානම්බෙවචත්තාදිමාය; ඉබ්බෙවං යථාමුත්තතයෙන
විතතුප්පාදානං චතුත්තං ඛණ්ඩානං උත්තමං පභෙදසංඛගතං
කඤ්ඤා පුත භූමිපුග්ගලභෙදෙන කාමාවචරාදිතං භූමිතං
අභෙතුකාදිතං පුග්ගලානාඤ්ච භෙදෙන පුබ්බාපරවිත්තති
තිශාමිතං පටිසංඝිපවතතිපු විතතුප්පාදානං පච්ඡතිසංඛගතං

(158) ඡ වජ්‍රනි ඡ වාරානි ඡ ආලබ්‍යානි ඡ විඤ්ඤාණානි ඡ විචිතො ඡ ධා විසයප්පවතති චෙති-විචිතොගෙ ඡ ඡක්කානි චෙදිතබ්බානි.

(159) විචිත්තනානං පන කමම කමමනිමිත්තගතිනිමිත්තන වසෙන තිට්ඨා හොති විසයප්පවතති.

(160) තත්ථ වජ්‍රවාරාලබ්‍යානි පුබ්බෙ වුත්තනසානෙවානි.

(161) චක්ඛුචිඤ්ඤාණං සොතචිඤ්ඤාණං ඝාණචිඤ්ඤාණං ජ්ඣාචිඤ්ඤාණං කායචිඤ්ඤාණං මනෝචිඤ්ඤාණං චෙති-ඡචිඤ්ඤාණානි.

(162) විචිතොපන චක්ඛුචාරවිටි සොතචාරවිටි ඝාණචාර විටි ජ්ඣාචාරවිටි කායචාරවිටි මනෝචාරවිටි චෙති-චාරවසෙන වා, චක්ඛුචිඤ්ඤාණවිටි සොතචිඤ්ඤාණවිටි ඝාණචිඤ්ඤාණවිටි ජ්ඣාචිඤ්ඤාණවිටි කායචිඤ්ඤාණවිටි මනෝචිඤ්ඤාණවිටි චෙති චිඤ්ඤාණවසෙන වා චාරප්පවතනා විත්තප්පවතනීයො යොජෙතබ්බා.

නාම යථාසම්භවතො සමාසෙන පචක්ඛාමිති යොජනා; තත්ථ පටිසන්ධිපවතතිසුති වත්තබ්බෙ වචනවිපල්ලාසවසෙන පටිසන්ධි පවතතිසනති වුත්තා; තිට්ඨො හි විපල්ලාසො ලිඛිතවිහතති වචනවිපල්ලාසවසෙන; තත්ථ ලිඛිතවිපල්ලාසො නාම පුලලිඛිතා ඉතිලිඛිතවසෙන වා නපුංසකලිඛිතවසෙන වා, ඉතරානි ඉතර වසෙන වා නිදදෙසො; විහතතිවිපල්ලාසො නම පඨමාදිවිහතති ඵනෙසු දුතියාදීනං නිදදෙසො; අත්තනාව අත්තනානං සමමන්ත තිත්තාදිසු විශ; වචනවිපල්ලාසො නාම එකවචනෙත්ථ ඛුචිතසස, ඛුචිතවත්තෙත්ථ එකවචනසස නිදදෙසො; අයමෙත්ථ අබි පෙපතො; යසමා පන පවතති නාම වත්ථාදීහි ඡඡක්කප්පකාරෙහි විනා න හොති, තසමා තානි කථෙතුකමසතාපුච්ඡාය පුච්ඡන්වා දසෙසතුං කථනත්තාදිමාහ; තත්ථ වජ්‍රවාරාලබ්‍යානි පුබ්බෙ ගතිහානි පි ඡඡක්කවසෙන පරිපුණ්ණං කන්වා දසෙසතුං පුත ගතිතානි; තථා හි වුත්තං තත්ථ වජ්‍රීත්තාදි.

(159) යසමා පන විචිත්තනානමෙව ඡප්පකාරවිසයප්පවතති ලබ්‍යනි, තසමා විචිත්තනවිත්තනානං ලබ්‍යමානප්පකාරං දසෙසතුං විචිත්තනානං පනෙත්තාදි වුත්තං; එත්ථ ව පනසද්දො විසෙසන්වා.

(162) විචිත්තකානිව චාර චාරවත්තවසෙනවිප්පකාරානිහො ආතිති ද සෙසනෙතො පනසද්දෙන යොජෙත්වා විචිතො පනාත්තාදි

(163) අතිමහනාං මහනාං පරිතාං අතිපරිතාං වෙති පච්චාරො, මනොචාරො විභ්වතමවිභ්වතං වෙති-ඡඛා විසයපච්චතති වෙදිතබ්බා.

මාහ,විවිධෝ පනතංතාමකභ්වතා වාරපච්චතතා විතතපච්චතතියෝ යොජේතබ්බාති සමබ්බො, තත්ථ වක්ඛුචාරො පච්චතතා විවි පර මාරා වක්ඛුචාරවිවිතතාදිවසෙන වක්ඛුචිඤ්ඤාණෙන සහ එකා ලබ්බතෙකචාරාදිවසෙන සමබ්බාති තුඤ්ඤා පච්චතතා විවිපරමාරා වක්ඛුචිඤ්ඤාණවිවිතතාදිවසෙන වා වාරපච්චතතා විතතපච්චතතියොති වුත්තං.

(163) අතිමහනානන්තරාදිසු එකවිත්තකකණාතීතං තුඤ්ඤා ආපාථගතං භවබ්බවලනවයවුද්දසවිවිත්තවසෙන සොලස විත්තකකණායුකං ආරමමණං අතිමහනාං නාම චිතිවිත්තකකණාතීතං තුඤ්ඤා ආපාථගතං යථාකකමං භවබ්බවලනවයවාදසවිවිත්ත එකභවබ්බවිත්තවසෙන වා භවබ්බවලනවය වාදසවිවිත්තවසෙන වා පණණරසවුද්දසවිත්තකකණායුකං ආරමමණවයං මහනාං නාම, වතුපඤ්චජසත්තආදානවිත්තකකණාතීතං තුඤ්ඤා ආපාථගතං යථාකකමං තෙරසවාදසඑකාදසදසනවආදිවිත්තකකණායුකං ඡක්කාරමමණං පරිතාං නාම, දසඑකාදසවාදස තෙරසවුද්දසපණණරසවිත්තකකණාතීතං තුඤ්ඤා ආපාථගතං සත්තජපඤ්චවතුචිචිභවබ්බවලනවිත්තකකණායුකං ඡක්කාර මමණං අතිපරිතතාරමමණං නාම පඤ්චවාරො, මනොචාරො පන එකචිතිවතුපඤ්ච විත්තකකණාතීතං තුඤ්ඤා ආපාථගතං සොලස පණණරසවුද්දසතෙරසවාදසවිත්තකකණායුකං ගොවරං විභ්වතං නාම, ඡසත්තවිත්තකකණාතීතං තුඤ්ඤා ආපාථගතං එකාදසදස විත්තකකණායුකං ගොවරං අවිභ්වතං නාම.

ගොනනිමේඤ්ඤි

එකාතීතං සොලසායු ගොවරං අතිමහනාං
චිතිතීතපණණරස වුද්දසායුකං මහනාං.

වක්ඛාදිනවආතීතං තෙරසාදිආදායුකං
පරිතාං නාම දසාදි පණණරසාතීතං තථා.

සත්තාදිවායුකං අති 'පරිතාං නාම විභ්වතං
පනෙකාදිපඤ්චාතීතං සොලසාදිවාදසායුකං.

(164) කථා, උපාදෙසිනිහඬුවසෙන බණන්තයං එකවිත්තකකණ්ණාම, තාති පන සත්තරසවිත්තකකණ්ණාති රූපධම්මානමායු, එකවිත්තකකණ්ණාතිතාති වා බහුවිත්තකකණ්ණාතිතාති වා සිතිප්පත්තානෙව පචාලඛනාති පචචාරෙ ආපාඨමාගච්ඡන්ති තසමා යදි එකවිත්තකකණ්ණාතිතාති රූපාලඛනං වක්ඛුස්ස ආපාඨමාගච්ඡති තතො චිකඛතතුං භවමෙහ වලිතෙ භවමගසොතා විච්ඡිද්ධිකා තමෙව රූපාරම්මණං ආවජ්ජන්තං පචචාරාවච්ඡන්තිතං උපපජ්ජිකා නිරුජ්ඣති තතො නස්සානන්තරං තමෙව රූපං පස්සන්තං වක්ඛුමිඤ්ඤාණං සම්පට්චන්තං සම්පට්චන්තිතං සන්තීරයමානං සන්තීරණවිත්තං වච්ඡපෙනතං වොඡ්පනවිත්තං වෙති යථාකකමං උපපජ්ජිකා නිරුජ්ඣන්ති, තතො පරං එකුන්තිසකාමාවච්චර්ඡවනෙයු යං කිම් ලබ්භ්‍යවච්ඡං භෙදෙය්‍යන සත්තකකතතුං ජවති, ජවතානුබ්බාති ව චෙ තදලඛනපාකාති යථාරහං පවත්තන්ති තතොපරං භවමගපාතො

අපාමි ඡසත්තාතිතං එකාදසදසායුකං
ගොචරාවිභූතං තාම වුත්තං තබ්බෙදවිඤ්ඤානා.....
වද්ධාතිමගන්තාදි පඤ්චවාරිකගොචරං
විභූතාවිභූතං පන මහොවාරිකගොචරන්ති.....
තථා හි වුත්තං එකවිත්තකකණ්ණාතිතාති වාතාදි.....

(164) ඉද්දති අතීතගන්තාදිවිසයවච්ඡානං කථෙවුකමන්ත වසෙනපුච්ඡිකා විත්තකකණ්ණවසෙන තං පකාසෙහුං කථන්තාදි මාග.....තඡ්ඡ ආනාදුච්චරියාදයො විත්තයමකෙ වුත්තං උප්පත්ත උපපජ්ජමානන්තාදිපාඨං තිස්සාය විත්තස්ස සිතිං පටිසෙධෙනති සා යුත්තිතො ආගමකො ව අච්ඡිති ආවර්ගෙහි විතිච්ඡිතා..... තාති පන සත්තරසවිත්තකකණ්ණාති රූපධම්මානමායුති ඉදං පදි සන්ධිවිතෙතන සහුප්පන්තං රූපං තතො පඨායසත්තරසමෙන සඬි නිරුජ්ඣති; පටිසන්ධිවිත්තස්ස සිතිකකණ්ණෙ උප්පන්නං අභාරසමස්ස උප්පාදකකණ්ණෙ නිරුජ්ඣතිති බුබුකොසාවර්ගෙන වුත්ත අභිකථාවචනං තිස්සාය වුත්තං අඤ්ඤා පන අනාදුච්චරියාදයෙ එත්තාවතා එකාදසවිත්තකකණ්ණා අතීතා හොන්ති; තථා අවසෙස පඤ්ච විත්තකකණ්ණායුකෙති එවමාදිපට්ච සමුප්පාදභිකථාවචන තිස්සාය සොලසවිත්තකකණ්ණාති රූපධම්මානමායු; උපපජ්ජමාන මෙව හි රූපං භවමගචලනයස්ස පච්චයොගොතිති වදන්ති, ත අසාරං; පටිසන්ධිවිතෙතන හි සහුප්පන්තං රූපං තතො පඨාය සත්තරසමෙන සඬි නිරුජ්ඣති; පටිසන්ධිවිත්තස්ස සිතිකකණ්ණෙ

(165) එතනාවනා වුදුස විවිත්තප්‍රාද්‍ය වෙ හවඩ්‍යවලනාති පුබ්බෙව්‍යාතිතකමෙකවිත්තකක ණනතිකතා සත්තරසවිත්තකක ණනති පරිපුරෙතති, තනොපරං නිරුජ්ඣති ආලභිතමෙතං අති මහත්තං නාම ගොවරං.

උප්පත්තං අසාරසමස්ස උප්පාදකකමෙ නිරුජ්ඣතිත්තාදිනා බුබ්බෙසාසාවරියෙ න වුත්තඨකථාවචනෙන නිරුජ්ඣති; පටිච්ඡෙදාදි ප්‍රාද්‍යාදිකථාපි තෙනෙව ආමරියෙන වුත්තා නාසෙදුදුති; එකාදස විත්තකක ණා අතීතා ගොතතීති වචනමපි ආපාඨගතභාවෙන ලභිපච්චයතො පඨාය වුත්තා; ගෙහිමකොට්ඨසෙන හි එක විත්තකක ණමපි අතිකතත්තස්ස රුපස්ස ආපාඨගමනං සාමජීයනති තසමා පච්චයො අහුත්වා අතීතවිත්තෙන සහ සත්තරස විත්තකක ණාතියෙව රුපධමමානමායුති දඨබ්බං, අසෙදුදු පන ආවරියා යස්ස කායසංඛාරො උප්පජ්ජති, තස්ස විත්තසංඛාරො උප්පජ්ජතිති. ආමන්තාති ව යස්ස කායසංඛාරො නිරුජ්ඣති තස්ස විත්තසංඛාරො නිරුජ්ඣතිති ආමන්තාතිව යමකපාලිං නිස්සාය වා අතිවච්චාදිභාවසාමසෙදුදුන වා නාමරුපාති සමානා යුක්තාති, එකුප්පාදෙකතිරොධලකක ණාතීති වදනති, තමපි අසාරං; යදිපි හි සිද්ධං, නාහං භික්ඛවෙ අසුදුදුං එකධමමපි සමුත්පස්සාමි එවං ලුහුපරිවත්තං යථසිද්ධං භික්ඛවෙ විත්තත්තාදිනා රුපතො නාමස්ස ලුහුපරිවත්තභාවො න වුත්තො හවෙය්‍ය, තථාපි රුපං පුරෙ ජාතභාවෙන නාමං පච්ජා ජාතභාවෙන න වුත්තං හවෙය්‍ය; විත්තානුපරිවත්තතො ධමමාති එත් පි සබ්බං රුපං සංඛ්‍ය ණෙතය්‍ය; තථා ව වුත්තං, නාපි සංඛ්‍යතීති; තසමා නාමරුපාති සමානා යුක්තාතීති න පරිකප්පෙතබ්බං; අඨකථායං වුත්තන යෙන රුපමෙව විරායුක්තති නිඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං; නානුප්පාදෙකතිරොධඨානෙ ආයුසංඛාරපරියොසානෙ වුතිවිත්තතො පඨාය සොලසකං යපෙත්වා සොලසමවිත්තස්ස උප්පාදකකමෙ සමුච්ඡිතං සමතිංසකමච්ඡරුපං වුති විත්තස්ස උප්පාදකකමෙ යෙව නිරුජ්ඣති; තස්ස ධීතිකකමෙ සමුච්ඡිතං වුතිවිත්තස්ස ධීතිකකමෙයෙව; හවඩ්‍යකකමෙ සමුච්ඡිතං වුතිවිත්තස්ස හඩ්‍යකකමෙයෙව නිරුජ්ඣති; තනො පඨාය කාමච්ඡරුපපච්චෙණි නප්පවත්තතීති රුපස්ස අධිකසොලසවිත්තකක ණායුක්ත භාවො මහාඅඨකථායං වුත්තො; සො යස්ස කායසංඛාරො නිරුජ්ඣති, තස්ස විත්තසංඛාරො නිරුජ්ඣතිති ආමන්තාති ඉමං යමකපාලිං නිස්සාය බුබ්බෙසාසාවරියෙන පටිගෙධිතොති අයං භාග්‍යාධිප්පායො, කායසංඛාරොති විත්තසමුදානො අසංසාපස්සා

(166) යාව තදලඹනුපපාද පන අපසහොනනාතිතනමාපා ඵමාගතං ආලඹනං මහනනනනාම, තත් ජවතාවසානෙ භවබ්‍ය පාතොව හොති, තත් තදලඹනුපපාදෙ.

සවානො; සො විතනස්ස උපපාදකකිණෙයෙව උපපජ්ජති, න සීතිකකිණෙ වා භබ්‍යකකිණෙ වා; එසා විතනසමුදානරූපස්ස බලමතාති නියමතො විතනසබ්බාරෙන සභිං එකභබ්‍යකකිණෙ යෙව නිරුජ්ඣිතතො ආමනනාති වුතනනති; මහාඅභිකපා වරියා පි අතිපඤ්ඤාවනො; න එතනතං යමකපාලිං න පස්සනති; පස්සනනා පි එවං වදනති; තස්මා තං විවාරෙනබ්බං.

තාති පන සහතරසවිතනකකිණාති රූපබලමානමායුති එකසමිං කාලෙ සහතරසවිතනකකිණාතඤ්ච රූපබලමාන බණ්ඩනයස්ස ච පවතනනං සක්ඛාය වුතනං; න හි විතනකකිණ නිරුපබලමානමායු; නාපි අනනනොබණ්ඩනයෙන විතා විසු ආයු අජි; තථා හි වුතනා බලමපාලපෙරෙන තතියභාගාධිකෙන න සොලසවිතනකකිණායුකතාති තතියභාගාධිකසොලසවිතන කකිණායුකතාති; තතියභාගොති ච උපපාදසීතිකකිණෙ උපපාදය භබ්‍යකකිණො අබිපෙපතොති.

ආපාඨගමනං නාම පසාදවජ්ඣාරමණානං සට්ඨනං; තඤ්ච සකඨානෙ ධ්වං අභිමුඛි හුත්වා භවබ්‍යවලනස්ස පච්චයො හොති; න ස්ථාදීනං සට්ඨනං විය අලලිතං හුත්වා පච්චයො; කස්මා පන පසාදරමණානං සට්ඨනෙන අඤ්ඤාතිස්සිතභවබ්‍යස්ස වලනා යොතිති; සනතතිවසෙන එකා බබ්‍යතා වලනං හොති ආවජ්ජනනති කිං නාමෙහනති ආභොගං කුරුමානං උපපජ්ජතාති උපපාදසීතිභාවෙන ධ්වං පස්සනනනති, දස්සන මනනං වකුච්ඡිඤ්ඤාණං උපපජ්ජතා නිරුජ්ඣිතති සමුඛකො. වකුච්ඡිඤ්ඤාණුපපතතිසමයෙ සමභවනෙනසු මඤ්ඤාමජ්ඣිමායු කොසු එකුතපඤ්ඤාසවකුච්ඡු කතමං වකුච්ඡං නිස්සාය වකුච්ඡිඤ්ඤාණං උපපජ්ජතිති; අමඤ්ඤකානං පඤ්චවිසතිවකුච්ඡන මජ්ඣෙහුතං යං වකුච්ඡ අතීතභවබ්‍යවිතොනන සහ උපපජ්ජති තං නිස්සාය උපපජ්ජති වකුච්ඡිඤ්ඤාණං; තත් හි චුතිකාලෙ වුතයා සභිං නිරුජ්ඣිමානවඤ්ඤායු චුතිනිස්සායභාවස්ස ච පඤ්ඤාකාලෙපටිසක්ඛියා සහ ජාතවඤ්ඤායු පටිසක්ඛිනිස්සාය භාවස්සව දස්සනතො වකුච්ඡිඤ්ඤාණෙන සභිං නිරුජ්ඣිමානවකුච්ඡඤ්ඤා තෙන සගජාතවකුච්ඡඤ්ඤා ආද්‍යනභාවෙන ගහෙත්වා එකුතපඤ්ඤාස වකුච්ඡු සංසයො ජාතො, තස්මා වකුච්ඡිඤ්ඤාණුපපාදෙන සහ

(167) යාව ජවනුපාදාපි අපභොග්‍යාතීහකමාපාථමාගතං ආලබ්‍යං පරිත්‍යන්‍යාම, තත් ජවනමපි අනුපප්‍රේෂා වතති කඛතනුං වොත්ථපනමෙව පවත්නති. තතොපරං භවබ්‍යපාතොව ගොති.

(168) යාවවොත්ථපනුපාදා ව පන අපභොග්‍යාතීහක මාපාථ මාගතං නිරොධාසන්න මාලබ්‍යංඅතිපරිත්‍යන්‍යාම, තත් භවබ්‍යවලනමෙව ගොති නති විපිච්ඡන්‍යාදෙ.

ජාතවක්‍ඛුපසසාදනො පඨාය යාවපඤ්චිසතිවක්‍ඛති අමන්‍යස්‍ය කාති; තතො පුබ්බ භබ්‍යකකිණේ ජාතං වක්‍ඛුපසසාදං මජ්ඣිමාස්‍යකං; තතො, පුබ්බ ධීති තකිණේ ජාතවක්‍ඛුතො පඨාය, තෙ විසති වක්‍ඛුපසසාදති මන්‍යස්‍යකාති; එත් වක්‍ඛු වික්‍ඛුස්‍යස්‍යාදං පටිච්ච මජ්ඣිමාස්‍යකං ගහෙනබ්බනති; කථමපන අතීතභවබ්‍ය විතෙන්න සහජාතවක්‍ඛුං නිසසාය උපප්ප්‍රේෂති වක්‍ඛු වික්‍ඛුස්‍යස්‍යනති ජාතිතබ්බනති; රූපාරම්‍භේන සහ සට්ඨන්‍යාදස්‍ය වක්‍ඛු වික්‍ඛුස්‍යස්‍ය ආධාරභාවගතන්‍යාජාතිතබ්බනති; අපරෙපන මනොධාතූමනොවික්‍ඛුස්‍යස්‍යධාතූ අත්තනො අත්තනො අත්තනර පච්චයභූතෙන විතෙන්න සහජාතභද්‍යවන්‍යු. විය ආවජ්ජනෙන සහජාතවක්‍ඛුමෙව නිසසාය උපප්ප්‍රේෂති වදනති; යදි උපප්ප්‍රේෂය, සට්ඨන්‍යාවතං නිරත්‍යකං සියා සප්පටිසාති පි න වත්ත බ්බං සියා; යදි ආවජ්ජනෙන සමුප්පන්නවක්‍ඛුනා රූපාරම්‍භං සට්ඨන්‍යාති පුබ්බේය, කථමපන භවබ්‍යවලනං හුක්‍යා උච්ඡ්‍රේෂය; අනොච්ඡ්‍රේෂනෙසති කථං ආවජ්ජනං උපප්ප්‍රේෂය; තසමා නෙසං වාදෙ තප්පෙවතබ්බො.

කථං පන සත්‍යකඛතනුං වා විකඛතනුනති වා ජවනතදුරමම ණානං විත්තවාරගගණං ජානාතීති; විත්තප්‍රවත්තිගණනායං සබ්බවාරෙස්‍ය සත්‍යන්‍යං විත්තඤ්ච විත්තවාරානං ආගතත්‍යා ජානාති; අයං ආගතවිත්තවාරො සන්‍යෙස්‍ය පි එකවිත්තකිණේ ජවිත්තකිණාස්‍යකෙස්‍ය තදුරමමණ්‍යජවනවාරෙස්‍ය තදුරමමණ්‍යජව නානං තෙස්‍ය මහත්‍යපරිත්‍යාරම්‍භේස්‍ය අනුපප්ප්‍රේෂකකාරණ භාවෙන නෙතබ්බො.

(167) අනුපප්ප්‍රේෂාති ගෙහුමති නිප්පච්චයො, අසමානක තතුකත්‍යා; විතිකඛතනුනති විකඛතනුං වා තිකඛතනුං වා; වොත්ථපනං හි ජවනෙ සති අනොකාසභාවෙන එකකඛතනුමෙව පවත්නති; අසති ඔකාසභාවෙන විතිකඛතනුං පවත්නති.

(168) භවබ්‍යවලනමෙව ගොතිති උක්‍කඝපරිවේශදෙන සත්‍ය භවබ්‍යවලනාති; අනතිමපරිවේශදෙන වෙ භවබ්‍යවලනාං ගොනති.

(169) ඉච්චෙවං චක්ඛුචාරෙතථා සොතචාරාදිසු වෙති-
සබ්බථාපි පච්චාරෙ තද්දලභිතජ්වනවොත්ථපනමොසචාරසබ්බා
තානං චතුත්තං වාරානං යථාක්කමං ආලභිතභූතා විසයපචතති
චතුඛා වෙදිතබ්බා.

(170) විපිචිත්තාති සතෙතච විතතුපපාද චතුද්දස
චතුපඤ්ඤස විත්ථාරා පච්චාරෙ යථාරහංති.

අශ්වමෙඤ්ඤ පඤ්චවාරෙ විපිචිත්තපචතතිනිශො.

(171) මනොචාරෙ පන යදි විභූතමාලභිතං ආපාථමාගච්ඡති
තනොපරං භවබ්බවලනමනොචාරාච්ඡතජ්වනාවසානෙ තද්ද
ලභිත පාඤාති පචතතනති, තනොපරං භවබ්බපාතො.

(172) අවිභූතෙ පනාලභිතෙ ජ්වනාවසානෙ භවබ්බපාතොච
ගොති, තත්ථ තද්දලභිතප්පාදෙති.

(173) විපිචිත්තාති තිණෙව විතතුපපාද අසෙරිතා
විත්ථාරෙත පනෙත්ථෙකචතතාලීස විතාවයෙ.

අශ්වමෙඤ්ඤ පඤ්චතජ්වනවාරො.

(174) අපසණ්ඤාජ්වනවාරෙ පන විභූතාවිභූතහෙදෙ තත්ථ
තථා තද්දලභිතප්පාදෙ ව,

(169) ආලභිතභූතාති පච්චයභූතා; එවමත්ථෙ සති මොසචා
රසස පි සබ්බෙකො ගොති.

(170) එත්ථාති විපිචිත්තභාවිකාරෙ; තද්දලභිතෙන නියමිතං
අතිමහත්තාරමණං එකවිපියං ලබ්බති; ජ්වනනියමිතං මහත්තා
රමණං චිත්ත විපිත්ත ලබ්බති; පරිත්තාරමණං ඡත්ත විපිත්ත ලබ්බති;
තථා අතිපරිත්තාරමණනති පණණ්ණසවිධො අයං විපිචිත්තප්ප
චතතිනියොති; මනොචාරෙ පන විභූතාරමණං පඤ්චසු විපිත්ත
ලබ්බති; අවිභූතාරමණං චිත්ත විපිත්ත ලබ්බතිති සත්තවිපියො
ගොති.

පඤ්චතජ්වනවාරනිශො.

(174) තද්දරමණසස අපචිත්තතතා විභූතාවිභූතහෙදෙ
තත්ථ.

(175) තථ භි ඤාණසම්පත්තකාමාවචරජවනානම්ඨනං අඤ්ඤාතරසම් පරිකමොපචාරානුලොමගොත්‍රභුතාමෙන වතු කඛන්තං තිකඛන්තමෙව වා යථාකකමං උපපජ්ඣා නිරුධා තතතරමෙව යථාරහං වතුන් පචමං වා ඡබ්බිසතිමහග්ගන ලොකුතතරජවනෙසු යථාභිනිහාරවසෙන යං කිඤ්ච ජවනං අප්පණා විපිමොතරති, තතොපරං අප්පණාවසානෙ භවබ්‍ය පාතොව හොති.

(175) තථ අප්පණාවාරෙ අඤ්ඤාතරසම් කාමාවචරජවනෙ පරිකමොපචාරානුලොමගොත්‍රභුතාමෙන උපපජ්ඣා නිරුධෙ යථාරහං දකුණිඤ්ඤාබ්‍යාභිඤ්ඤානුරූපං, වතුකඛන්ත වාරතිකඛන්තවාරානුරූපං වා පඤ්චමං වා වතුන් වා ඡබ්බිසති මහග්ගනලොකුතතරජවනෙසු යංකිඤ්ච ජවනංයථාභිනිහාරවසෙන සමථිපිපස්සනාභාවනාභිනිහාරවසෙන අප්පණා විපිමොතර තිති යොජනා; එත් දකුණිඤ්ඤාබ්‍යාභිඤ්ඤානුකමෙන වතු කඛන්තං තිකඛන්තමෙව වාති චුත්තං; තෙසං අනුරූපං අවතො භණ්ණානුරූපවසෙන වතුන් පඤ්චමං වාති චුත්තං; තථායමධි පායො, දකුණිඤ්ඤාසු මජ්ඣිමපඤ්ඤාසු වතුකඛන්තං උපපජ්ඣා නිරුධෙ පඤ්චමං අප්පණාජවනං ඔතරති; බිප්පාභි ඤ්ඤාසු මහාපඤ්ඤාසු තිකඛන්තං උපපජ්ඣා නිරුධෙ වතුන් අප්පණාජවනං ඔතරති; තෙසමපි සමථයොගිතං රූපාරූපඅප්පණාජවනං; විපස්සනායොගිතං ලොකුතතර අප්පණාජවනං ඔතරති; වතුකඛන්තං තිකඛන්තමෙව වාති ඉදං භි මජ්ඣිමපඤ්ඤාමහාපඤ්ඤානං වසෙන චුත්තං; තස්මා එවසද්දෙ තිකඛන්තං සද්දතොයෙව යොජෙනබ්බො, න වතු කඛන්තං සද්දතො; මජ්ඣපඤ්ඤාසු භි පඤ්චමෙ ගොත්‍රභුජවනෙ උපපජ්ඣා නිරුධෙ ඡදං මග්ගවිත්තං ඔතරති; තථා භි චුත්තං බුබ්බොසාවරියෙන මජ්ඣපඤ්ඤාසු වත්තාරි අනුලොමාති හො තති, පඤ්චමං ගොත්‍රභු, ඡදං මග්ගවිත්තං, සත්තමං ඵලවිත්තං, තතො භවබ්‍යානරණ්ණති; තස්මා දුතියං ගොත්‍රභු විත්තං නුප්පජ්ඣති; අලබාසෙවනෙන එකෙන අනුලොමෙන ගොත්‍රභු උප්පාදෙද්දං අසකකුණ්ණයානනා; ඡදං පි ගොත්‍රභු විත්තං නුප්පජ්ඣති, භවබ්‍යාසත්තවසෙන පච්චේධිතතා; තද් භි කාමජවනං පතිතං හොති, සත්තවාරමෙව පවත්නති, තත්ථි අප්පණාති අන්තො; පොරාණසිහලට්ඨිකාගම්පන පඤ්චමතො පරං වා අප්පණා න හො තිති චුත්තං, තං ඡදං මග්ගවිත්තනති අභිකථාවචනෙන විරු ජ්ඣති; තතො පරං භවබ්‍යපාතොති එත්තකමෙව අවතො අප්ප

(176) තත්ථ සොමනස්සසහගතච්චතානන්තරං අප්පණ්ණාපි සොමනස්සසහගතාව පාටිකංඛිතබ්බා, උපෙක්ඛාසහගතච්චතානන්තරං උපෙක්ඛාසහගතාව, තත්ථාපි කුසලච්චතානන්තරං කුසල ච්චතවෙව ගෙභිමව ඵලත්තයමපෙපති, ක්‍රියාච්චතානන්තරං ක්‍රියාච්චතං අරහත්තඵලවාති.

177) වත්තංස සුඛපුඤ්ඤාමා වාදසොපෙක්ඛකා පරං සුඛිතක්‍රියතො අඨ ඡ සමොනනි උපෙක්ඛකා.

(178) පුට්ඨජ්‍යානසෙක්ඛානං කාමපුඤ්ඤා තිගෙතුතො තිගෙතුකාමක්‍රියතො විතරාගානමප්පණා.

අභිධම්මයේ මනෝවායේ විවිධතාවයන්ගේ විවිධතාවය.

භාවසානෙති වුත්ත වචනෙන ලොකියඅප්පණානො භවබ්‍යාපානොව; ලොකුත්තරප්පණතො පන සත්තච්චතවාරපුරණයං විනික්ඛන්තුං ඵලං උපපජ්ජති; තතො පරං භවබ්‍යාපානොති ඤාපෙති.

(176) තත්ථාති තස්මිං අප්පණ්ණාවායේ; සොමනස්සසහගත ච්චතානන්තරනි වතුන්තං සොමනස්සසහගතානං කාමාවචර ඤාණසම්පූර්ණකුසලක්‍රියාච්චතානං අනන්තරං.

ඵවං සමානවෙදනාපාදකං දසෙසනිං ඉද්දති සමානජාතිපාදකං දසෙසනං තත්ථාපිත්තාදිමාහ; තත්ථ තත්ථාපිති ඵකවෙදනා ච්චතවායේ පි; කුසලච්චතානං අවසානෙ ක්‍රියාතමග්ගකුසලච්චත අප්පණ්ණාව පුට්ඨජ්‍යානසෙක්ඛානං අපෙපති; ගෙභිමඵලත්තයාඤ්ච සෙක්ඛානමපෙපති සමාපත්තිවිපියං; ක්‍රියාච්චතානන්තරං ක්‍රියා ච්චතං අරහත්තඵලඤ්ච අසෙක්ඛානං අපෙපති.

(177) සුඛපුඤ්ඤාමා සොමනස්සසහගතතිගෙතුකකුසල වයනො පරං රූපාවචරකුසලවතුක්ඛානවසෙන ව අග්ගඵල වජ්ජනඅඨවිසලොකුත්තර වතුක්ඛානවසෙන ව වත්තංස අප්පණ්ණා සමොනනි; උපෙක්ඛකා උපෙක්ඛාසහගතතිගෙතුකකුසල වයනො පරං රූපාරූපකුසලපඤ්චමජ්ඣානවසෙන ව අවසෙ සලොකුත්තරසත්තපඤ්චමජ්ඣානවසෙන ව වාදස අප්පණ්ණා සමොනනි; සුඛිතක්‍රියතො සොමනස්සසහගතතිගෙතුකක්‍රියාව යනො පරං රූපක්‍රියාවතුක්ඛානස්ස ව අග්ගඵලවතුක්ඛානස්ස ව වසෙන අඨ අප්පණ්ණා සමොනනි; උපෙක්ඛකා තිගෙතුකක්‍රියාවයනො පරං රූපාරූපක්‍රියාවපඤ්චමජ්ඣානස්ස ව අග්ග ඵලපඤ්චමජ්ඣානස්ස ව වසෙන ඡ අප්පණ්ණා සමොනනි.

(178) ඵවං සමානවෙදනාජාතිපාදකවසෙන දසෙසනි ඉද්දති භූමිපුග්ගලභෙදෙන දසෙසනං පුට්ඨජ්‍යානන්තරාදිමාහ

(179) සබ්බජාපි පනෙත්ථ අනිසේ ආලඹනෙ අකුසලවිපාකා නෙව පච්ඤාසුඤ්ඤාසම්පට්ඨිත්ථිසන්තරිත්තදුලඹනාති, ඉසේ කුසලවිපාකාති, අනිඉසේ පන සොමනස්සසහගතානෙව සන්තරිත්තදුලඹනාති.

(180) තජාපි සොමනස්සසහගතත්ථියාඡ්චනාවසානෙ සොමනස්සසහගතානෙව තදුලඹනාති භවනති, උපෙක්ඛාසහගතත්ථියාඡ්චනාවසානෙ ච උපෙක්ඛාසහගතානෙව භොනති

(181) දෙමනස්සසහගතඡ්චනාවසානෙව පන තදුලඹනාති වෙව භවඛගාති ච උපෙක්ඛාසහගතානෙව භවනති, තස්මා යදි සොමනස්සපටිසක්ඛිකස්ස දෙමනස්සසහගතඡ්චනාවසානෙ තදුලඹනසමූහවො නත්ති, තද්ධං කිච්චි පරිචිතපුබ්බං පරිත්තාරමඤ්ඤාමාරඤ්ඤා උපෙක්ඛාසහගතසන්තරිත්තං උපපජ්ජති, තමනන්තරිත්තා භවඛගපාතොව භොතිති පි වදනති ආවරියා, තථා කාමාවචරඡ්චනාවසානෙ කාමාවචරසත්තානං කාමාවචරධම්මෙසෙව ආලඹනභූතෙසු තදුලඹනං ඉවජ්ජනති.

පුපුජ්ජනාතඤ්ඤා සෙක්ඛාතඤ්ඤා කාමපුඤ්ඤාත්ථෙහුතො පරං රූපාරූපලොකුත්තරපපණං සමූහානති; චිත්තරාගානං තිහෙතු කාමක්ඛියතො පරං රූපාරූපලොකුත්තරපපණං සමූහානතිත්ථ යොජනා; එජාති විපිසඛගාධිකාරො.

(179) සබ්බජාපිති අනිමනන්තාදි ඡ විසයපචතතියාකා රෙන; එජාති පඤ්චවාරෙ මනොවාරෙ ච; සීහලට්ඨිකායමපන සබ්බජාපිති පඤ්චවාරෙ මනොවාරෙපිති වඤ්ඤති; එජාති පදං නත්ති විය දිස්සති; ඉසේති ඉඨමජ්ඣිකෙත කුසලවිපාකාති උපෙක්ඛාසහගතාති පඤ්චවිඤ්ඤාණ සම්පට්ඨිත්තසන්තරිත්තදුලඹනාති භවනති සමබ්බො; අනිසේසු සන්තරිත්තදුරමඤ්ඤාති උපෙක්ඛාසහගතානෙවාති මනසිකත්ථා අනිඉසේ පනා ත්ඨාදිමාහ.

(180) අපජ්ජිතවිපල්ලාසසන්තානෙසු පචත්තතදුරමඤ්ඤා වෙදනා නියමො නත්ති; පජිතවිපල්ලාසසන්තානෙසු පන අත්ති දස්සෙත්තුං තජාපිත්ඨාදි වුත්තං; තජා තජාපිති ඉඨමජ්ඣිකෙතාති ඉසේසු පි; ටිකායමපන තජාපිති තදුරමඤ්ඤා පිති වුත්තං; ආධාරාධෙය්‍යභෙදෙ පන නත්ති; එජා ඡ්චනපුබ්බවිපාකාති යථා වත්ථුකානෙවාති මනසිකත්ථා සන්තරිත්තං යපෙත්ථා ත්ථියාවසානෙ තදුරමඤ්ඤා අසමූහවවාදෙ ආවරියෙහි පටිසෙධිතො.

(181) විරුඬසභාවදෙමනස්ස සහගත ඡ්චනාවසානෙ කථානති ආහ දෙමනස්සසහගතඡ්චනාවසානෙත්ඨාදි; භවඛගාති

(182) කාමෙ ජවනසන්තාලඛිතානං නියමෙ සති
විභුතෙ'තිමහනෙත ච තද්‍යලඛිතමීරිතං

අසමෙත්ථ තද්‍යලඛිතනිසමො.

(183) ජවනෙසු ච පරිත්තජවනවිවිධං කාමාවචරජවනාති
සත්තකඛතනුං ඡකඛතනුමෙවචා ජවනනි,

(184) මඤ්ජපවනනියං පන මරණකාලාදිසු පචචාරමෙච

(185) භගවතො පන යමකපාටිභාරියකාලාදිසු ලුහුකප්ප
වතනියංචතාරො පචචා පචචවෙකඛතවිත්තානි භවනනිතිපිචදනනි

(186) ආදිකමමිකස්ස පන පඨමකප්පනායං මහග්ගතජවනාති
අභිඤ්ඤාජවනාති ච සබ්බද්ධි ඵකචාරමෙව ජවනනි තතො පර
භවඛපාතො

වාති මූලභවඛගාති ව; තසමාති දෙමතස්ස සහගතජවනාවසානෙ
තද්‍රමමණමූලභවඛගානං උපෙක්ඛාසහගතනමෙව සමභවතො
උප්පජ්ජතිති සමෙකො; තත්ථ සොමතස්ස පටිසන්තිකස්සාති
ඉමිතා මූලභවඛගස්ස අභාවං දස්සෙති; තද්‍යලඛිතසමභවො
තත්ථ අතිඉඨාරමමණෙති අධිප්පායො; කිංගොතීති ආග තද
ත්‍යාදි; උපෙක්ඛාසහගතසන්තරණං ආගන්තුකභවඛගකිවෙචන
උප්පජ්ජතිති අත්ථො; තං උපෙක්ඛාසහගතසන්තරණං අනන්ත
රිත්වා අබ්‍යවතිතං කත්වා; තමන්තරිත්වාති පි පායො; තං අන්ත
රිකං බ්‍යවතිතං කත්වාති අත්ථො.

ඵකාදස තද්‍යලඛිතාති කාමතණ්ඤාතිද්‍යතකමමජතිගතතා
නිති අබ්‍යෙති නියමෙත්වා දස්සෙත්වා තථා කාමාවචරජවනාවසා
නෙත්‍යාදි මාග.

(182) කාමෙ කාමභවෙ පවනනානං ජවනසන්තාලඛිතා
නං නීති අබ්‍යෙති නියමෙ සති විභුතෙ ආරමමණෙ ව අතිමහ
නෙත ආරමමණෙ ව තද්‍යලඛිතමීරිතං වත්තබ්බං, ඉච්ඡිතං වා.

(183) සත්තකඛතනුං පකතිකාලෙ; ඡකඛතනුමෙව චා මුච්ඡි
කාලෙජවනනි.

(184) මඤ්ජපවනනියනනි චජ්ජුඨබ්බලකාලෙ; මරණකාලාදි
සුති ඵත්ථ ආදිසද්දෙන ලුහුකප්පවත්තනකාලං සංඛගණනාති,
කෙනාහ භගවතො පනාත්‍යාදි.

(186) ආදිකමමිකස්ස පඨමකප්පණායං මහග්ගතජවනාති
ඵකචාරමෙව; අභිඤ්ඤාජවනාති ව ඵකචාරමෙව ජවනනිති
යොජනා.

(187) වතකාරො පන මගුප්පාදා එකවිතතකකිණිකා නතො පරං වෙ තිණි ඵලවිතතාති යථාරහං උප්පජ්ජන්ති තතො පරං භවබ්බපාතො,

(188) තිරොධසමාපනතිකාලෙ විකකතතුං චතුළාරුප්පජව නං ජවති තතො පරං නිරොධං පුසති, උදානකාලෙ ච අනාගාමි ඵලං වා අරහත්තඵලංවා යථාරහමෙකචාරං උප්පජ්ජන්ති තිරුබෙ භවබ්බපාතො ව හොති.

(189) සබ්බජාපි සමාපනතිවිජියං භවබ්බපොතො විය විජිතියමො නන්ති කන්තා බහුනිපි ලබ්බන්ති.

(190) සත්තකකතතුං පරිත්තාති මග්ගාභිඤ්ඤ සක්ඛං මනා අවසෙසාති ලබ්බන්ති ජවන්ති බහුනිපි.

අසමෙක ජවනනිසමො.

(191) දුග්ගෙකානමග්ගෙකානව පනෙත්ති ක්‍රියාජවනාති වෙව අප්පණාජවනාති ව න ලබ්බන්ති තථා ඤ්ඤාසම්පයුත්තවිපා කාති ව සුගතියං, දුග්ගතියං පන ඤ්ඤාවිපයුත්තාති ඵ මගා විපාකාති නලබ්බන්ති,

(187) ලොකුත්තරප්පණං පන කිනති ආහ වාතකාරො ත්‍යාදි; යථාරහන්ති මජ්ඣමපඤ්ඤස්ස පඤ්චමං මග්ගවිත්තං, වෙ ඵලවිතතාති; මගාපඤ්ඤස්ස චතුළං මග්ගවිත්තං, තිණි ඵල විතතාතිති පුග්ගලානුරූපං උප්පජ්ජන්ති.

(188) අනාගාමිඵලං වා අරහත්තඵලං වාති සත්තමසඤ්ඤ පච්චෙදවත්තං, ඵලෙති අනෙකා; විහන්තිවිපලාසො ගෙත්ති දඨබෙබ්බා; යථාරහන්ති අනාගාමිඤ්ඤාසම්පයුරූපං.

(189) සබ්බජාපිති ක්‍රියානිගාකාරෙන වා ඵලාකාරෙන වා; සබ්බජාපිති පි පාසො; බහුනිපිති පිසදෙදන එකවිතිචතුචාරාති සබ්බණ්ණාති.

(190) පරිත්තාති කාමාවචරජවනාති සත්තකකතතුං මනාති; මග්ගාභිඤ්ඤ සක්ඛං එකචාරං මනා; අවසෙසාති ක්‍රියාන ඵලසමාපනතිජවනාති බහුනි පි ලබ්බන්ති.

(191) ඉද්දනිඅපායසුගතිඅග්ගෙකානුග්ගෙකාතිග්ගෙකානුග්ගෙකානු වතුබ්බිධානං පුපුජ්ජනානං අභිත්තං අරියානන්ති වාදසත්තං පුග්ගලානං උප්පජ්ජනකවිචිතෙදං දෙස්සතුං දුග්ගෙකානනන්තාදි

(192) නිගෙනෙසු ව බිණිසවානං කුසලාකුසලජවතා නිව්
න ලබනනි, තථා සෙකඛපුට්ඨජාතං ක්‍රියා ජවනාති, දිභිගතසම්ප
යුතතවිචිකිල්පජවතාති ව සෙකඛානං, අනාගාමිපුග්ගලානං පත
පටිසජවතාති ව න ලබනනි, ලොකුතතරජවතාති ව යථාසකම්
රියානමෙව සමුපපජනනිති.

(193) අසෙකඛානං චතුරතතාප්‍රිය සෙකඛානමුද්දිසෙ
ජපඤ්ඤා සාවසෙසානං චතුරඤ්ඤාසම්භවා.

අනමෙත් සුගහලභෙදො.

මාහ; තත් අගෙනෙසු නිව්නාප්‍රාප්තියෙහි අගෙනෙසු නිව්නාප්‍රාප්තියෙහි
ජවනාති වෙව අපජානාජවනාති ව න ලබනනි, විපාකාවර
ණතතා; ඤාණසම්පයුතතවිපාකාති ව සුගහි අගෙනෙසු නිව්නාප්‍රාප්තියෙහි
ලබනනි, දුගෙනෙසු නිව්නාප්‍රාප්තියෙහි; ඉදං අගෙනෙසු නිව්නාප්‍රාප්තියෙහි
වුත්තනනි පි වදනනි, තං ආවරියෙහි නිවාරිතං; දුගෙනියම්පත
අගෙනෙසු නිව්නාප්‍රාප්තියෙහි; වසදෙන ඤාණසම්පයුතතාති සම්ප්‍රේෂණිති;
අභිමානවිපාකාති න ලබනනි, මුලපටිසජිච්ඡාදනාති
අභිප්‍රාප්තො.

(192) නිගෙනෙසු නිව්නාප්‍රාප්තියෙහි නිව්නාප්‍රාප්තියෙහි
ලෙසු; නිවාරණෙ භුමිමං; කුසලාකුසලජවතාති ව න ලබනනි,
පභිණ් නිවාරණමුලකතතා; තථා සෙකඛපුට්ඨජාතං ක්‍රියා
ජවනාති න ලබනනි, අපජානා නිවාරණමුලකතතා; දිභිගත
සම්පයුතතවිචිකිල්පජවතාති සෙකඛානං න ලබනනි, සකකාය
දිභිවිචිකිල්පජවතාති සෙකඛානං න ලබනනි, දෙසපභි
ණතතා; තත් වසදුවයෙන හෙඨා වුත්තනනි සම්ප්‍රේෂණිති;

(193) ඉදං පාරිසෙසනසෙන ලබනමානවිචිත්තනාති
දසෙසුං අසෙකඛානනතාදිමාහ; තත් අසෙකඛානං බිණිස
වානං නෙවිසති කාමචිපාකාති ව විසති ක්‍රියාති ව අරහත්ත
ඵලඤ්ඤාති චතුරතතාප්‍රිය විචිත්තනාති විපිසම්භවානුරූපෙන
උද්දිසෙ; සෙකඛානං සත්තනතං නෙවිසති කාමචිපාකාති ව
ආවර්ජනවයඤ්ඤා ඵලකිසති කුසලාති ව දිභිවිචිකිල්පජවතාති
සත්තාකුසලාති ව හෙඨිමඵලතතාඤ්ඤාති ජපඤ්ඤාසම්පිචිත්තනාති
පුග්ගලසම්භවානුරූපං උද්දිසෙ; අවසෙසානං චතුරතතං පුට්ඨජා
තං නෙවිසති කාමචිපාකාති ව ආවර්ජනවයඤ්ඤා වාදසා
කුසලාති ව සත්තරස ලොකිය කුසලාති වාති චතුරඤ්ඤාස
ම්පිචිත්තනාති පුග්ගලසම්භවානුරූපං උද්දිසෙ; අයං උකකථවසෙන

(194) කාමාවචරභූමියං පනෙනාති සබ්බානිපි විපිට්ඨනාති
යථාරහමුප ලබ්භනති,

උද්දෙසො; පුග්ගලසමභවානුරූපෙන පනෙත් එවං දඬබො
අසෙක්ඛානං හෙදො නත්ති; චතුර්තං මග්ගස්ථානං එකෙකං
අත්තනො අත්තනො මග්ගවිත්තමෙව; අනාගාමිනං අට්ඨවත්තා
ප්‍රීසං; චිත්තං සෙක්ඛානං එලස්ථානං පඤ්ඤස; තිහෙතුකපුට්ඨජ්
නානං චතුපඤ්ඤස; දුගෙතුකාහෙතුකානං එකතාප්‍රීසං; දුග්ගති
අගෙතුකානං සත්තතිංස ලබ්භනති

හොනති වෙසමි.

කාමෙ වාදස පුග්ගලා සෙක්ඛානං චතුරාප්‍රීසං
අනාගාමිනස්ථානාප්‍රීසං විසෙක්ඛානාඤ්ච පඤ්ඤසං.
මග්ගස්ථානං එකමෙකං රාගිනං චතුපඤ්ඤසං
වගඤ්ච එකතාප්‍රීසං සත්තතිංස යථාකකමනති.
අසං කාමසුග්ගලානං සථාලාභනසො.

— x —

ඥානාදිපෙසු පනි.

රූපෙසු තව පුග්ගලා කමතො චතුරභූමිනං
අසෙක්ඛානං එකතිංසං චතතිංසෙක තිංසවයං.
සෙක්ඛානං චතුරභූමිනං භවන්ති පඤ්චතිංස ව
ජ්ජනතිංස පඤ්චතිංස ව පඤ්චතිංස යථාකකමං.
මග්ගස්ථානං එකමෙකං රාගිනං චතුරභූමිනං
එකුත්තාප්‍රීසං තාප්‍රීසං එකුත්තාප්‍රීසවයං.

අරුපෙ අභි පුග්ගලා.

තස්සාසෙක්ඛානං කමතො පණ්ණරස චුද්දසා
තෙරස වාදසාපිව භූමිකකමං තිසෙක්ඛානං.
විසමෙකුත්තවිසඤ්ච අසාරස සත්තරස
මග්ගස්ථානං එකමෙකං චතුර්තං චතුරභූමිනං.
පුට්ඨජ්ජනානං සෙසානං චතුර්විසඤ්ච තෙවිසං
වාචිසමෙකවිසඤ්ච ගොතිවිත්තා භූමිකකමනති.

සුග්ගලාපෙදො.

(194) ඉදං භූමිහෙදං දසෙසං භූං කාමාවචරභූමියන්තාදි
මාග්ගසථාරහනති වාරපුග්ගලානුරූපං

- (195) රූපාවචරභූමියං පටිසජ්චන්තදුලබ්භවජ්ජිනාති,
 (196) අරූපාවචරභූමියං පඨමමග්ගරූපාවචරගසනගෙහි
 මාරූපාවජ්ජිනාති ච ලබ්භන්ති,
 (197) සබ්බජාපි ච තං තං පසාදරහිතානං තං තං මාරික
 විවිචිත්තාති න ලබ්භන්තෙව,
 (198) අසසුසුසන්තානං පන සබ්බජාපි චිත්තප්පවත්ත
 නන්ථොති.
 (199) අසීති විවිචිත්තාති කාමෙ රූපෙ යථාරහං
 චතුසසි තථාරූපෙ චෙවත්තාලීස ලබ්භරෙ.
 අසමෙක් භූමිවිභාගො.
 (200) ඉද්ධෙවං ඡමාරිකචිත්තප්පවත්ති යථාසමන්තං භවං
 නන්ධිතා යාවතායුකමබ්බොවජ්ජනා පවත්තතිති.
 ඉති අභිබලමක් සබ්බකො විසිසංඛිතවිභාගො නාම
 චතුත්තො සතිවෙස්සදො.

- (195) පටිසජ්චන්තදුලබ්භවජ්ජිනාති, අභ්‍යන්තරා.....
 (196) පඨමමග්ගවජ්ජිනාති, පරතොක්කොසසස අභාවා.....
 රූපාවචරවජ්ජිනාති, පඨිණ්ණාවෙන භවිතුං අනරහන්තා ගසන
 වජ්ජිනාති, ගසනවත්තුං අභාවන්තො.....
 (197) රූපලොකෙ සාණාදිත්තයං නන්ධි, අරූපලොකෙ
 පසුඛප්පසාදමාරාති නන්ධි, භාවනාබලෙන පඨිණ්ණානා, තසම
 තංතංමාරිකවිචිත්තාති නලබ්භන්ති.....
 (198) අසසුසුසන්තානං නන්ථොව, බිචිත්තන්තාදිනා භාවනා
 බලෙන නාමසා පඨිණ්ණානා.....
 (199) කාමෙ කාමහවෙ තවරූපාරූපවිපාකවජ්ජිනාති,
 සෙසාති අසීති විවිචිත්තාති යථාරහං පුග්ගලානුරූපං.....රූපෙ
 රූපහවෙ පටිසවයවජ්ජිතදසාකුසලසාණාදිවිසුසුණ්ණකකවජ්ජි
 තවාදසාහෙතුකමහාවිපාක වජ්ජිත සොලසකාමසොහනාති ච
 අභාරස රූපාරූපකුසලත්‍රියාවිත්තාති ච අභලොකුත්තරවිත්තාති
 මාති චතුසංඛිතිවිචිත්තාති ලබ්භරෙ.....අරූපෙ අරූපහවෙ
 දසාකුසලමනොමාරාවජ්ජිත සොලසකාමසොහනවිත්තාති ච
 අභාරූපවජ්ජිතාති ච පඨමමග්ගවජ්ජිතසන්තලොකුත්තරවිත්තාති
 මාති චෙවත්තාලීස විවිචිත්තාති ලබ්භරෙ එතාති විසිසංඛිතෙ
 (200) යථාසමන්තං මාරපුග්ගලභූමිසමන්තානුරූපං යාවත
 යුකං භව තිත්තනම්නොමාරිකවිචිත්ත නො පඨාය යාවදුත
 අසන්තවිචිත්තං පවත්තති.....

ඉති සබ්බකොවජ්ජිනාත චතුසතිවෙස්සදවජ්ජිනාතා
 නිතිනා.

(201) විපිචිත්තාවසෙකෙවං පචන්තියමුද්දිරිතො
පචන්තිසංගතො නාම සංකීර්ණං දුකි චූළවතී.

(202) වනසෞභාග්‍ය භූමියෙහි වතුබිම් බැර පරීක්ෂණයේදී වත්තාර කළමනාකිරීමේ වතුබිම් මරණජනනය වෙනි-විවිධීකරණයකට ලක් කරනු ලබන බව වත්තාර වතුකරුවන් විවේචනය කර ඇත.

(203) තැන් අපායහුම් කාමසුගතිහුම් රූපාවචරහුම් අරූපාවචර හුම් වෙති-වතසෙසා හුමියෝ කාම.

(204) තාප්ප නිරයෝ තීරව්‍යානගෝති පෙතතිවිසයෝ අසුර
කායෝ වෙති-අපායග්‍රහි චතුර්ඛිධා හොති,

(205) මනුෂ්‍යා වාතුමහාරාජිකා නාවතියා යාමා තුසිතා
තිලොණරතී පරනිමේතවසවතතී චෙනී, කාමස්තගනිභුමි සතනවිධා
හොති,

(විවිධ තත්ත්වයන්හි සිටින බව පෙනේ.)

(201 එතනාවතා පවතියං විවිසඛනං දසෙසනා ඉදුති
වුතිපටිසනීසු විවිමුතතසඛනං දසෙසතුමාහ විවිචිතතවසෙතො
වතනසාදි

එමට යථාද්‍රික්තතයෙන් මුනිපරිසරයකට අනන්‍යව විවිධිත්ත
වශෙන පවත්නයට පවත්නාසබලයො නාම උදිරිතො; ඉදුනි
මුනිගං වා පරිසරයං වා පවත්නාසබලයො නාම මුච්චනිති
යොජනා.

(202) ඉදුනි භූමි ජනකෙති සඹි දසෙසතුං චනසෙසා
තසාදි මාහු

(204) අළු මහානිරයා නිරයභූමි නාම; තිරව්‍යානපෙතති විසය අසුරකායානං පත විජුං භූමි නන්දී; තෙසං ඛණ්ඩපච්ඡති විසෙසොයෙව භූමි නාම; යන් වා අරඤ්ඤපච්චතාදිකො, නිබ්බ වාසං වසන්ති, සොයෙව ඔකාසො භූමිති ගතෙනමෙබ්බං

(205) මනුසාහුමිතො චිතාප්‍රිසඝඝසායොජනො සුගඤ්ඤා පඨමාණො සිතෙරුතො පඤ්චමාලිඤ්ඤා චාතුමමහාරාජිකානං දෙව්‍යානං භුමි නාම; නදුපරි චිතාප්‍රිසඝඝසායොජනං සිතෙරු මන්තං තාවතිංසභවනං තාවතිංසානං භුමි නාම; නදුපරි චිතා ප්‍රිසඝඝසායොජනං ආනං යාමානං භුමි; එවං යාවචසචතතිභුමි චිතාප්‍රිසඝඝසායොජනෙ තිස්සිති; තස්මා මනුසාහුමිතො යාව චසචතතිභුමි චිසතඝඝසායාති පඤ්ච නඤ්ඤාති චෙ සඝසායාති ච

(206) සා පනායමෙකාදසවිධාපි කාමාවචර භූමිවෙව භවිතං ගවස්ති.

(207) බ්‍රහ්මපාරිසර්ජා බ්‍රහ්මපුරොභිතා මහාබ්‍රහ්මා වෙති පඨමජ්ඣානභූමි, පරිත්තකානා අපමාණානා ආභය්‍යරා වෙති-දුති යජ්ඣානභූමි, පරිත්තකානා අපමාණානා සුභකිණ්ණා වෙති-තති යජ්ඣානභූමි වෙහපථලා අසඤ්ඤාසත්තා සුඛාවාසා වෙති-චතුස්සකානභූමිති රූපාවචරභූමි සොළසවිධා හොති, අවිතා අතප්පා සුදස්සා සුදස්සි අකතිසා වෙති-සුඛාවාසභූමි පච්චිධා හොති.

(208) ආකාසානවායනභූමි විඤ්ඤානවායනභූමි ආකිච ඤ්ඤායනභූමි නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනභූමි වෙති අරූපභූමි චතුර්විධා හොති.

යොජනාති හොනති; බ්‍රහ්මපාරිසර්ජාදයො තයො බ්‍රහ්මානො පඤ්ඤාපඤ්ඤාසසතසහස්සාදසහස්සයොජනෙ සමනලෙ පඨමභූමි ආනෙ තිස්සති; එවං දුතියතතියභූමිකබ්‍රහ්මානො පි තං තං පමාණෙසු සමනලෙසු දුතියතතියභූමිසු තිස්සති; චතුස්සභූමියං පන වෙහපථලා සඤ්ඤාසත්තා තංපමාණෙ සමනලෙ ආනෙ තිස්සති; තනොපරි පඤ්චසුඛාවාසා තංතංපමාණෙසු පඤ්චසු උපරූපරිසානෙසු තිස්සති; චත්තාරො අරූපබ්‍රහ්මානො පි තං තං පමාණෙසු චතුසු ආනෙසු තිස්සති; තස්මා මනුස්සභූමිනො ආභවග්ගං සත්තකොටි ච අසාරසලකඛා ච පඤ්චනානුතාති ච ඡ සහස්සාති ච යොජනාති හොනති.

හොනති ඔව්සඨි.

ගෙහිමා බ්‍රහ්මලොකමා පටිතා මහති සීලා
අහොරතෙතන එකෙන ඔග්ගතා අභිධාමිසං
යොජනානං සහස්සාති චතුමාසෙති භූමිකා
එවං චුත්තපමාණකෙ සායං ගෙහිමභූමිකා
ඉතො සහසහස්සාති සත්තපඤ්ඤාස වාපරං
සති වෙව සහස්සාති උබ්බෙධෙන පනාසිතා
යොජනෙසු පි චුත්තෙසු තිත්වා කාමපමාණානං
සෙසානං වසවන්තිනං පාරිසර්ජානමත්තරං
තඤ්ච පඤ්ච හි පඤ්ඤාසං සහසහස්සාති වාපරං
අභි වෙව සහස්සාති යොජනාති පච්චවරෙ
ඉතො පරාසු සබ්බාසු බ්‍රහ්මභූමිසු යොජනං
තංපමාණාව දඬබ්බා නායග්ගාගෙන ධීමතා

(209) පුද්ගලික න ලබන නිසා සුඛවාසය සුඛවාසය
සොනාපනතා ව සකදගාමිනො වාපි පුගලා.
අරියා නොපලබන නිසා අසකදදපායගුමිසු
ගෙසසානෙසු ලබන නිසා අරියානරියාපි ව.

ඉදමෙකුත් අමුච්ඡාදකය.

(210) අපායපටිසකි කාමසුගතිපටිසකි රූපාවචරපටිසකි
අරූපාවචරපටිසකි චෙති-චතුරිධා පටිසකි නාම.

(211) තත් අකුසලවිපාකොපෙකකාසගතසන්තරණං අපා
යගුමියං ඔකකනතිකකණෙ පටිසකි හුනා තනො පරං භවභං
පරියොසානෙ චචනං හුනා වොච්ඡ්ඡති අයමෙකාපාය
පටිසකි නාම.

(212) කුසලවිපාකොපෙකකාසගතසන්තරණං පන කාම
සුගතියං මනුස්සානං වෙච ජචචකාදි නං භුමමනිසිතිතානකද්ව
විනිපාතිකාසුරානං පටිසකිභවභවනිවසෙන පවත්නති.

(213) මහාවිපාකාති පනඅභ සබ්බජාපි කාමසුගතියං පටි
සකි භවභවනිවසෙන පවත්නති,

(214) ඉමානි නව කාමසුගති පටිසකියො නාම,

(215) සාපනායං දසවිධාපි කාමාවචර පටිසකිචෙච
සබ්බං ගච්ඡති.

(216) නෙසු චතුරතං අපායානං මනුස්සානං විනිපාතිකාසු
රානව ආයුපපමාණගණනාය නියමො නන්ති,

භුමිතො ආභවගාමො සත්තකොටි අභාරස
ලකා ව පඤ්චනනුතා ඡසගස්සාති සබ්බජාති.

(209) සෙසසානෙසුති අපායවජ්ජිතසත්තකාමභුමිසානෙසු ව
අසකදද සත්ත පඤ්චපුඛවාස වජ්ජිත දසරූපභුමිසානෙසු ව
චතුසු අරූපභුමිසානෙසු ව.

අමුච්ඡාදකය-

(212) ජචචකාදිතනති චකකාදිඋපපජ්ජනාරහකාලෙ අනුප්පා
දිතවකනුකො සතොතා ජචචකො නාම; උපපජ්ජිතා භිතොතා
තාබ්පෙපතො.

(216) නෙසුති එකාදසකාමභුමිසු නියමො නන්ති, අසබ්බයා
සුකතො පඨාය යාව දසවස්සායුතං දසවස්සායුකතො පඨාය

(217) වානුමමහාරාජිකානං පන දෙවනං දිබ්බාති පච්චස්ස සතාති ආයුප්පමාණං, මනුස්සගණනාය නවුතිවස්සසතසහස්සප්ප මාණං හොති තතොචතුගුණං. තාවතිංසානං තතො චතුගුණං යාමානං තතො චතුගුණං නුසිතානං තතො චතුගුණං නිමමිණරතිනං තතො චතුගුණං පරතිමිතවසවතතිනං දෙවනං ආයුප්පමාණං.

(218) නවසතචෙකච්ඡවස්සානං කොට්ඨො තථා වස්සසතසහස්සාති සසි ව වසවතතිසු.

යාව අසඬෙග්ගායුකං හෙළුපරියවසෙන පවතනනතා; යො විරං ජිවති සො වස්සසතං ජිවති, අප්පං වා භිග්ගො, දුතියං වස්ස සතං න පාපුණාති ති ඉදං පන වස්සසතායුකපරිච්ඡේදමතතා සක්කාය වුතතං, න තියමවසෙන.

(217) දිබ්බාති දිබ්බප්පමාණාති; කථම්පන දෙවගණනාය පඤ්චවස්සසතායුකප්පමාණං මනුස්සගණනාය නවුතිවස්සසත සහස්සප්පමාණං හොතිති; මනුස්සානං පඤ්ඤාසවස්සාති වානුමි හාරාජිකානං එකදිනං; තෙන දිනෙන තිංසරතතිදිවො එස මාසො; තෙන මාසෙන වාදසමාසා එකසංවච්ඡරං; තෙන සංවච්ඡ රෙන පඤ්චවස්සසතාති ආයුප්පමාණං හොති; තසමා නවුති වස්සසතසහස්සප්පමාණං හොති.

සථාන-

යාති පඤ්ඤාසවස්සාති මනුස්සානං දිනො තතිං
තිංසරතතිදිවො මාසො මාසා වාදස සංවච්ඡරං
තෙන සංවච්ඡරෙනායු දිබ්බං පඤ්චසතං මතනති.

තතො දිබ්බමනුස්සගණනාය වානුමමහාරාජිකානං ආයුප්පමාණතො වානුමමහාරාජිකානං මානුස්සපඤ්ඤාසපරිමිතාති චෙ දිව සාති තාවතිංසානං එකදිනං; ආයුප්පමාණෙන පි දිගුණදිසායුක කොතති; තසමා වානුමමහාරාජිකානං දිවසං දිසකාලභාවෙන දිගුණං කතා දිබ්බාති ව පඤ්ච වස්සසතාති දිසායුකභාවෙන දිගුණං කතා චතුගුණං තාවතිංසානං ආයුප්පමාණං හොතිඨ යොජනා; තං පන තාවතිංසානං දිබ්බගණනාය සහස්සං; මනුස්ස ගණනාය සසිවස්සසතසහස්සාතිකං තිකොට්ඨප්පමාණං හොති; එවං සෙසෙසු පි කාලායුතං දිගුණවසෙන චතුගුණං චෙදිතබ්බං.

(218) ආවරිග්ගො පි මිගපදවලුඤ්ඤනනගෙන පරිග්ගොසාන භුතාය මනුස්සගණනාය දසෙහුං නවසතචෙකච්ඡවසතාදිමාහ.

(219) පඨමඤ්ඤානවිපාකං පඨමඤ්ඤානභූමියං පටිසංකීභව ඛග්‍රිතිවසෙන පවත්නාති, තථා දුතියඤ්ඤානවිපාකං තතියඤ්ඤානවිපාකව දුතියඤ්ඤානභූමියං චතුත්ථඤ්ඤානවිපාකං තතියඤ්ඤානභූමියං, පඨමඤ්ඤානවිපාකං චතුත්ථඤ්ඤානභූමියං, අසඤ්ඤාසත්තානං පන රූපමෙව පටිසංකී හොති තථා තතො පරං පවත්තියං චචනකාලෙව රූපමෙව පවත්තිතො තිරුඤ්ඤාති, ඉමාති ඡ රූපාවචර පටිසංකීයො නාම.

(220) තෙසු බ්‍රහ්මපාරිසර්ජානං දෙවානං කපපස්ස තතියො භාගො ආයුප්පමාණං, බ්‍රහ්මපුරොභිතානං උපසිංහකපෙසා, මහා බ්‍රහ්මානං එකො කපෙසා, පරිත්තාභානං වෙ කපපාති, අප්පමාණාභානං චතතාරි කපපාති, අභස්සරානං අභ කපපාති, පරිත්ත සුභානං සොලස කපපාති, අප්පමාණසුභානං චතතිංස කපපාති, සුභකිණ්ණානං චතුසසි කපපාතිවෙහපථලානං අසඤ්ඤාසත්තානව පව කපපසනාති, අවිභානං කපපසහස්සාති, අනප්පානං වෙ කපපසහස්සාති, සුදස්සානං චතතාරි කපපසහස්සාති, සුදස්සිනං අභකපපසහස්සාති, අකතිඨානං සොලසකපපසහස්සාති ආයුප්පමාණං

තත්ථ වස්සානං තවසනං එකවිසකොට්ඨො තථා සභිවස්සසන සහස්සාති වසවත්තිසු වසවත්තිනං ආයුප්පමාණං හොති; විහත්ති විපල්ලාසො වෙත්ථ දඨබ්බො,

සකදිබ්බගණනාස-

පඤ්ච එකං වි ව චතු අට්ඨ සොලසාධො ලිඛ්‍ය
ආදො විඛං සෙසෙ තිඛං දිබ්බසඛ්ඛ්‍යා පකාසිතා

මනුස්සගණනාස පන-

තො ඡත්‍රි චතුචතෙකෙ සොසපඤ්ච චතුඛංත්‍රිවෙ
සො වෙකො වෙ තොධො ලිඛ්‍ය ඡ ඡ සුඤ්ඤ පකාසිතා
ඡ එතෙ කාමාවචරා සබ්බකාමසම්ඤ්ඤිතො
සංබ්බසං එකසංඛ්‍යාතො ආයු භවති කිත්තකො

සථාකතමං-

තෙසං කිංසසහස්සාති පණණ්ණරසසනාති ව
එත්තකා ආයුප්පමාණා වස්සග්ගෙන පකාසිතා
වාදස ව කොට්ඨිතං අට්ඨවිසව කොට්ඨො
පඤ්ඤාසසනසහස්සාති වස්සග්ගෙන පකාසිතා

(220) සත්ත සත්තග්ගිතා වාරා අභිමෙ අට්ඨමෙදකා
චතුසට්ඨි යද පුණ්ණං එතො වාසු වරො සිඤ්ඤා
අග්ගිතාභස්සරා හෙට්ඨා ආපෙත සුභකිණ්ණතො
වෙහපථලතො වාතෙන එවං ලොකො විනස්සතිති

(221) පස්මාරූපාදිවිපාකානි පස්මාරූපාදිභූමිසු යථා තකමං පටිසන්ධි භවබහවුච්චසෙත පවත්නනති. ඉමා චතස්සො ආරූපපටිසන්ධියො නාම,

(222) තෙසු පන ආකාසානවායනනුපගානං දෙවානං විසඬි කප්පසහස්සානි ආයුප්පමාණං, විඤ්ඤාණවායනනුපගානං දෙවානං චත්තාත්‍රිසකප්පසහස්සානි, ආකිච්ඤ්ඤායනනුපගානං දෙවානං සසිකප්පසහස්සානි, තෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනනුපගානං දෙවානං චතුරාසිති කප්පසහස්සානි ආයුප්පමාණං.

(223) පටිසන්ධිභවබහව තථා චචනමානසං
එකමෙව තථෙවෙනවිසයවෙකජාතියං.

ඉදමෙත්ථ පටිසන්ධිචතුකකං.

චචනතො පස්මජ්ඣානභූමියං තිත්තං බ්‍රහ්මානං අසඬෙධය්‍ය කප්ප වසෙන ආයුප්පමාණං කාතබ්බං; පරිත්තාභාදීනං මහා කප්පවසෙන ආයුප්පමාණං කාතබ්බං; තෙසු ආභස්සරාණං අට්ඨකප්පානි, සුභකිණ්ණානං චතුසට්ඨිකප්පානි ආයුප්පමාණං කථං සියා, තනු පස්මජ්ඣානත්තයතලං බ්‍යාපෙත්වා සත්ත සත්ත වාරෙ අග්ගිනා විතස්සති, අට්ඨමෙ අට්ඨමෙ වාරෙ දුතිය ජ්ඣානත්තයතලං බ්‍යාපෙත්වා ආපෙන විතස්සති, අභිමානං අට්ඨමෙ වාරෙ චතුසට්ඨිතො ආපචාරං පටිබාහිතෙන වාතෙන විතස්සති, තස්මා තෙ අට්ඨමෙ කප්පෙ ආදිනොව ආපෙන, චතු සසිමෙ ව කප්පෙ ආදිනොව වාතෙන විතස්සන්තීති; සචං ආදිභූතෙන පන විචට්ටයාසිඅසංඛෙය්‍යකප්පෙන සහ අට්ඨකප්පා නීති වුත්තං; එසතයො චතුසට්ඨිකප්පෙසු පි; ආදිභූතො හි අසංඛෙය්‍යකප්පො ව ආභස්සරානමායු; ආදිභූතො අසංඛෙය්‍යකප්පො ව තෙසට්ඨිමහාකප්පො ව සුභකිණ්ණානං ආයුති වුත්තං හොති; අඤ්ඤා පන උග්ගං වා අධිකං වා ගණනුපගං න හොතීති පරිභාරං වදන්ති; අග්ගිනාභස්සරාභෙට්ඨාන්‍යාදිසු හි ආභස්සරාති ව සුභකිණ්ණතොති ව වෙහප්ඵලතොති ව අනභිවිධිවසෙන වුත්තං අඤ්ඤා ආ අට්ඨකථාටීකාවචනෙහි විරොධො සියාති; එත්ථ හි වෙහප්ඵලං විය අප්පායුකං අග්ගෙත්වා මහත්තායුකානං ආභස්සරසුභකිණ්ණානං වසෙන කස්මා අවධි ගත්තිනොති; අභිමෙ වාරෙ උදකෙන, චතුසට්ඨිවාරෙ වාතෙන විතස්සතීති වුත්තත්තො තෙ පි දෙවා විතස්සන්තීති සඤ්ඤො සියා සමතලදීපකවසෙන, තා සඤ්ඤාචෙත්දකත්ථං එවං ගතිතොති.

(223) එකභවපරිශොඝානං සන්ධාය පටිසන්ධිභවබහඤ්ඤි ත්‍යාදි වුත්තං.

පටිසන්ධිචතුකකං—

(224) ජනකාමුපත්ථකාමුපපිලකාමුපසාතකමෙති කිවුව
සෙන,

(225) ගරුකමාසනනමා විණ්ණං කචතතාකමමෙති-පාක
දනපරියායෙන

(226) දිඨධම්මවේදනියං උපපජ්ජවේදනියං අපරාපරියවේද
නියං අගොසිකමමෙති-පාකකාලවසෙන-වතතාරි කමමානිනාම.

(224) එවං එලං දසෙසානාං තං ගෙතුං දසෙසතුං
ජනකානන්ධාදි මාහ; තත් පටිසන්ධිපපච්ඡන්ති විපාකකචතතාරුපානං
ජනකා කුසලාකුසලවෙනනා ජනකං නාම; සං ජනෙතුං.
අසකෙකානන්ධමපි අසුඤ්ඤකමමසස විපාකනිබ්බතතෙන චිරසීතත්තං
පච්චයභුතං කුසලාකුසලකමමං උපස්ථානං නාම; කමමනන
රජනිතවිපාකසන්නානස්ස ධාතුසමතාලසාධිආදිවිබාධනෙන
චිරපච්ඡන්ති විනිබ්බකං කුසලාකුසලකමමං උපපිලකං නාම; දුබ්බ
ලජනකකමමසාමන්විසස්ස විවේජකරපච්චයභාවෙන තස්ස විපා
කං පටිබාහිනා අතතනො විපාකනිබ්බතතකං කුසලාකුසලකමමං.
උපසාතකං නාම; ජනකං හි කමමනනරස්ස විපාකං අනුපච්ජ
න්තිආ අතතනො විපාකං ජනෙති; උපසාතකො පන උපච්ජ
න්තිආ නිබ්බතෙනතිති අයමෙනෙසං විසෙසො; තත් පටිසන්ධි
ජනකභාවෙන පඨමං ජනකං වුත්තං; තස්ස සහකාරිපච්චය
භාවෙන තතො පච්ජා උපත්ථකකකමමං වුත්තං; තතො පච්ජා
සිඤ්ඤපටිපක්ඛධුරපටිපක්ඛභාවෙන වෙ කමමානි වුත්තාති.

(225) එවං කිවුවසෙන දසෙසානාං ඉද්දනි සකානුභාවානු
රුපෙන විපාකදනානුකකමෙන දසෙසතුං ගරුකනන්ධාදිමාහ;
තත් අසුඤ්ඤකමමෙන පටිබාහිනා අසකකුණේයං මහගහත
මාතුසාතකාදිකුසලාකුසලකමමං ගරුකං නාම; මරණකාලෙ
අනුසාරිතං, තද්ද කතං වා කුසලාකුසලකමමං ආසන්නං නාම;
අභිණ්ණසො කතං වා එකවාරං කන්ධාපි අභිණ්ණසෙවිතං වා
කුසලාකුසලකමමං ආවිණ්ණං නාම; ගරුකාදිභාවමසමපතනං;
කතමනනමෙව වා අනිතභවෙ කතං වා කුසලාකුසලකමමං
කචතතාකමමං නාම; තත් සති පි ආසන්නාදිකමෙම ගරුක
කමමෙව පඨමං විපාකං දෙති; තස්මිං අසති ආසන්නං;
තස්මිං අසති ආවිණ්ණං; තස්මිං අසති කචතතාකමමං විපාකං
දෙති; තස්මා විපාකදනානුකකමෙන තෙසං කමො වුත්තොති.

(226) පුන විපාකකාලවසෙන දසෙසතුං දිඨධම්මවේදනි
යනන්ධාදිමාහ; තත් පච්චුප්පත්තතතභාවෙ අගෙතුකපච්ඡන්ති

(227) තථා අකුසලං කාමාවචරකුසලං රූපාවචරකුසලං
අරූපාවචර කුසලවෙති-පාකඨානවසෙන,

(228) තත්ථ අකුසලං කායකම්මං ච්චිකම්මං මනෝකම්මං
වෙති-කම්මචාරවසෙන තිව්ධං ගොති.

(229) කථං, පාණ්ණාසිපාතො අදින්නාදුතං කාමෙසුමිච්ඡා
චාරො වෙති-කායවිඤ්ඤානති සංඛාතෙ කායචාරෙ බාහුලල
වුත්තනිතො කායකම්මන්තාම,

(230) මුසාවාදෙ, පිසුනාවාවා ඵරුසාවාවා සම්ප්පජ්ජාපො
වෙති-ච්චිවිඤ්ඤානතිසංඛාතෙ ච්චිචාරෙ බාහුලලවුත්තනිතො ච්චි
කම්මන්තාම,

(231) අභිජ්ඣා ව්‍යාපාදෙ, මිච්ඡාදිසි වෙති-අඤ්ඤාත්‍යාපි
විඤ්ඤානතියා මනසම්මං යෙව බාහුලලවුත්තනිතො මනෝ
කම්මන්තාම.

(232) තෙසු පාණ්ණාසිපාතො ඵරුසාවාවා ව්‍යාපාදෙ ව දෙස
මූලෙන ජායන්ති, කාමෙසු මිච්ඡාවාරො අභිජ්ඣා මිච්ඡාදිසි ව
ලොභමූලෙන, සෙසානි චත්තාරිපි තිති මූලෙති සමුචන්ති,

විපාකමත්තඵලදුසිති කුසලාකුසලපඨමජ්චනවෙනනා දිඨ්ඨම
වෙදනියං නාම; අනන්තරභවෙ ඵලදුසිති කුසලාකුසලසත්තම
ජ්චනවෙනනා උපපජ්ජවෙදනියං නාම; තතො අඤ්ඤාසම්මං යථ
කජ්චි භවෙ යථ අනුපච්ඡින්නසන්නාතෙ ඵලදුසිති කුසලා
කුසලභූතා මජ්ඣෙක පඤ්චජ්චනවෙනනා අපරාපරියවෙදනියං
නාම; යථාචුත්තකම්මත්තයං ඵව අත්තනොකාලාතිකක්කන්තනා
නිසු කාලෙසු විපාකන්තභාවෙන අභොසිකම්මං නාම; තෙසං
කමො කාලානුක්කමෙන වුත්තො.

(227) පුත ඨානෙවසෙන දසෙසං තථා අකුසලන්තාදි
මාහ; නං පාකටං.

(228) ඵචං කිච්චාදිවසෙන චතුචතුක්කකම්මං දසෙසං
කම්මචාරාදිවසෙන භෙදං දසෙසං. පුත තත්ථ අකුසලන්තාදි
මාහ.

(229) බාහුලලවුත්තනිතොති ඉමිනාඅප්පකභාවෙනචාරන්තරෙ
චරන්තං ච්චිකම්මං නිවත්තෙති; ඵසන්තො කුසලාධිකාරෙපි
බාහුලලවුත්තනිතො අබ්භිප්පායො.

(233) විතතුප්පාදවසෙන පනෙනං අකුසලං සබ්බථාපි වාදසවිධං ගොති.

(234) කාමාවචරකුසලමපි කායවායෙ පචන්තං කායකමමං වච්ඡායෙ පචන්තං වච්ඡාමමං මනෝවායෙ පචන්තං මනෝකමමං වෙති-කමමචාරවසෙන තිවිධං ගොති, තථා දුකස්සිලභා වතාවසෙන, විතතුප්පාද වසෙන පනෙනං අසවිධං ගොති දුකස්සිල භාවනාඅපවායනවෙය්‍යාවච්චපත්තිදුකපතනානුමොදන ධම්මසවණධම්මදෙසනාදිසිද්ධකමමවසෙන දසවිධං ගොති,

(235) තං පනෙනං විසතිවිධමපි කාමාවචර කමමමිච්චෙව සංඛං ගච්ඡති.

(236) රූපාවචරකුසලං පන මනෝකමමමෙව තච භාවනාමයං අප්පණ්ණාප්පතනං ඤානඛගහෙදෙන පඤ්චවිධං ගොති.

(237) තථා අරූපාවචරකුසලඤ්ච මනෝකමමං නමපි භාවනාමයං අප්පණ්ණාප්පතනං ආලඹනහෙදෙන චතුර්විධං ගොති.

(238) එත්ථාකුසලකමමමුච්චවරහිතං අපායභූමියං පටිසන්ධිං ජනෙති පචත්තියං පන සබ්බමපි වාදසවිධං, සත්තාකුසලපාකාති සබ්බත්ථාපි කාමලොකෙ රූපලොකෙ ව යථාරහං විපච්චති.

(239) කාමාවචරකුසලමපි කාමසුගතියමෙව පටිසන්ධිං ජනෙති තථා පචත්තියව මහාවිපාකාති, අගෙතුකවිපාකාති පන අසවිධ සබ්බත්ථාපි කාමලොකෙ රූපලොකෙ ව යථාරහං විපච්චති,

(240) තත්ථාපි තිගෙතුකමුක්ඛකථං කුසලං තිගෙතුකං පටිසන්ධිං දත්වා පචතෙන සොලස විපාකාති විපච්චති,

(241) තිගෙතුකමොමකං විගෙතුකමුක්ඛකථං කුසලං විගෙතුකං පටිසන්ධිං දත්වා පචතෙන තිගෙතුකරහිතාති වාදසවිපාකාති විපච්චති,

(242) විගෙතුකමොමකං පන කුසලං අගෙතුකමෙව පටිසන්ධිං දෙති, පචතෙන ච අගෙතුක විපාකාතෙව විපච්චති.

(243) අසඤ්චාරං සසඤ්චාරවිපාකාති න පච්චති
සසඤ්චාරමසඤ්චාරවිපාකාතීති කෙව න.

(238) එවං ති වතුකකං සරූපවසෙන දසෙස්සත්ථා ඉද්දති ඨානගෙතු ඵලවසෙන එකතො දසෙස්සත්ථා එත්ථානාදිමාගං

(243) අසඤ්චාරං කුසලං—පෙ—තෙසං වාදෙ තිගෙතුක උක්ඛකථස්ස අසඤ්චාරිකස්ස වා සසංඛාරිකස්ස වා කුසලස්ස යථා ක්කමං වතුකාරි අසඤ්චාරිකමහාවිපාකාති ච අගෙතුකධම්මවිපා

(244) තෙසං වාදසපාකාති දසාඨ ව යථාකකමං,
යථාච්ඡත්තානුසාරෙන යථාසම්භවමුද්දිසෙ.

(245) රූපාවචරකුසලං පන පඨමජ්ඣානං පරිත්තං භාවෙ
නා ඔහමපාරිසජ්ජෙසු උපපජ්ජන්ති, තදෙවමජ්ඣමං භාවෙනා
ඔහමපුරො හිතෙසු, පණීතං භාවෙනා මහාඔහමෙසු,

(246) තථා දුතියජ්ඣානං තතියජ්ඣානව පරිත්තං භාවෙනා
පරිත්තානෙසු මජ්ඣමං භාවෙනා අපමාණානෙසු පණීතං
භාවෙනා ආගස්සරෙසු,

(247) චතුස්ඤ්ඤානං පරිත්තං භාවෙනා පරිත්තානෙසු
මජ්ඣමං භාවෙනා අපමාණානෙසු පණීතං භාවෙනා සුභති
නෙසු,

(248) පඨමජ්ඣානං භාවෙනා වෙහථ්ථලෙසු, තදෙව සංඝාදා
විරාගං භාවෙනා අසඤ්ඤාසත්තෙසු, අනාගාමිනො පන සුඛවා
සෙසු උපපජ්ජන්ති.

(249) අරූපාවචරකුසලව යථාකකමං භාවෙනා ආරූපෙ
සු උපපජ්ජන්ති.

(250) ඉදං මහගගනං පුඤ්ඤං යථාභූමිවචන්තිතං
ජනෙති සද්දිසං පාකං පටිසන්තිප්පවත්තියං.

ඉදමෙසං කම්මවතුකකං.

කාති වාති වාදසපිපාකාතිව වත්තාරි සසඛාරිකමහා විපාකාතිව
අහෙතුකඨ විපාකාති වාති වාදසපිපාකාතිව, තිහෙතුකොමක
විහෙතුකුකකට්ඨස්ස අසඛාරිකස්ස වා සසඛාරිකස්සවා කුසලස්ස
යථාකකමං විහෙතුකාති වෙඅසඛාරිකාති ව අහෙතුකට්ඨ
විපාකාති වාති දසපිපාකාතිව වෙ සසඛාරිකමහා විපාකාති
අහෙතුකට්ඨවිපාකාතිවාති දසපිපාකාති විහෙතුකොමකස්ස
කුසලස්ස අට්ඨාහෙතුකවිපාකාති යථාච්ඡත්තානුසාරෙන යථා
සම්භවං උද්දිසෙති යොජනා.

(251) ආයුක්කයෙන කම්මකයෙන උභයක්කයෙන උප
වේදකකම්මනා වෙති-වතුඛා මරණුප්පත්තිනාම. තථා ව
මරන්තානං පන මරණකාලෙ යථාරහං අභිමුඛිභූතං භවන්තරෙ
පරිසන්තිජනකං කමමං වා තංකමමකරණකාලෙ රූපාදික
මුපලබ්ධිමුපකරණභූතව කමමනිමිත්තං වා අනන්තරමුප්පජ්ජ
මානභවෙ උපලභීතබ්බ උපභොගභූතව ගතිනිමිත්තං වා කමම
බලෙන ඡන්තං වාරාතං අඤ්ඤාතරසමිං පච්චුප්පඨාති, තතො
පරං තමෙව තථොපසීතං ආලභිතං ආරබ්භවිපච්චමානකකමමානු
රූපං පරිසුඛමුපකතිලිඨං වා උපලභීතබ්බභවානුරූපං තතො
තතංව විත්තසන්නාතං අභිණ්ණං පචන්තති බාහුලෙන, තමෙව වා
පන ජනකභූතං කමමනිතවකරණවසෙන වාරප්පත්තංගොති.

(252) පච්චාසන්නමරණස්ස තස්ස විපිටිත්තාවසානෙ භව
ඛ්‍යක්කයෙවා වචනවසෙන පච්චුප්පත්තභවපරියොසානභූතං චූති
විත්තමුප්පජ්ජිතා නිරුප්පකති, තස්මිං නිරුඬාවසානෙ තස්සාන
න්තරමෙව තථා ගතිතං ආලභිතමාරබ්භ සච්ඡේදකං අච්ඡේදක
මෙව වා යථාරහං අවිජ්ජානුසයපරික්ඛින්නෙන තණ්හානුසය
මුලකෙන සංඛිංරෙන ජනීයමානං සම්ප්‍රයුන්නෙති පරිශක්ඛා
මානං සහජාතානමධිස්ථානභාවෙන පුබ්බඛිමභූතං භවන්තර
පරිසංකානවසෙන පරිසන්තිසංඛිංතං මානසං උප්පජ්ජමානමෙව
පතිස්ථාති භවන්තරෙ.

(251) යථාපරිච්ඡේදණස්ස ආයුනො පරික්කයෙන මරණං
ආයුක්කයමරණං නාම; සති පි ආයුපරිච්ඡේදෙ තං තං භවසාධ
කස්ස කම්මනො නිට්ඨිතවිපාකෙන මරණං කම්මකයමරණං
නාම; ආයුකමමානං සමකමෙව පරික්කයෙන මරණං උභයක්කය
මරණං නාම; සන්තොසු පි ආයුකමෙමසු පුරිමභවෙ සිද්ධස්ස උප
වේදක කම්මනො බලෙන සත්භරණාදීහි උපක්කමෙති මරණං
උපවේදකමරණං නාම; තථාමරන්තානං අනුපවේදණස්සන්නා
නානං සන්නානං කමමං වා උපට්ඨාතීති යොජනා; කමම
නිමිත්තනති කමමස්ස ආරම්මණභූතං වෙතියදස්සනාදිනිමිත්තං;
සුගතිදුග්ගතිසු උපභොගභූතං විමානකප්පරුක්කතිරයගතිආදිකං
රූපායනනං ගතිනිමිත්තං වා උපට්ඨාති; එත්ථ කමමං වා
ගතිනිමිත්තං වා මනොවාරෙ යෙව උපට්ඨාති; කමමනිමිත්තං
පන ඡසු වාරෙසු උපට්ඨාති; බාහුලෙනාති ඉමං අසඤ්ඤ
සත්තානං තාදිසස්ස අභාවං සංඛාය චූත්තං; අභිතවකරණ
වසෙනාති මරණාසන්නාකාලෙ කරියමානංවිය අත්තානං අභිතව
කරණවසෙන මනොවාරප්පත්තං ගොති; පුබ්බකයෙන පන
පුබ්බකකප්පකාරෙන අනුස්සරණං විය පච්චුප්පට්ඨාතීති.

(252) විපිටිත්තාවසානෙති තද්‍රමමණාවසානෙ වා ජවතාව

(253) මරණාසන්නවිටියං පනෙත්ථ මඤ්ඤාපච්ඡාදනානි පචෙ ව ජවනානි පාටිකංඛිතබ්බානි, තස්මා යදි පච්චුප්පන්නාලභිතෙ ස්වාපාඨ ගතෙසු ධරණෙනසෙව ව මරණං හොති, තද පටිසංඝි භවබ්බානම්පි පච්චුප්පන්නාලභිතනා ලබ්බනීති කතො ආමාචවර පටිසංඝියා ඡවාරගහිතං කම්මනිමිත්තං ගතිනිමිත්තව පච්චුප්ප න්නමනීතා ලභිතං උපලබ්බති කම්මං පන අතීතමෙව තව මනොවාරගහිතං තාති පන සබ්බානිපි පරිත්තධම්මභූතානෙවා ලභිතානීති වෙදිතබ්බං.

(254) රූපාවචරපටිසංඝියා පන පඤ්ඤාතතිභූතං කම්මනි මිත්තමෙවාලභිතං හොති,

(255) තථා ආරූපපටිසංඝියා ව මහග්ගතභූතං පඤ්ඤාතති භූතව කම්මනිමිත්තමෙව යථාරහං ආලභිතං හොති,

(256) අසඤ්ඤාසත්තානං පන ජීවිතනවකමෙව පටිසංඝි භාවෙන පතිඨාති තස්මා තෙ රූපපටිසංඝිකා නාම, ආරූපා ආරූපපටිසංඝිකා සෙසා රූපාරූපපටිසංඝිකා.

සාතෙ වා භවබ්බකකියෙ වාති තදුරමඤ්ඤාභවබ්බකකියෙ වා ජවන භවබ්බකකියෙ වා චතුර්භානාරෙති උපපජ්ඣිතා තිරුජ්ඣති.

(253) පච්චුප්පන්නාලභිතෙසුති ගතිනිමිත්තෙ මනොවා රෙ, කම්මනිමිත්තෙ පච්චාරෙ ආපාඨ ගතෙ; පටිසංඝිභවබ්බා නංපි ති මනොවාරෙ තදුලභිතොවසානෙ චුතියං සති පටිසංඝියා පි චතුර්භානං භවබ්බානම්පි, ජවනාවසානෙ චුතියං පටිසංඝියා පි ඡ භවබ්බානම්පි, පච්චාරෙ තදුලභිතොවසානෙ චුතියං පටි සංඝියාව, ජවනාවසානෙ චුතියං විත්තං භවබ්බානම්පි පච්චුප්ප න්නාලභිතනා ලබ්බති; භවබ්බකකියෙ පි යථාරහං යොජෙ තබ්බං; ඡවාරගහිතනති පච්චාරගහිතං කම්මනිමිත්තං පච්චු ප්පන්නං, ඡවාරගහිතං අතීතව, ඡවාරගහිතං ගතිනිමිත්තං පච්චුප්පන්නමෙව ආලබ්ඤං ලබ්බනීති යොජනා; එත්ථ කම්ම නිමිත්තං පච්චුප්පන්නනති කස්මා චුත්තං, නනු කම්මනිමිත්තං අතීතමෙවාති; සචං, ඤාතකාදීති පන උපට්ඨාපිතං දෙය්‍යධම්ම වණ්ණාදිකං පුරිමභාගප්පච්ඡාදනකම්මෙසු ආරම්මණෙන එක සත්තතිභාවෙන සමානත්තා කම්මනිමිත්තනති වොහරීයතීති.

(255) මහග්ගතභූතං පඨමතති ය විඤ්ඤාණං, පඤ්ඤාතතිභූතං කසිණ්ණසාරිථාකාසනත්තිභාවං; යථාරහනති පඨමතති යා රූප පටිසංඝියා මහග්ගතභූතං ආලබ්ඤං, චුතියචතුර්ථාරූපපටි සංඝියා පඤ්ඤාතතිභූතං ආලබ්ඤං හොතීති අධිප්පායො.

(257) ආරූපපවුතියා ගොනති හෙතිමාරූපපවජ්ජිතා
පරමාරූපසසි ව නථා කාම තිහෙතුකා.

(258) රූපාවචරවුතියා අහෙතුරතිතා සියුං
සබ්බා කාමතිහෙතුමා කාමෙසෙව පනෙනරා.

අසමෙත්ථ වුතිපටිසංකිකකමො.

(257) ආරූපපවුතියාපරං හෙට්ඨිමාරූපපවජ්ජිතා අරූප
පටිසංකිව, නථා කාමෙ තිහෙතුකා පටිසංකි ව ගොනති.

(258) රූපාවචරවුතියාපරං අහෙතුකරතිතා කාමරූපා
රූපපටිසංකියො ගොනති; කාමතිහෙතුමා වුතියා පරං සබ්බා
එකුතවිසති පටිසංකියො ගොනති; ඉතරං දුහෙතුකාහෙතුක
වුතිතො පරං සබ්බාකාමපටිසංකියො කාමෙසු යෙව ගොනති.

වෙ වෙ පඤ්චාථ පඤ්චධි වෙ භවාලම්භෙදනො
වුතියා තාදිසා යෙව චතුර්විසති සංකියොති.

විසුඤ්ඤි මග්ගධිකථා ටිකායං ධම්මපාලාවරියෙන වුතනං; නස්ස
චණ්ණනා;

සුතො දුචෙ දුතො සුචෙ සුතොපඤ්ච සුරූ අරූ,
රූතො සුරූඅරූ පඤ්ච අරූපාධි දුතො දුභොති.

ධම්මසිට්ඨිනාවුතනං.

දුතො දුචෙ දුතො සුචෙ පඤ්චසුරූඅරූ සුතො,
රූතො වෙච මරූපාධි සුතො වෙ චතුර්විසතිති පි.

සුභුතච්ඡේදන වුතනං. අපි ච—

සුතො දුචෙ දුතො සුචෙ වෙකච්ඡි වාරූ සුතො,
රූතො වෙචං ස්ථාරූචෙ වෙ විඅරුති දුතො දුභොති.

අසං පන විජ්ජාතො.

දුතොතිතපච්චුප්පනනා ලම්භණා සුසංකි දුචෙ,
දුතොසුතො අතිතාදී ලම්භණාදු සංකි වෙ වෙ.
සුතොතිතපච්චුප්පනනා පඤ්ඤාතතා තිතපඤ්ඤාතති,
සුරූඅරූ පඤ්ච සංකි රූතො නථා පඤ්ඤාසංකි.
අතිතාලම්භණා රුහි ස්ථාරූසංකි දුචෙ දුචෙ,
පඤ්ඤාතතාලම්භණාරුහි; ස්ථාරූසංකි දුචෙ දුචෙ.
එවං සංකිචතුර්විසති තාදිසා යෙව වුතියා,
භවාලම්භණහෙදෙන විජ්ජානනතු හෙදකාමාති.

(259) ඉච්චෙවං ගතිතපටිසංකිකානං පන පටිසංකිතිරොධාන
නතරතොපපත්ති නමෙවාලම්භනමාර්ගෙන තදෙව විතතං යාවචුති
විතත්‍යපාදා අසති විචිතිතත්‍යපාදෙ නවස්ස අඛගහාමොග නවඛග
සන්නති සංඛාතං මානසං අබොධජිනං නදීසොතො විශ
පවත්තති, පරියොසානෙ ව චවනවසෙන චුතිවිතතං හුතා
නිරුජ්ඣති, තතො පරව පටිසංකාදයො රථවක්කමිව යථාක්කමං
ඵව පරිවත්තන්තා පවත්තන්ති.

(260) පටිසංකිතවඛගවිටියො චුති වෙහ තථා භවන්තරෙ
පුත සංකිතවඛගමිවයං පරිවත්තති විතතසන්නති.

(261) පටිසංඛාය පනෙතමඛුවං අධිගන්තො පදමච්චුතං බුධා
සුසමුච්ඡින්නසිනෙහබ්බිනා සමමෙස්සනති විරාය සුබ්බන්තති.

**ඉති අභිධම්මයාසංඝඛගහො විජිමුත්තසංඛගහවිභාගො නාම
පඤ්චමො පටිච්ඡෙදො.**

වාදසදස සත්ත ව; ඵවඤ්ච සංකි නිවිධා,
තිධාලම්භණ්හෙදෙන; භවන්ති සුදීපයෙ.

වාලම්භණ්හි දුට්ඨා චුති වාදස සත්ත ව,
ඵකාලම්භා කාමරූප චුතා රූපා වාලම්භණ්හි.

(260) ඉහ භවෙ පටිසංකිතවඛගවිටියො ව චුති ව හොනති
යථා, තථා භවන්තරෙ පි පුත පටිසංකිතවඛගඤ්ච විචි ව චුතිව
හොනති; ඉති ඵවං පකාරෙන අයං විතතසන්නති යාව චට්ඨමුල
සමුච්ඡෙදා පරිවත්තති සංසරති.

(261) ඵවං යථාචුතං අඛුවං අනිච්චං නාමධම්මං පටිසංඛාය
පච්චෙක්ඛිතා බුධා පණ්ණිනා, විරාය විරකාලං, සුබ්බන්තා
සීලාචාරසමපන්නා හුතා අච්චුතං පදං නිබ්බාණං අධිගන්තො
සච්ඡිකත්‍ය සුසමුච්ඡින්නසිනෙහබ්බිනා හුතා සමං උපධිච්චුපසමං
නිබ්බාණං ඵස්සනති පාපුතිස්සනති.

**ඉති සංඛිප්පණ්ණානාසං පඤ්චමපටිච්ඡෙද
වණ්ණනා නිඝිතා.**

- (262) එතතාවතා විභතතා හි සප්පතදපපවතනිකා
විතතවෙනසිකා ධම්මා රූපඤ්ඤි පවුච්චති.
- (263) සමුද්දෙසා විභාගා ව සමුදානා කල්පතො
පවතතිකකමතො වෙනි පච්චා නන්ථ සඛගහො.
- (264) වතතාරි මහාභුතානි චතුක්කම මහාභුතානං උපාදය
රූපනති දුට්ඨමෙපනං රූපං එකාදසවිධෙන සඛගං ගව්ඡති,
- (265) කථං පස්චිධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතු
භුතරූපනාම,
- (266) චක්ඛුං සොනං ඝාණං ජ්වහා කායො පසාදරූපනාම,
- (267) රූපං සද්දං ගන්ධො රසො ආපොධාතු විචජ්ජිතං
භුතතයසඛානං ථොඨබ්බං ගොචරරූපනාම,
- (268) ඉක්කං පුරිසනං භාවරූපනාම,
- (269) හදයච්ඡුච්ඡි හදයරූපනාම,
- (270) ජිවිතිජ්වයං ජිවිතරූපනාම,
- (271) කබලිඛකාරො ආගාරො ආභාරරූපනාම,
- (272) ඉති ව අභාරසවිධමෙපනං රූපං සභාව රූපං සල
කඛණ රූපං නිප්පිනරූපං රූපරූපං සම්මසනරූපනති ව සඛං
ගව්ඡති,
- (273) ආකාසධාතු පරිවේෂ්ටරූපනාම,
- (274) කායවිඤ්ඤානි චචිවිඤ්ඤානි විඤ්ඤානිරූපනාම,

(රූපසඛගහ මිභාගො.)

(262) ඉද්දනි දුට්ඨස්ස අනිධම්මන්ථස්ස අනන්තරං වුත්තරූපං
දස්සෙතුං එතතාවතානාදි මාහ.

(263) නන්ථ රූපසඛගහෙ පඤ්චධා සඛගහො වෙදිනබ්බො.

(264) උපාදයරූපනති උපාදයති මහාභුතං නිස්සාය ජාය
තීති උපාදයං; තදෙව රූපනති උපාදයරූපං; අථවා, උපාදයාති
කාපච්චයනනං; රූපනති පච්චත්තරූපං, එථ ව කාපච්චයෙ ය
පචත්තසද්දස්ස ලොපො ඤ්ඤති, නන්ථ කාපච්චයො ක්‍රියාය
විතා හොති, එවමනේ වාක්‍යපදමිදනති; අචත්ත කාපච්චයො
සමාසොති. පි. වදනති; නහි කාපච්චයනනපදං පරපදෙන
සමාසො ගොති පුබ්බපදෙන පන හොති; යථා අකකාති=

(275) රූපස්‍ය ලහුතා මුද්‍රතා කම්මඤ්ඤානා විඤ්ඤානනිවයංච විකාරරූපනනාම,

(276) රූපස්‍ය උපවයෝසනනති ජරතා අනිවචනා ලක්ඛණ රූපනනාම, ජාතිරූපමෙව පනෙත්ථ උපවයෝසනනතිනාමෙත පට්ඨවිචිති-එකාදසවිධමෙපතං රූපං අභවිසසිවිධං ගොති සරූපවසෙන, කථං,

(277) භුතපසසාදවිසයා භාවො හදගමිච්චපි

ජිවිතාභාරරූපෙහි අභාරසවිධං තථා.

පරිචෙත්ඤා ච විඤ්ඤානනි විකාරො ලක්ඛණනති ච

අතිපථනතා දසාවෙති අභවිසසිවිධං භවෙ.

අශ්වමෙඤ්ඤා රූපසමුද්දෙශො.

(278) සබ්බව පනෙතං රූපං අගෙනුකං සප්පච්චයං සාසව සංඛිතං ලොකියං කාමාවචරං අනාරම්භනං අපසභාතබ්බමෙවාත්ථ එකවිධමපි අජකිතතිකබාහිරුදිවසෙන බහුධා හෙදං ගවත්ති.

(279) කථං, පසාදසංඛිතං පච්චිධමපි අජකිතතිකරූපනනාම ඉතරං බාහිරරූපං,

(280) පසාදහදගසංඛිතං ඡබ්බිධමපි චක්ඛුරූපනනාම, ඉතරං මචක්ඛුරූපං,

(281) පසාදවිඤ්ඤානතිසංඛිතං සත්තවිධමපි චාරරූපනනාම ඉතරමචාරරූපං,

(282) පසාදභාවජිවිතසංඛිතං අභවිධමපි ඉන්ද්‍රියරූපනනාම ඉතරමතින්ද්‍රියරූපං,

(283) පසාදවිසයසංඛිතං වාදසවිධමපි ඔලාරිකරූප සනතිනෙ රූපං සප්පටිඝරූපව, ඉතරං සුමුමරූපං දුරෙරරූපං අප්පටිඝරූපව,

(276) උපවයෝහි උපපඨමං වයෝ උපපාදෙති උපවයෝ පටිසංකිතො පටිභාග නම්මජාදිරූපානං පඨමං පඨමං උපපාදෙ උපවයෝ නාම...නතො පච්ඡා කම්මජාදිතං යාවපරිථොසානු පපාදා සනනති නාම...රූපසංඛිති ජරතා නාම, භවෙන අනිවචනා නාම; රූපස්‍ය සනනති සිති සනනතිභවතා පි එතෙඤ්ඤා සංඛිතගෙ තබ්බා...

(279) අත්තානං අධිකිච්ච උද්දිස්‍ය පවතනං අජකිතතිකා පසාදසංඛිතං පඤ්චවිධං හි රූපං මයං න ගොම නිං අත්තභාවො කට්ඨකලිඞ්ගරූප මො භවිසසිති වදන්තා වීග අත්තභාවස්‍ය උපකාරනතා අජකිතතිකා නාම; ඉතරං තථා අභාවා බාහිරා නාම...

- (284) කමමරං උපාදින්නරුපං, ඉතරං අනුපාදින්නරුපං,
 (285) රූපායතනං සතිදස්සනරුපං ඉතරමතිදස්සනරුපං,
 (286) චක්කාදිවයං අසම්පන්නවසෙන සාණාදිත්තයං සම්පන්න
 වසෙනාති පච්චිධම්මි ගොවරග්ගාතිකරුපනනාම ඉතරං අගො
 වරග්ගාතිකරුපං,

(287) වණ්ණොග්ගො රසො ඔජා භූතවතුක්කවෙති අඨ
 විධම්මි අවිතිබ්බොගරුපං ඉතරං විතිබ්බොගරුපං.

- (288) ඉච්චවමඨවිසතිවිධම්මි ච විචක්කණා
 අජ්ඣතතිකාදිභෙදෙන විභජ්ජති යථාරහං.

අසමෙත්ථ රූපවිභාගො.

(289) කමමං විත්තං උතු ආභාරො වෙති-වත්තාරි රූපස
 මුදානාති නාම,

(290) තස්ස කාමාවචරං රූපාවචරං වෙති පච්චිසති විධම්මි
 කුසලාකුසලකම්මමභිසංඛිතං අජ්ඣතතිකසන්නාතෙ කමම සමු
 ඨානරුපං පටිසංඝිමුපාදය ඛණ්ණෙ ඛණ්ණෙ සමුදාපෙති,

(291) ආරූපපවිපාකවිපවිඤ්ඤාණවජ්ජිතං පචසත්තතිවි
 ධම්මි විත්තං විත්තසමුදානරුපං පඨමභවඛගමුපාදය ජායන්න
 මෙව සමුදාපෙති,

(285) පසසිතබ්බොචසංඛාතෙන නිදස්සනෙන සභවත්තතිති
 සතිදස්සනං; එතෙන සබ්බං චතුසමුට්ඨාතිකවණ්ණොයත්තං සං
 ගතිනං.

(286) ගොවරග්ගාහකස්ස විඤ්ඤාණස්ස අබ්ධානභාවතො
 ගොවරග්ගා හිකරුපං නාම.

(289) විත්තනති එත්ථ වෙනසිකම්මි සංගහෙනබ්බං; තෙනෙව
 විත්තුපපා දෙ ගතිනො.

(291) රූපස්ස අට්ඨාන භූමිසු නියමිතත්තා ච ක්කාමග්ගහෙ
 තුතං අභාවෙන විත්තඛගදුබ්බලත්තා ච අරූපවිපාකපඤ්ඤා
 ණාති වජ්ජිතාති; පටිසංඝිමුතිවිත්තාති ච කිඤ්ඤා පි භවබ්බෙහි හි
 අභින්නත්තා න වජ්ජිතාති, පටිසංඝිවිත්තං පන දුබ්බලවත්තං
 නිස්සාය පචත්තත්තා ආගන්තුකත්තාය ව රූපං න සමුට්ඨාපෙති;
 බිණ්ණසවස්සෙව මුතිවිත්තඤ්ඤා මුපසන්නවට්ඨමුලත්තා රූපං න
 සමුට්ඨාපෙති; ආනන්ද වර්යාදයො පන අනන්තරවිතො උපප
 න්තං බලවට්ඨත්තං නිස්සාය අපචත්තත්තා සබ්බසම්මි මුතිවි

(292) තත්ථ අප්පණ්ණාප්පතං ඉරියාපථමපි සත්තාමෙති,

(293) වොත්ථපනකාමාවචරජවතාහිඤ්ඤා පන විඤ්ඤානතිමපි සමුදාපෙනති,

(294) සොමනස්ස ජවතාති පනෙත්තං තෙරසහසනමපි ජනෙනති,

(295) සීතුණේනාතුසමඤ්ඤානා තෙජොධාතු සිතිප්පනතාව උතු සමුදායානරූපං අජ්ඣාත්තව බහිඛා ව යථාරහං සමුදාපෙනි,

(296) ඔජාසඛාතො ආහාරො ආහාරසමුදායානරූපං අජේඣාහරණකාලෙ යානප්පනතාව සමුදායාපෙනි,

(297) තත්ථ හදයඉඤ්ඤිගරූපාති කමමජානෙව,

(298) විඤ්ඤානතිවයං විත්තජමෙව,

(299) සද්දො විත්තොතුජො,

තතං රූපං න සමුදායාපෙනිති වදනති; ධම්මපාලාවරියො පි චුති විත්තො පරි සොළසමවිත්තතො පට්ඨාය රූපං න සමුදායාපෙනිති වදති; තෙසං මති මූලටිකාදිසු ව අභිධම්මත්ථිකාසනිග්ගඤ්ඤා චුත්තනග්ගෙන විචාරෙත්වා ගහෙනබ්බා; පස්මහවඛගමුපාදායාති පස්මහවඛගතො පට්ඨාය.

(292) ඉරියාපථං ජිත්තාදිසු පිසද්දෙන හෙට්ඨාචුත්තං සමපි ඤේඛති.

(295) තෙජොධාතුති අජ්ඣාත්තබහිඛා උතු, එත්ථ හි උතුථව පස්මං පටිසන්තිතිමුපාදාය රූපං සමුදායාපෙනි තතො පච්ඡා විත්තං පස්මහවඛගමුපාදාය රූපං සමුදායාපෙනිති; යද්දෙවං කසමා උතුසමුදායානං පච්ඡා චුත්තනති, අජ්ඣාත්තබහිඛා උතු එතතො කත්වා කප්ථො පච්ඡා චුත්තනති.

(296) ආහාරොති මාතරා අජේඣාහටෙ කබලිකාරෙ පව තතා ඔජා; අජේඣාහරණකාලෙති යද, කුච්ඡිතතො දුරකො මාතරා අජේඣාහට අත්තපාන ඔජාය සරීරඵරණවසෙන යාපෙනි, තද්ධ යානප්පනතාව සමුදායාපෙනි; නනු ව සාබරා, වජ්ඣ සුචුමං; ආථං තත්ථ ඵරතීති; එකස්ස වා විත්තං වා සත්තාහානං ගතකාලෙ ඵරතීති; තද්ධි සාදරකසරීරෙ පතිට්ඨතිත්වා අධාරූපාති සමුදායාපෙනිති; චුත්තකඤ්ඤානං.

යඤ්ඤායා හුඤ්ඤති මාතා අත්තං පානඤ්ඤා භොජනං භොත සො තත්ථ යාපෙනි මාතුකුච්ඡිගතො තරොති.

- (300) ලුහුඬාදිත්තයං උතුචිත්තාභාරෙහි සමොඛාති,
 (301) අවිනිබ්බොගරූපානිවෙව ආකාසධාතු ව චතුභි සමු
 තාති,
 (302) ලක්ඛණරූපානි න කුතොපි ජායනතීති.
 (303) අදාරස පණ්ණරස තෙරස වාදසාති ව
 කමමචිතෙනාතුකාභාර ජාති භොනති යථාකකමං.
 (304) ජායමානාදිරූපානං සභාවත්තාති කෙවලං
 ලක්ඛණාති න ජායනති කෙති චිති පකාසිතං.

අසමෙත් රූපසමුදානනිසො.

(305) එකුප්පාදු එකතිරොධා එකතිස්සයා සහවුත්තනො
 එකච්ඡති රූපකලාපා නාම,

(306) තත් ජීවිතං අවිනිබ්බොගරූපව චක්ඛුතා සහ චක්ඛු
 දසකන්තිපට්ඨවති තථා සොතාදීභි සම්මසොතදසකං ඝාණදසකං
 ජ්වහාදසකං කායදසකං ඉන්ද්‍රියාවිදසකං පුම්බාවදසකං චන්ද්‍රදසක
 වෙති යථාකකමං යොජේතබ්බං, අවිනිබ්බොගරූප මෙව ජීවි
 තෙන සහ ජීවිතනවකන්ති පට්ඨවති, ඉමෙ නවකමමසමුදාන
 කලාපා.

(307) අවිනිබ්බොගරූපං පන සුඛඵකං, තදෙව කායවිඤ්ඤ
 තතියා සහ කායවිඤ්ඤතනිවකං, චචිවිඤ්ඤතතීසද්දෙහි ව සහ
 චචිවිඤ්ඤතතිදසකං, ලුහුතාදීභි සම්ම ලුහුතාදෙකාදසකං, කාය
 විඤ්ඤතතිලුහුතාදිවාදසකං, චචිවිඤ්ඤතතීසද්දලුහුතාදිතෙරස
 කං වෙති ඡ චිත්තසමුදානකලාපා.

(303) කමමචිතෙනාතුකාභාරජාති යථාකකමං නව කමම
 ජාති නව අවිනිබ්බොගආකාසධාතු වාති අධාරස පඤ්ච විකාර
 රූපානි, සද්දො නවා විනිබ්බොගාකාසධාතු වාති පණ්ණරස
 ලුහුතාදිත්තයං සද්දො නවා විනිබ්බොගාකාසධාතු වාති තෙරස,
 ලුහුතාදිත්තයං නවා විනිබ්බොගාකාසධාතු වාති වාදස භොනති.

(304) ජායමානාදිරූපානං උප්පාදු සීති භඛගකකණසමබ්බි
 නං චන්ද්‍රදසකාදි රූපානං සභාවත්තා ලක්ඛණතා කෙවලං එ
 කතෙන ලක්ඛණාති කෙතිචි පච්චයෙති න ජායනති ආවරි
 යෙති පකාසිතං.

(305) එකතිස්සයාති එකමභාභුතතිස්සයා.

(308) සුඛස්තං සද්දන්තං ලුහුතාදෙකාදසකං සද්දලුහුතාදිවාදසකං වෙති-වත්තාරො උතුසමුදානකලාපා.

(309) සුඛස්තං ලුහුතාදෙකාදසකං වෙති-වෙ ආහාරසමුදානකලාපා.

(310) තත් සුඛස්තං සද්දන්තං වෙති-වෙ උතුසමුදානකලාපාබ්බිසාපිලබ්භන්ති, අවසෙසා පන සබ්බෙපි අජ්ඣන්තිකමේවාති.

(311) කම්මවිනේතාතුකාහාරසමුදානා යථාකමං තව ඡ චතුරො වෙති කලාපා එකවිසති.

(312) කලාපානං පරිවෙජ්දලකම්භන්තා විවකම්භා න කලාපබ්බම්චමානු ආකාසං ලකම්භාති ව.

අසමෙත් කලාපයොජනා.

(313) සබ්බාති පි පනේනාති රූපාති කාමලොකෙ යථාරහං අනුනාති පවත්තියං උපලබ්භන්ති, පටිසන්ධියං පන සංසෙදජාත වෙව ඔපපාතිකානව චක්ඛුසොතසාණජ්චගාතායභාවවනුදසක සබ්බාතාති සත්තදසකාති පාතුභවන්ති උක්ඛස්ථවසෙන, ඔමකරිසෙන පන චක්ඛුසොතසාණභාවදසකාති කදුට්ඨි න ලබ්භන්ති තස්මා තෙසං වසෙන කලාපගාති වෙදිතබ්බා,

(314) ගබ්භසෙය්‍යකසත්තානං පන කායභාවච්ඡුදසක සබ්බාතාති තිණිදසකාති පාතුභවන්ති තජාපි භාවදසක කදුට්ඨි න ලබ්භති තතො පරං පවත්තිකාලෙ කමෙන චක්ඛුදොකාදීති ව පාතුභවන්ති;

(313) යථාරහන්ති සභාවකාභාවක පරිපුණ්ණායනනානුර පවසෙන; උක්ඛස්ථවසෙනාති පරිපුණ්ණායනනං සන්ධාය චුත්තං; අපරිපුණ්ණායනනං දසෙසතුං ඔමකවසෙනානාසාදි මාහං

(314) ගබ්භසෙය්‍යකසත්තානන්ති, අණ්ඩජ ජලාබුජානං; තිණිදසකාතිති ජාතිඋණ්ණාය එලකසෙසකංසුතො පසන්නති ලතෙලෙ පක්ඛිපිචා උද්ධට්ඨං පග්ගරිචා අග්ග සිතතික්ඛමත්තාති; කදුට්ඨි න ලබ්භති අභාවකසත්තානං වසෙනානාසාදි පපායො; තතො පරන්ති පටිසන්ධිතොපරං; පවත්තිකාලෙති සත්තමේ සත්තාගෙකමෙනාති සත්තාගාතික්ඛන්තකමෙන; චක්ඛුදසකං භි සත්තමසත්තාගෙ පාතුභවති, තතොසත්තාගාතික්ඛමෙන සොභ දසකං, තතො සත්තාගාතික්ඛමෙන සාණදසකං; තතො සත්තාගාතික්ඛමෙන ජිව්හාදසකාති අනුක්ඛමෙන; චුත්තස්ථං

(315) ඉට්ඨෙවං පටිසන්ඛ්ඛිපාදාය කම්මසමුදානා දුතිය විතමුපාදාය විතතසමුදානා සීතිකාලමුපාදාය උතුසමුදානා ඔජාඵරණමුපාදාය ආහාරසමුදානා චෙති-චතුසමුදානාරූප කලාප සත්තති කාමලොකො දීපජාලා විය නදිසොනො වියව යාවතායුකම්බොච්ඡිත්තා පවත්තති,

(316) මරණකාලෙ පන වුතිවිතොපරි සත්තරසමවිතන සස සීතිකාලමුපාදාය කම්මජරූපාති නුපපජ්ජනති, පුරෙතර මුප්පන්නාති ච කම්මජරූපාති වුතිවිතතසමකාලමෙව පවත්ති ඩා තිරුඤ්ඤිතති තතො පරං විතතජාහාරජරූපව චොච්ඡිජ්ජති, තතො පරං උතුසමුදානාරූපපරමපරායාව මතකලෙඛරං සක්ඛාය පවත්තනති,

(317) ඉට්ඨෙවං මතසත්තානං පුන දෙව භවත්තරෙ පටිසන්ඛ්ඛිපාදාය තථා රූපං පවත්තති

(318) රූපලොකෙ පන සාණජ්චගාකායභාවදසකාති චෙව ආහාරජකලාපාති ච න ලබ්භනති, තසමා තෙසං පටිසන්ඛ්ඛිකාලෙ චක්ඛුසොන චජ්චවසෙන තිණ්ඨි දසකාති ජ්විතතවකචෙති-චතොරෙ කම්මසමුදානකලාපා පවත්තිං විතොනාතුසමුදානා ච ලබ්භනති.

319 අසඤ්ඤාසත්තානං පන චක්ඛුසොනචජ්චසද්දාතිපි න ලබ්භනති තථා සබ්බාතිපි විතතජරූපාති, තසමා තෙසං පටිසන්ඛ්ඛිකාලෙ ජ්විතතවකමෙව ලබ්භති, පවත්තිංච සද්දතවකචජ්ජිතං උතුසමුදානාරූපං අතිරිච්ඡති.

පඨමං කලලං ගොති කලලාගොති අබ්බුදං

අබ්බුදජායතෙ පෙසි පෙසිතිබ්බත්තතො සණං

සණා පසාඛාජායනති කෙසා ලොමා නබා පිවා ති.....

විකාකාරමතෙන පන එකාදසමෙ සත්තාගෙති වුත්තං.....

(316) වුතිවිතනං උපරි එතසාති වුතිවිතොපරි; තමෙව සත්තරසම විතතනති වුතිවිතොපරි සත්තරසමවිතනං; වුති විතතසස ගෙවයා සත්තරසමවිතතසසාතිවුත්තං ගොති; පුරෙත රතති සත්තරසමසස උපපාදකඛණේ, ඛම්මපාලඤ්ඤරමතෙන පන විතතජමපි වුතිවිතතසමකාලමෙව තිරුඤ්ඤිතති ආහ.....

(318) ආහාරජකලාපාති න ලබ්භනති ඉදං බාහිරකබ්බි කාරාහාර පච්චයාභාවතො අනොනා ඔජා පි රූපං න සමුදයා

(320) ඉවෙවං කාමරූපාසඤ්ඤිකඛාතෙසු නිසු යානෙසු පටිසංඝිපවතතිවසෙන චිධං රූපපවතති වෙදිතබ්බං.

(321) අට්ඨවිසති කාමෙසු ගොනති තෙවිස රූපිසු සත්තරසෙවසඤ්ඤිතං අරූපෙ නත්ති කිච්චි.

(322) සද්දෙ විකාරෙ ජරතා මරණඤ්ඤාපපතියං න ලබ්භනති පවතෙන භූ න කිච්චි න ලබ්භති.

අසමෙත් රූපපවතතිකාමො.

(323) නිබ්බාණං පන ලොකුත්තරසංඛාතං වතුමග්ගඤ්ඤෙන සච්ඡිකාතබ්බං මග්ගඵලානමාලඹිතභූතං වාණසංඛාතාය තණ්හාය නිකඛන්තතතා නිබ්බාණනති පවුච්චති තදෙන සභාව තො ඵකච්චිධං ස උපාදිසෙසතිබ්බාණධාතු අනුපාදිසෙසතිබ්බාණධාතු වෙති දුට්ඨං ගොති කාරණපරියායෙන, තථා සුඤ්ඤතා අනිමිතතං අප්පනිතිතඤ්ඤවති තිච්චං ගොති ආකාර භෙදෙන

පෙතිතාසිප්පායෙන වුත්තං; බුද්ධරූපදස්සන ධම්මසවනන්ධාය වක්ඛුසොතදසකාති රූපලොකෙ ලබ්භන්ති.

(321) කාමෙසු අට්ඨවිසතිරූපාති ගොනති; රූපිසු ඝාණ ජ්වහාකායභාවවයවජ්ජනාති තෙවිසතිරූපාති ගොනති; අසඤ්ඤිතං පඤ්ඤති ඝාණාදිති ඔ වක්ඛුසොතවක්ඛුසද්දෙති ව වජ්ජි තාති සත්තරසරූපාති ගොනති; අරූපෙ කිඤ්චි පි අප්ඤ්ඤා රූපං වා බතිධාරූපං වා නත්ති;

(322) උපපතියනති පටිසන්ධියං න ලබ්භන්ති.

සවතතිකාමො.

(323) ඉද්දති වතුත්ථා අභිධම්මත්ථං දස්සෙත්ථං නිබ්බාණං පතා ත්ථාදිමාහ; තත්ථ වාණසංඛාතාය ත්ථාදිතා නිබ්බාණපදස්ස වචනත්ථං දස්සෙති, සඋපාදිසෙසාති කිලෙසෙති අවසිට්ඨපඤ්ඤි කඤ්ඤිකාති; ඉදංති පඤ්ඤකඤ්ඤිකඛාතෙන අරියපුග්ගලෙන සච්ඡිකාතබ්බතං සංක්ඛාය වුත්තං; තාදිසාතං බන්ධාතං නිරූපකතං සංක්ඛාය අනුපාදිසෙස නිබ්බාණධාතූති වුත්තං; කාරණපරියායෙන නාති පඤ්ඤපත ගෙතුලෙසෙන; සභාවාකාරෙන ලභිතබ්බගුණ දස්සෙත්ථං තථාසුඤ්ඤානන්තරාදිමාහ;

(324) පදමධුතමච්චනනමසඛිතමනුහතරං
නිබ්බාණමිති භාසනති වාණමුත්තාමගෙසයො.

(325) ඉති විතතං චේතසිකං රූපං නිබ්බාණමිච්චපි
පරමත්ථං පකාසෙනති චතුඛාව නථාගතාති.

**ඉති අභිධම්මසාසඛිගහෙ රූපසභගවිභාගො තාම
ඡණො පිළිවෙත්දෙ.**

(326) වාසනතති විධා වුත්තා චන්ද්‍රධම්මා සලකකිණා
තෙසන්දුති යථායොගං පචකකාමි සමුච්චයං.

(327) අකුසලසඛගහො මිඤ්ඤාසඛගහො බොධිපක්ඛිස
සඛගහො සබ්බසඛගහො චෙති-සමුච්චයසඛගහො චතුඛවිධො
වේදිතබ්බො.

(325) ඉති විතතනන්‍යාදිතිගමනත්ථං වුත්තං; ඉති ඉමිනා
පකාරෙන මයාවුත්තං පරමත්ථං විතතං චේතසිකං රූපං නිබ්බා
ණනති පි චතුඛාව නථාගතා පකාසනතිති යොජනා;

**ඉති සංඝිධිපචණණනාසං ඡන්ධිමපිළිවෙත්ද
චණණනා නිව්ඛිනා.**

(සමුච්චය සඛගහවිභාගො.)

(326) ඉදුති එකනතපරමත්ථසභාවධම්මානං තංතංකිච්චව
සෙනරාසිං කන්ථා ගණෙනුං වාසනතතිවිධාන්‍යාදිමාහ; තත්ථ සල
කකිණා විතතනපුසනාදිලකකිණා විතත චේතසික නිථ්‍යනරූප
නිබ්බාණවසෙන වාසනතතිවිධා චන්ද්‍රධම්මා සභාවධම්මා මයා
වුත්තා, ඉදුති තෙසං සභාවධම්මානං යථායොගං තංතංකිච්චනාම
යොගානුරූපං සමුච්චයං රාසිං සමුගං වා පචකකාමිති යොජනා.

(327) එකධම්මස්ස පි අසචාදිතංතංකිච්චනාමවසෙන අකුස
ලානං ගණනං අකුසලසඛගහො නාම; කුසලාකුසලරූපධම්මානං
ගෙනාදි තංතංකිච්චනාමවසෙන එකතො ගණනං මිඤ්ඤාසඛග
හො නාම; බොධිසඛිකාතස්ස මග්ගස්ස පනෙක භවානං කුසලානං
එකධම්මස්ස පි සතිපඨානාදි තංතංකිච්චනාමවසෙන ගණනා
බොධිපක්ඛිසසඛගහො නාම; සබ්බසං සභාවධම්මානං ඛන්ධාදිව

(328) කථං, අකුසලසංඛයානාම වත්තාරො ආසවා කාමාසවො භවාසවො දිශාසවො අවිජ්ජාසවො.

(329) වත්තාරො ඔසා කාමොසො භවොසොදිසොසො අවිජ්ජොසො.

(330) වත්තාරො යොගා කාමයොගො භවයොගො දිසි යොගො අවිජ්ජායොගො.

(331) වත්තාරො ගජා අභිජ්ඣා කායගන්තො ව්‍යාපාදෙ කායගන්තො සීලබ්බතපරාමාසො කායගන්තො ඉදංසවොභිතිතිදිසො කායගන්තො.

(332) වත්තාරො උපාදානා කාමුපාදානං දිඬුපාදානං සීලබ්බතුපාදානං අත්තවාදුපාදානං.

(333) ඡ නිවරණානි කාමච්ඡන්දනිවරණං ව්‍යාපාදනිවරණං පිනම්බනිවරණං උඬුවෙකුකකුවෙතිවරණං විවික්ච්ජානිවරණං අවිජ්ජානිවරණං.

(334) සත්තානුසයා කාමරාගානුසයො භවරාගානුසයො පටිඝානුසයො මානානුසයො දිශානුසයො විවික්ච්ජානුසයො අවිජ්ජානුසයො.

(335) දස සංයෝජනානි කාමරාගසංයෝජනං රූපරාගසංයෝජනං අරූපරාගසංයෝජනං පටිඝසංයෝජනං මානසංයෝජනං දිශිසංයෝජනං සීලබ්බතපරාමාසසංයෝජනං විවික්ච්ජාසංයෝජනං උඬුවෙසංයෝජනං අවිජ්ජාසංයෝජනං, සුත්තනෙත.

(336) අපරානි දස සංයෝජනානි කාමරාගසංයෝජනං භවරාගසංයෝජනං පටිඝසංයෝජනං මානසංයෝජනං දිශිසංයෝජනං සීලබ්බතපරාමාසසංයෝජනං විවික්ච්ජාසංයෝජනං ඉස්සාසංයෝජනං මච්ඡිජයසංයෝජනං අවිජ්ජාසංයෝජනං, අභිධමෙ.

(337) දස කිලෙසා ලොභො දොසො මොහො මානො දිසි විවික්ච්ජා පිනං උඬුවං අභිජිකං අනොභතපං.

සෙන ගණනං සබ්බසංඛයො නාම; තථ භි සබ්බසං උපපජ්ජන්තානං අකුසලභවතිකානතිජවනං පඨමං උපපජ්ජති, තස්මි අකුසලසංඛයො ව පඨමං වුත්තො; තෙසමි ආසවකිච්චසොභි භවවක්කස්ස නාභිසදිසමුලනතා පඨමං ආසවො වුත්තො; එත භි සති පි අවසෙස ධම්මානං තංතංකිච්චවසප්ප වත්තනිමිත්තෙත කාම රාගාදයො යෙව තංතංසභාවධම්මෙසු ආසවාදිභාවෙන නිරුද්ධනතා නවධා සංඛාරිනානි දශබ්බානි.

(338) ආසවාදිසු පනෙන් කාමහවතාමෙන තබනුකා තණ්හා අධිපෙජනා, සිලබ්බතපරමාසො ඉදංසච්චාභිතිවෙසො අත්තවාදුපාදනං ව තථාපවත්තං දිසිගතමෙව පවුච්චතීති.

(339) ආසවොසා ව යොගා ව නයො ගන්තා ව වජුතො උපාදනා දුට්ඨෙවුත්තා අභනිවරණා සිසුං
ජලෙවානුසයා හොන්ති නව සඤ්ඤාජනා මනා
කිලෙසා දස වුත්තොයං නවධා පාපසංහගො.

(340) මිසසකසංහගෙ ජ හෙතු ලොභො දොසො මොහො අලොභො අදොසො අමොහො.

(341) සත්තකුසලානි විතකෙකා විචාරො පීති එකගතා සොමනස්සං දොමනස්සං උපෙක්කා.

(342) වාදස මග්ගඛාති සමමාදිසි සමමාසංඝපෙජා සමමා වාචා සමමාකමමනො සමමාආච්චො සමමාවායාමො සමමාසති සමමාසමාධි මිච්ඡාදිසි මිච්ඡාසංඝපෙජා මිච්ඡාවායාමො මිච්ඡා සමාධි.

(343) බාවිසතින්ද්‍රියාති චක්ඛුන්ද්‍රියං සොතින්ද්‍රියං ඝාණින්ද්‍රියං ජිව්හින්ද්‍රියං කාසින්ද්‍රියං ඉන්ද්‍රියං පුරිසින්ද්‍රියං ජිව්හින්ද්‍රියං මතින්ද්‍රියං සුඛින්ද්‍රියං දුක්ඛින්ද්‍රියං භසාමනසින්ද්‍රියං දොමනසින්ද්‍රියං උපෙක්කින්ද්‍රියං සතින්ද්‍රියං විරිසින්ද්‍රියං සතින්ද්‍රියං සමාධින්ද්‍රියං පඤ්ඤාන්ද්‍රියං අඤ්ඤාතඤ්ඤාස්සාමිතින්ද්‍රියං අඤ්ඤාන්ද්‍රියං අඤ්ඤාතාචින්ද්‍රියං.

(339) වජුතො සභාවතො ආසවොසා ව යොගා ව ගන්තා ව රාගදිසි අවිජ්ජාවසෙන තයො සිසුං; උපාදනධම්මා රාගදිසි වසෙන දුට්ඨෙ සිසුං නිවරණාති රාග පටිසම්භවිතමිධ උච්චිකුක්ඛච්ච විචිකිච්ඡා අවිජ්ජාවසෙන අභි සිසුං අනුසයා රාග පටිස මාන දිසි විචිකිච්ඡා අවිජ්ජාවසෙන ජලෙව හොන්ති; සංයොජනා රාග පටිස මාන දිසි විචිකිච්ඡා උච්චිකුක්ඛච්ච ඉසාමච්ඡරිය අවිජ්ජානං සුත්තනතාති ධම්මෙසු ආගතානං වසෙන නව හොන්ති කිලෙසා ලොභ දොස මොහ මාන දිසි විචිකිච්ඡා පිනඋච්චිකුක්ඛච්ච අතිරික අනොත්තප්ප වසෙන දස හොන්ති; ඉති ඉමිනා පකාරෙන නවධා අයං පාප සංහගො වුත්තො.

(340) කුසලානම්පන අකුසලානං විශ විසුං අසාධාරණකි චං තත්ථි, තස්මා තෙසං සංහගං විසුං අවන්ති, අකුසලෙති මිසසිචා දසෙහං මිසසකසංහගෙනාදි වුත්තං, හෙතාදි සරුපාති ආකාශාති.

(344) නව බලානි සංඛාබලං චිරියබලං සතිබලං සමාධිබලං පඤ්ඤාබලං හිරිබලං ඔත්තප්පබලං අහිරිකබලං අනොත්තප්පබලං

(345) චන්තාරො අධිපති ඡන්දාධිපති චිරියාධිපති චන්තාධිපති චිමංසාධිපති.

(346) චන්තාරො ආභාරා කබලිඛිකාරො ආභාරො එසො දුතියො මනොසංවේදනා තතියො විඤ්ඤාණං චතුත්ථං.

(347) ඉන්ද්‍රියෙසු පනෙත්ථ සොනාපතතිමග්ගඤ්ඤාණං අත්ඤ්ඤා තඤ්ඤාස්සාමිතින්ද්‍රියං අරහත්තඵලඤ්ඤාණං අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං මජ්ඣෙක ඡ ඤාණානි අඤ්ඤාදින්ද්‍රියානීති පවුච්චන්ති, ජිවිතින්ද්‍රියව රූපාරූපවසෙන දුට්ඨං හොති, පච්චිඤ්ඤාණෙසු කුසානඛානි අචිරියෙසු බලානි අහෙතුකෙසු මග්ගඛානි නලබ්භන්ති, තථා විචිකිච්ඡාචිත්තෙත එකග්ගතා මග්ගින්ද්‍රියබලභාවං න ගච්ඡති චිත්තෙ තුකතිහෙතුකජ්වනෙසෙව යථාසමිභවං අධිපති එකොව ලබ්භතීති.

(347) කුසානඛානි න ලබ්භන්ති, විතක්කපට්ඨානන්තා කුසානඛස්ස; බලානි න ලබ්භන්ති, චිරියපට්ඨානන්තා බලස්ස මග්ගඛානි න ලබ්භන්ති, හෙතුපට්ඨානන්තා මග්ගස්ස, සන්තොසු පි විචිකිච්ඡාචිත්තෙත හෙතුචිරියෙසු සභායභුතස්ස අධිමොක්ඛස්ස චිරිහිතන්තා මග්ගින්ද්‍රියබලභාවං න ගච්ඡති අධිප්පායො, ජ්වනෙසෙව චාති එත්ථ එවසද්දෙන මොමුඛවිපාකානි නිවත්තෙති; න හි තෙසු අධිපති අත්ථිති; තිසු චා චතුසු චා එකොව අධිපති ලබ්භති, න චෙ තයොති.

(348) සභාවධම්මවසෙනගණ්ඨං ඡ හෙතුතා දිමාහ,

(349) සතිචිරියානං එකධම්මසභාවෙ පි ආරම්භකිච්ච වසෙන චතුධාව සංගහො හොතීති.

(357) සභාවතො එතෙ වුද්දස; සත්තතිංසප්පහෙදෙන; තත්ථ බොධිපක්ඛියසංගහෙ සත්තධා කථා සංගහො හොතීති, ඉද්දති නං සත්තතිංස සරූපං දසෙසුං සංකප්පපස්සිති ආදි වුත්තං; තත්ථ සංකප්පපස්සි ව පිතුපෙක්ඛා ඡන්දෙ ව චිත්තං චිරිත්තං යඤ්චාති තථධම්මා එකථානා; චිරියං තථථානං; සති අභ්ථානා; සමාධි චතුථානො; පඤ්ඤා පච්ථානා; සංඛා දුථානා; ඉති බොධිපක්ඛියභාවෙන උත්තමානං සත්තතිංසධම්මානං එසො විභාගො පච්ඤෙ උත්තමො හොති; විහජ්ජනිකානං හි උත්තමත්තා විහජ්ජනං පි උත්තමං හොතීති.

(348) ඡ හෙතු පච කොනඛතා මග්ගඛතා තච චජ්ඣතො
සොලසීන්ද්‍රියධම්මා ච බලධම්මා නවෙරිතා.
චත්තාරොගිපති වුත්තා තථාහාරාති සත්තධා
කුසලාදිසමාක්ෂණණො වුත්තො මිසසකසඛගහො.

(349) බොධිපක්ඛයසඛගහෙ චත්තාරො සතිපඨානා කායානු
පස්සනා සතිපඨානං වෙදනානුපස්සනාසතිපඨානං චිත්තානු
පස්සනාසතිපඨානං ධම්මානුපස්සනාසතිපඨානං.

(350) චත්තාරො සමමප්පධානා උප්පන්නානං පාපකානං
ධම්මානං පහාණාය වායාමො අනුප්පන්නානං පාපකානං ධම්මානං
අනුප්පාදය වායාමො අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං
උප්පාදයවායාමො උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං
භියෙතාභාවාය වායාමො.

(351) චත්තාරො ඉතිපාද ඡන්දිභිපාදෙ විරිසිභිපාදෙ චිත්ති
පාදෙ විමංසිභිපාදෙ.

(352) පචිත්තියාති සභිත්තියං විරිසිත්තියං සතිත්තියං සමාධිත්තියං
පඤ්ඤිත්තියං.

(353) පච බලාති සඛාබලං විරියබලං සතිබලං සමාධිබලං
පඤ්ඤබලං.

(354) සත්තබොජ්ඣඛතා සතිසමොජ්ඣබොධො ධම්මවිවය
සමොජ්ඣබොධො විරියසමොජ්ඣබොධො පීතිසමොජ්ඣබොධො පස්සති
සමොජ්ඣබොධො සමාධිසමොජ්ඣබොධො උපෙක්ඛාසමොජ්ඣබොධො.

(355) අභිමග්ගඛතාති සමමාදිසි සමමාසඛකප්පො සමමාවාචා
සමමාකමමනෙතො සමමාආජීවො සමමාවායාමො සමමාසති
සමමාසමාධි.

(356) එත්ථ පන චත්තාරො සතිපඨානාති සඛාසති එකොච
පට්ඨවති තථා චත්තාරො සමමප්පධානාති ච සමමාවායාමො.

(357) ඡන්දෙ විත්තමුපෙක්ඛා ච සඛාපස්සතිපීතියො
සමමාදිසි ච සඛකප්පො වායාමො විරතිත්තයං.
සමමාසතිසමාධිති වුත්තසෙනෙ සභාවතො
සත්තතිංසප්පහෙදෙන සත්තධා තත්ථ සඛගහො.

සඛකප්පපස්සති ච පිතුපෙක්ඛා ඡන්දෙ'ච විත්තං විරතිත්තයච
නවෙකඨානා විරියං තචඨ සති සමාධි චතු පච පඤ්ඤ
සඛා දුඨානුත්තමසත්තතිංසධම්මානමෙසො පචරො විභාගො

(358) සබ්බෙ ලොකුත්තරෙ ගොනති නවා සබ්බප්පිතිශ්ශො
ලොකිශ්ශෙපි යථාශ්ශොගං ඡබ්බිසුභිප්පවහතිශං.

(359) සබ්බසංඝහෙ පච්ඡකකිං රුපකකිං වෙදනා
කකිං සඤ්ඤාකකිං සංඛාරකකිං විඤ්ඤාණකකිං

(360) පච්ඡපාදනකකිං රුප්පාදනකකිං වෙදනුපාද
නකකිං සඤ්ඤාපාදනකකිං සංඛාරුපාදනකකිං
විඤ්ඤාණුපාදනකකිං.

(361) වාදසායනනාති වක්ඛායනනං සොනායනනං ඝාණ
යනනං ජිව්හායනනං කායායනනං මනායනනං රුපායනනං සද්ද
යනනං ගක්ඛායනනං රසායනනං ථොඨබ්බායනනං ධම්මායනනං

(362) අඨාරසධාතුශ්ශො චක්ඛුධාතු සොනධාතු ඝාණධාතු
ජිව්හාධාතු කායධාතු රුපධාතු සද්දධාතු ගක්ඛධාතු රසධාතු
ථොඨබ්බධාතු වක්ඛුච්ඤ්ඤාණධාතු සොනච්ඤ්ඤාණධාතු ඝාණ
ච්ඤ්ඤාණධාතු ජිව්හාච්ඤ්ඤාණධාතු කායච්ඤ්ඤාණධාතු මනෝ
ධාතු ධම්මධාතු මනෝච්ඤ්ඤාණධාතු.

(358) ලොකුත්තරෙ සබ්බෙ සත්තතිංසධම්මා ගොනති;
සබ්බප්පිතිශ්ශොකාඤ්චිලොකුත්තරෙ න ගොනතිවා, දුතියජ්ඣා
නාදිසු අසම්භවතො; ලොකිශ්ශෙපි සීලාදි ඡබ්බිසුභිප්පවහතිශං
ගොනති; කත්ථි පොත්තෙ සංඝහොති අනන්තරං
සබ්බෙ ලොකුත්තරෙත්තාදි පාඨො අත්ථි; සො න සුඤ්ඤො.

(359) ඉද්දතිඛකිංදිවසෙන සංඝහෙතුං සබ්බසංගහෙ ත්ථාදි
මාහ.

(360) පුන ලොකිශ්ශමෙව දස්සෙතුං පච්ඡපාදනකකිංත්තා
දිවුත්තං.

(361) පඤ්චනනං අඤ්ඤාත්තායනනානං උපකාරකභාවෙන
ච වාරභාවෙන ච පඨමං සංඝහො ගොති, තදනන්තරං වාර
වාරිකභාවෙන මනායනනස්ස; තදනන්තරං තෙසං ආරම්භණ්ඨ
තානං රුපායනනාදීනං; ධම්මායනනස්ස පන වාරිකාලබ්භණ්ඨා
වෙන අවසානෙ සංඝහො ගොති; යම්පන වාරාලබ්භණ්ඨෙදෙනාති
චක්ඛති තං වාරිකස්ස පි වාරාලබ්භණ්ඨෙසු අනෙත්තාගධිත්තාචුත්තං

(362) මනායනනානම්පන ඵකන්තානෙකන්ත වාරික වාර
ලබ්භණ්ඨාවෙන සත්තධා විභජ්තුං ධාතුසංඝහො චුත්තො; තත්ථ
පච්චාරාලබ්භණ්ඨාති යථාක්කමං පඨමං චකිං තදනන්තරං

(363) වනතාරි අරියසම්මානී දුක්ඛං අරියසම්මං දුක්ඛසමුදයං අරියසම්මං දුක්ඛනිරෝධං අරියසම්මං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අරිය සම්මං.

තංතං වාරිකවිඤ්ඤාණානි යථාකකමං චුත්තානි, නදනනතරං පච්චාරිකභාවෙන මනෝධාතු චුත්තා; නදනනතරං ඡචාරික ඡඤාලබ්ඤ භාවෙන ධම්මධාතු චුත්තා; මනෝවිඤ්ඤාණධාතූපන ඡඤාලබ්ඤ භාවෙන අවසානෙ චුත්තා.

(363 සම්මා පචත්තීතිවත්තීතදුභයගෙභූවසෙත වෙදිතබ්බා දුක්ඛසම්මයං පිළිනඤ්ඤා සංඛිතඤ්ඤා සන්නාපඤ්ඤා විපරිණාමඤ්ඤා සමුදයස්ස ආයුහනඤ්ඤා නිදනඤ්ඤා සංයෝගඤ්ඤා පලිබොධඤ්ඤා, නිරෝධස්ස නිස්සරණඤ්ඤා විවේකඤ්ඤා අසංඛිතඤ්ඤා අමනඤ්ඤා, මග්ගස්ස නිය්‍යානඤ්ඤා ගෙභ්වඤ්ඤා දස්සනඤ්ඤා අධිපතෙය්‍යඤ්ඤා.

පඨමං සකලකම්මමෙකපදං දුතියාදිපදස්ස නිදස්සනතො,
සමනී දුතීමා සමදු සතිදු කමතො විභජේ පඨමෙන විතා.

අස්ස චතුසම්මයස්ස පඨමං එකං පදං පිළිනඤ්ඤා ආයුහනඤ්ඤා නිස්සරණඤ්ඤා නිය්‍යානඤ්ඤා ඉතිසංඛිතං පඨමකොඨාසං සකලකම්මං අනුතො සභාවෙන ආවිභවතාකාරං, න තිණ්ණං අවසෙසානං සම්මානං දස්සනෙන; දුතියාදිපදං සංඛිතඤ්ඤා සන්නාපඤ්ඤා විපරිණාමඤ්ඤා, නිදනඤ්ඤා සංයෝගඤ්ඤා පලිබොධඤ්ඤා, විවේකඤ්ඤා අසංඛිතඤ්ඤා අමනඤ්ඤා, ගෙභ්වඤ්ඤා දස්සනඤ්ඤා අධිපතෙය්‍යඤ්ඤා ඉතිසංඛිතං දුතිය නතිය චතුෂ්ඨකොඨාසං සමනී දුතීමා සමදු සතිදු නිදස්සනතො ආවිභවතාකාරං, ඉති කමතො පඨමෙන විතා දුතියාදිපදං විභජේති; අයථිපතා විතොරෙ.

පිළිනඤ්ඤානාදීනි වනතාරි පඨම පදනි අනුතො සභාවෙන ආවිභවති; සමුදයදස්සනෙන නාව සභාවතො පිළිනලකම්මස්ස පි දුක්ඛස්ස යසමා තං ආයුහනලකම්මෙන සමුදයෙන ආයුහනරුසි කතං, නසමා සංඛිතඤ්ඤා ආවිභවති; යසමා පන මග්ගො කිලෙසසන්නාපකරෙ සුචිකරෙ, තස්මාස්ස මග්ගදස්සනෙන සන්නාපඤ්ඤා ආවිභවති, අයසමතො තදස්ස අවිජරා දස්සනෙන සුඤ්ඤා අනභිජරාපභාවොවීය, අවිපරිණාමධම්මස්ස නිරෝධස්ස දස්සනෙන විපරිණාමඤ්ඤා ආවිභවති වනතබ්බමෙව තත්ථි; තථා සභාවතො ආයුහනස්ස පි සමුදයස්ස දුක්ඛදස්සනෙන නිදනඤ්ඤා ආවිභවති; අසප්පායගොඡනතො උප්ප

(364) එත් පන වෙනසිකසුමුමරුපනිබ්බාණවසෙන ඵකුත සත්තති ධම්මා ධම්මායතනං ධම්මධාතුති ච සංඛං ගච්ඡන්ති. මනායතනමෙව සත්තවිසංසාදාණධාතුවසෙන භිජ්ජති.

(365) රුපඤ්ච වෙදනා සඤ්ඤා සෙසා වෙනසිකා නථා,
විඤ්ඤාණමිති පඤ්චනෙ පඤ්චකකිකාති භාසිතා.

(366) පච්චපාදනකකිකාති නථා තෙභ්වමකා මනා,
හෙදුභාවෙන තිබ්බාණං ඛනිසංගහතිස්සටං.

(367) වාරාලඕතහෙදෙන භවන්තායතනාති ච,
වාරාලඕතදුප්පත්තපරිඥායෙන ධාතුසො.

(368) දුක්ඛං තෙභ්වමකං චට්ටං තණ්හා සමුදයො භවෙ,
තිරොධො නාම තිබ්බාණං මග්ගො ලොකුත්තරො මනො.

(369) මග්ගසුත්තා ඵලං වෙච චතුසචචපිතිස්සටා,
ඉති පඤ්චප්පහෙදෙන පච්චන්තා සංඛසංගතො.
ඉති අතිබමම ස්ව සංගතො සමුච්චිසංගහතිභිජාගො
නාම සත්තමො පඤ්චෙජ්ජෙදො.

ත්තබ්බාධි දසුනෙන භොජනස්ස බ්බාධිතිදුනභාවො වීය; විසං
යොගභුතස්ස තිරොධස්ස දසුනෙන සංයොගථො ආවිභවති,
තිශ්ශානස්ස මග්ගස්ස දසුනෙන පලිබ්බොධථො ආවිභවති; තිස්ස
රණස්ස පි තිරොධස්ස විවේකභුතස්ස සමුදයස්ස දසුනෙන
විවේකථො ආවිභවති; මග්ගදසුනෙන අසංඛිතථො ආවි භවති
ඉමිකා හි අනමනගෙන සංසාරෙ මග්ගො න දිඨ්ථුබ්බො; සො පි
ච සප්පච්චයන්තා සංඛිතො යෙවාති අස්සච්චයධම්මස්ස අසංඛිත
භාවො අතිවීය පාකථො භොති; දුක්ඛදසුනෙන පනස්ස අම
තථො ආවි භවති; දුක්ඛරහිතං හි අමතං තිබ්බාණනති නථා
තිශ්ශානලක්ඛණස්ස පි මග්ගස්ස සමුදයදසුනෙන තායංගෙතු
තිබ්බාණස්ස පනතිශා, අයංගෙනුති හෙතථො ආවි භවති; තිරො
ධදසුනෙන දසුනථො ආවි භවති, පරමසුමුමරුපාති පසුනො
විප්පසන්නං මෙ චක්ඛුති චක්ඛුස්ස විප්පසන්නභාවො වීය; දුක්ඛ
දසුනෙන අධිපනෙය්ගථො ආවි භවති. අනෙක රොගාතුරකප්ප
නජ්ජදසුනෙන ඉස්සරජ්ජනස්ස උපාරතාවො වීයාති.

(369) ඛනිකං චිධාගතිනභාවෙන පඤ්චප්පහෙදෙනාතිච්චන්තං;

ඉති සංඛිසංගහතිභිජාගො සත්තම
පඤ්චෙජ්ජෙදො භවති.

(370) යෙසං සඬිතධම්මානං යෙ ධම්මා පච්චයා යථා,
තං විභාගමිහෙද්දති පචක්කාමි යථාරහං.

(371) පටිච්චසමුප්පාදනං පට්ඨානනං වෙති පච්චය
සඬිගහො විධා වෙදිතබ්බො.

(372) තස්ස කඬහාවභාවිභාවාකාරමනෙතාපලකිනො පටි
ච්චසමුප්පාදනං,

(373) පට්ඨානනං පන ආභව්ව පච්චයසිතිමාරඬහපට්ඨවති,
උභයං පන වොමිසෙසානා පපචෙනති ආචරියා.

(374) තස්ස අවිජ්ජාපච්චයා සඬිකාරා සඬිකාරපච්චයා
විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා කාමරූපං කාමරූපපච්චයා
සලායතනං සලායතනපච්චයා එසෙසා එසෙසපච්චයා වෙදනා
වෙදනාපච්චයා නණ්ණා නණ්ණාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා
භාවො භවපච්චයා ජාති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙව
දුක්ඛදෙමසුපායාසා සමභවනති, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛ
කිංකියා සමුදයො හොතිති-අයමෙත්ථ පටිච්චසමුප්පාදනං.

(පච්චසඬිගහවිභාගො.)

(370) සඬිතධම්මානං යෙසං පච්චුප්පත්තානිං යෙ භික්ඛා
දයො ධම්මා යථා යෙත් පකාරෙන පච්චයා උපකාරකා, තං
විභාගං ඉතො පරං ඉද්දති යථාරහං පචක්කාමි.

(372) තෙසං පච්චයානං භාවෙන භාවිතං පච්චුප්පත්තානං
භාවාකාරමනෙතන උපලකිනො කඬහාවභාවිභාවාකාරමනෙතා
පලකිනො, අවිජ්ජාදිපච්චයො; එසා මත්තසද්දෙන පච්චයසත්තිං
තිවත්තෙති.

(373) තං තංතෙතාදිපච්චයසත්තියා ආභව්ව විසෙසෙති
පච්චයා උපකාරකා හුත්වා තිස්සනිති ආභව්ව පච්චයසිති හෙතාදි,
පච්චයා, පටිච්චසමුප්පාදනං හි පච්චුප්පත්තභවතාකාරමනං
උපාදාය පවත්තො; පට්ඨානනං පන පච්චයසත්තිං උපාදාය
පවත්තොති; අයමෙතෙසං විසෙසොති.

(374) තත්ථාති තෙසු චිත්ත කයෙසු; අවිජ්ජාති වර්ග්ගලභුතො
තිත්ත භවෙසු දෙසපටිච්ජාදකො මොහො; සඬිකාරාති පුඤ්ඤ
පුඤ්ඤාණජාති සඬිකාරසඬිකානා එකුතතිංසකුසලාකුසලවෙනා;
ලොකුත්තරවෙනා පන චට්ඨකථානුකූලානා ඉධ න ගතිතා; තස්ස
පුඤ්ඤාතිසඬිකාරොති තෙරසකාමරූපවෙනා; තෙසං හි

(375) තත්ථ තයො අඛා වාදසංඛ්‍යාති විසතාකාරා ති සඤ්චතුසංඛේපා තිණ්ණි වට්ඨාති චෙ මූලාති ච වෙදිතඛ්ඛාති.

(376) තත්ථ, අවිජ්ජා සංඛාරා අතීතො. අඛා, ජාතිරු මරණං අනාගතො අඛා, මජ්ඣේ අභිපච්චුප්පනො අඛාති-තයො අඛා.

අවිජ්ජා ආරම්භණ උපනිස්සයවසෙන දුට්ඨා යථාරහං පච්චෙසෙ හොති; අපුඤ්ඤාභිසංඛාරොති වාදසංඛ්‍යාසලවෙනතා; තෙසං අවිජ්ජා හෙතු ආරම්භණ; අධිපතිඅනන්තරසමනන්තර සහජා අඤ්ඤාමඤ්ඤා නිස්සයඋපනිස්සය ආසෙවනසමපයුත්ත අනීතණ් විගත අවිගතවසෙන පච්දසංඛ්‍යායථාරහං පච්චෙයො හොති; ආතරණ් සංඛාරොති ච තසෙසා අරුපවෙනතා තෙසං අවිජ්ජා උපනිස්සයං සෙතෙව පච්චෙයො හොති; විඤ්ඤාණනති පටිසංඝිපවනතිවසෙ ඛන්තිසම්පාකාති; තෙසං තයො සංඛාරා යථාරහං ආරම්භණ උපනිස්සයවසෙන දුට්ඨා පච්චයා හොනති; එත්ථ උච්චවවෙනතා යං සංඝිතං වජේතඛ්ඛා; අභිඤ්ඤා වෙනතා පන උභයත්ථ වජේ තඛ්ඛාති; විඤ්ඤාණපච්චයා තොත්ථ 'පුඤ්ඤපුඤ්ඤක්‍රියාවිපා විඤ්ඤාණාති; නාමරූපනති නාමම රූපම නාමරූපවාති තා රූපං; තෙසං විපාකවිඤ්ඤාණං වෙදනාදිඛකිත්තය චතුසමුද්ධිකා නාමරූපානං පච්චොකාරහවෙපටිසංඝිපවනතිසු යථාරහ සහජාත අඤ්ඤාමඤ්ඤා නිස්සය විපාක ආහාර ඉන්ද්‍රිය සමපයුත්ත විපසයුත්ත අනීතවසෙන දසංඛ්‍යා පච්චෙයො හොති; අවිපා විඤ්ඤාණං පන විපාකපච්චයං වජේතො තෙති වෙව ආරම්භණ පනිස්සයකමම පච්චෙයෙති වාති වාදසංඛ්‍යා යථාරහං පච්චෙයො හොති; චතුචොකාරෙ විපාකවිඤ්ඤාණං නාමස්ස යථාරහ ආරම්භණ සහජාත අඤ්ඤාමඤ්ඤා නිස්සය කමම විපාක ආහාර ඉන්ද්‍රිය සමපයුත්ත විපසයුත්ත අනීතවසෙන වාදසංඛ්‍යා පච්චෙයො හොති; අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං කමම රූපස්ස අසඤ්ඤාසතෙ කමම උපනිස්සයවසෙන විධා පච්චෙයො හොති; නාමරූපපච්චා සමායතනනති නාමං වෙදනාදිඛකිත්තයං; රූපං පන ච භූතඤ්ච ඔජාව ජීවිතඤ්ච ඡ වජුති ව; තත්ථ නාමං පඤ්චාය නානං විපසයුත්ත පච්ජාජාත අනීතවසෙන චතුර්ධා පච්චෙයො හොති; ඡදාසතතස්ස යථාරහං විපසයුත්ත පුරෙජාත පච්ජාජා පච්චෙයෙව වජේතො සෙසෙති එකවිසපච්චෙයෙති පච්චෙයො හොති මහාභූත ජීවිතාහාර සංඛාරානං රූපං පඤ්චායතනානං නිස්සා ඉන්ද්‍රිය ආහාරවසෙන එතං යථාරහං පච්චෙයො හොති

(377) අවිජ්ජා සංඛාරා විඤ්ඤාණං නාමරූපං සලායතනං එසොං වෙදනා තණ්හා උපාදානං භවො ජාති ජරාමරණනති වාදසංඛ්‍යාති, සොකාදිවචනමපනෙත්ථ තිස්සන්ද ඵලනිදස්සනං.

(378) අවිජ්ජාසංඛාරයගහණෙන පනෙත්ථ තණ්හුපාදානහ වා පි ගතිතා භවනති, තථා තණ්හුපාදානහවගහණෙන ව අවිජ්ජා සංඛාරා, ජාතිජරාමරණගහණෙන ව විඤ්ඤාණාදිඵලපච්ඤාමෙව ගතිතනතිකතො:—

අතීතෙ හෙතුයො පච ඉද්දති ඵලපච්ඤාං.

ඉද්දති හෙතුයො පච ආයතිං ඵලපච්ඤානති:—

විසතාකාරා තිසස්සි චතුසංඛිපා ව භවනති.

පඤ්චවක්ඛුති ඡදායතනස්ස ආරම්භණතිස්සයවිපසයුතන ඉන්ද්‍රිය පුරෙජාන අත්ථි අවිගතවසෙන සත්තධා පච්චයො ගොති; හදය වක්ඛු පන ආරම්භණතිස්සයවිපසයුතනසහජානඅඤ්ඤාමඤ්ඤා පුරෙ ජාන අත්ථි අවිගතවසෙන අදාධා පච්චයො ගොති; සලායතන පච්චයා එසොංතොස්ස වක්ඛාදිපචායතනාති එස්සස්ස ආරම්භණතිස්සයපුරෙජානඉන්ද්‍රියවිපසයුතනඅත්ථි අවිගතවසෙන සත්තධා පච්චයා ගොනති; ඡදායතනං පන හෙතුආරම්භණාධිපති අන න්තරසමනනතරසහජාන අඤ්ඤාමඤ්ඤාතිස්සයඋපතිස්සය ආසෙ වන විපාක ආහාරඉන්ද්‍රියසම්පයුතනඅත්ථිනත්ථිවිගත අවිගතවසෙන අදාරසධා පච්චයො ගොති; එස්සපච්චයා වෙදනාතොස්ස තෙසු අදාරසසු හෙතින්ද්‍රියං වජේජත්ථා සෙසෙහි සොළසහි පච්චයො ගොති; වෙදනාපච්චයා තණ්හාතොස්ස තෙසු අදාරසසු හෙතු විපාකාහාරාති වජේජත්ථා ක්කාතපච්චයං පක්ඛිපිත්ථා සොළසහි පච්චයො ගොති; තණ්හාපච්චයා උපාදානනොස්ස පුරෙජාන පච්ජාජාතවිපාක ආහාරඉන්ද්‍රිය ක්කාතමග්ගවිපසයුතන වජේතෙහි සොළසහි පච්චයො ගොති; උපාදානපච්චයා භවොතොස්ස වෙනතාසංඛාරො කම්මභවො ව කම්මතිබ්බතතකකතිසංඛා තො උප්පත්තිභවො ව; තත්ථකම්මභවස්ස තෙසු සොළසසු මග්ග පච්චයං පක්ඛිපිත්ථා සත්තරසහි පච්චයො ගොති; උප්පත්තිභවස්ස පන පච්ජාජාතං පක්ඛිපිත්ථා යථාරගං අදාරසහි පච්චයො ගොති; භවපච්චයා ජාතීති එත්ථ භවොකම්මභවො යෙව; ජාති උප්පත්තිභවො, තස්මා කම්මපතිස්සයවසෙන විධාපච්චයො ගොති; ජාතිපච්චයා ජරාමරණනොස්ස අජාතානං ඩීතිහිජ්ජ තසංඛාරානං ජරාමරණං කුතො භවෙ; තස්මා සුත්තනනනගෙන

(379) අවිජ්ජා තණ්හාපාදනා ච කිලෙසවට්ඨං, කමමභවසංඛා
තො භවෙකදෙසො සංඛාරා ච කමමවට්ඨං, උපපතතිභවසංඛා
තො භවෙකදෙසො අවසෙසා ච විපාකවට්ඨනාතිතීණි වට්ඨාති,

(380) අවිජ්ජාතණ්හා වසෙන චෙ මූලාති ව චෙදිතබ්බාති.

(381) තෙසමෙව ච මූලානං නිරොධෙන නිරුජ්ඣති
ජරාමරණමූච්ජාය පිළිතානමභිණ්හසො.

ආසවානං සමුපපාද අවිජ්ජා ච පච්ඤ්ඤිති
වට්ඨමාබ්බමිච්චෙවං තෙභුමකමනාදිකං
පටිච්චසමුපපාදොති පච්ඤ්ඤිති මහාමුති.

පච්චයො හොති; පච්චයනගෙන පන ඵකපච්චයො පි නත්ති;
කාරණමත්තමෙව හොති; චතුර්විසතිපච්චයෙසු හි ඵකමපි අනුභ්වා
මූලකාරණමත්තමෙව අපච්චිකමචිත්තපච්චය උතුසමුදානබාහිර
රූපෙසුති; සොකාදයො පන ජාතියා නිස්සන්ධඵලමත්තා; තත්ථ
සොකොති දෙසො; පරිදෙවොති විපල්ලාසසංඥො; දුක්ඛනති
කායිකදුක්ඛවේදනා; දෙමනස්සනති වේදනසිකදුක්ඛවේදනා;
උපායාසොති පටිසංඝායා.

අවිජ්ජා—පෙ—ජාතීති ඉමෙ පච්චයඛගභාවෙන ගහෙනබ්බා;
ජරාමරණං පන පච්චයුපපත්තඛගභාවෙන ගහෙනබ්බං; පච්චයා
නාම හි පච්චයුපපත්තෙන විතා නත්ති; තස්මා ඵකං පච්චයුපප
තනං ගහෙත්වා වාදසංඛං පුරෙතීති පච්චයුපපත්තඛගභාවෙන
ගහෙනබ්බං; තථා හි චුත්තං තඛ්භාවභාවිභාවාකාරමත්තො පල
කම්මොති; පච්චයඛගමපන පච්චයෙන විතා නත්ති නත්වා
ගතිනං.

(381) අභිණ්හසො ජරාමරණමූච්ජායපිළිතානං සත්තානං
තෙසමෙව මූලානං නිරොධෙන වට්ඨනතයං නිරුජ්ඣති; රුක්ඛ
මූලං නාම ඛිජෙන විතා නත්ති; ඛිජං නාම රුක්ඛෙන විතා,
රුක්ඛො නාම ඛිජෙන විතා නත්ති යථා ලොකෙ, තථා ධම්මෙ
ති අවිච්ජනං අනාදිකං පටිච්චසමුපපාදවක්ඛං දස්සෙත්වා ආස
වානං සමුපපාදනාදි මාහං.

(382) හෙතුපච්චයෝ ආරම්භණපච්චයෝ අධිපතිපච්චයෝ අනන්තරපච්චයෝ සමනන්තරපච්චයෝ සහජාතපච්චයෝ අඤ්ඤ මඤ්ඤපච්චයෝ නිස්සයපච්චයෝ උපතිස්සයපච්චයෝ පුරෙජාත පච්චයෝ පච්ජාජාතපච්චයෝ ආසෙවනපච්චයෝ කම්මපච්චයෝ විපාකපච්චයෝ ආහාරපච්චයෝ ඉන්ද්‍රියපච්චයෝ ක්කාතපච්චයෝ මහපච්චයෝ සම්පයුක්තපච්චයෝ විපයුක්තපච්චයෝ අත්ති පච්චයෝ නත්තිපච්චයෝ විගතපච්චයෝ අවිගතපච්චයෝ'ති අයමෙත්ථ පඨානතයෝ තත්ථ.

පටිච්චසමුප්පාදනියො.

(382) හෙතුපච්චයෝ—පෙ—අවිගතපච්චයෝති අයමෙත්ථ පච්චයසම්බන්ධෙ පඨාන පාඨො; එත්ථ හෙතුති ඡ් හෙතු; තෙ සහජාතානං නාමානව පටිසන්ධිං කට්ඨනාරූපානං, පච්චතීයං චිත්තජරූපානඤ්ඤ හෙතුපච්චයා හොනති; ආරම්භණපච්චයෝති ඡ්ඛිධාරම්භං චතුභුමිකතාමසෙසව ආරම්භණපච්චයෝ; අධි පතිපච්චයෝති සහජාතාධිපති ආරම්භණාධිපති; තත්ථ සහජාතා ධිපති සහජාතානං නාමරූපානං අධිපතීපච්චයෝ; ආරම්භණාධි පති පන ගරුං කඥා පවත්තානං නාමානං; අනන්තර සමන න්තරපච්චයෝති අනන්තරතිරුඬා චිත්තවේතසිකා ධම්මා පච්චු ප්පන්නානං චිත්තවේතසිකානං අනන්තර සමනන්තරපච්චයෝ; සහජාතපච්චයෝති චිත්තවේතසිකා ධම්මා මහාභූතා හදය වජ්ඣ ව; තත්ථ චිත්තවේතසිකා ධම්මා සහජාතානං නාමරූපා නං; මහාභූතා සහජාතානං මහාභූතාපදාරූපානං, වජ්ඣපටි සන්ධිං සහජාතානං විපාකානං සහජාතපච්චයෝ; අඤ්ඤමඤ්ඤ පච්චයෝති වත්තාරෙ ඛන්ධා මහාභූතා ඡ් වජ්ඣ ව; තත්ථ එකො ඛන්ධාතිණ්ණන්තරාදිතාවත්තාරො ඛන්ධා අඤ්ඤමඤ්ඤං, මහා භූතා අඤ්ඤමඤ්ඤං; වජ්ඣපටිසන්ධිං විපාකානං අඤ්ඤමඤ්ඤ පච්චයෝ; නිස්සයපච්චයෝති වත්තාරෙ ඛන්ධා මහාභූතා ඡ් වජ්ඣති ව; තත්ථ වත්තාරෙ ඛන්ධා අඤ්ඤමඤ්ඤඤච සහජාත රූපානඤ්ඤ, මහාභූතා අඤ්ඤමඤ්ඤඤච උපාදාරූපානඤ්ඤ; ඡ් වජ්ඣති ව සත්තන්තං විඤ්ඤාණානං යථාරහං නිස්සයපච්චයෝ; උපතිස්සයපච්චයෝති නාමරූපාති; තාති නාමානමෙව ආරම්භණ අනන්තරපකතූපවසෙත තිවිධා උපතිස්සය පච්චයෝ; පුරෙජාත පච්චයෝති ඡ්වජ්ඣති ආලම්බණභූතාති නිපථනකරූපාති ව; තත්ථඡ්වජ්ඣති සත්තන්තං විඤ්ඤාණධාතුනං යථාරහං ආරම්භණ

(383) ඡධා නාමනතු නාමස්ස පචධා නාමරූපිනං
 එකධා පුන රූපස්ස රූපනනාමස්ස චෙකධා,
 පඤ්ඤානතිනාමරූපාති නාමස්ස දුට්ඨා වයං
 වයස්ස නවධා චෙති ඡබ්බධා පචචයා කථං:—

භූතාති නිපථනනරූපාති නාමානං පුරෙජානපචචයා; පචජාජාන
 පචචයොති චතතාරො ඛක්ඛාපුරෙජානස්ස චතුසමුදාතිකකායස්ස
 පචජාජානපචචයා; ආසෙවනපචචයොති කුසලාකුසලක්‍රියා
 ජවනාති පචජිමානං ජවනානං ආසෙවනපචචයා; කම්මපචචයොති
 නානාකම්මිකා සහජාතා ව චෙතනා; තත්ථ නානාකම්මිකා
 චෙතනා විපාකානං ඛක්ඛානං කචතතා රූපානං, සහජාත
 චෙතනා සහජාතානං නාමරූපානං කම්මපචචයො; විපාක පචච
 යොති විපාකකම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාකම්මජචිත්තජරූපානඤ්ච
 විපාකපචචයා; ආහාරපචචයොතිමජාථස්සාදයො ව; තත්ථ මජා
 රූපකායස්ස, ථස්සාදයො අත්තනා සම්පයුත්තනාමානං තංසමු
 දාතිකරූපානව ආහාරපචචයා; ඉන්ද්‍රියපචචයොති භාවචයං
 චජෙජ්ඣා විසතින්ද්‍රියාති; තත්ථ චක්ඛාදිපචිත්තියාති අත්තනො,
 අත්තනො විඤ්ඤාණානං, රූපජීවිතින්ද්‍රියං කචග්ගාරූපානං,
 සෙසාති අරූපිනො ඉන්ද්‍රියාති සම්පයුත්තකානං තංසමුදානානං
 රූපානවඉන්ද්‍රියපචචයා; ක්කානපචචයොති සත්තක්ඛානඛාති සහ
 ජාතානං නාමරූපානං, ක්කානපචචයා; මග්ගපචචයොති මාදස
 මග්ගඛාති සහජාතානං නාමරූපානං මග්ගපචචයා සම්පයුත්ත
 පචචයොති චතතාරො ඛක්ඛා අඤ්ඤාමඤ්ඤා සම්පයුත්තපචචයා;
 විපසයුත්තපචචයොති ඡවන්තී නාමඤ්ච; තත්ථ ඡවන්තී සකසක
 තිස්සිතනාමස්ස; නාමං ඡවන්තී සහජාතපුරෙජාතානං රූපානං
 විපසයුත්තපචචයො; අත්තපචචයොති ඡවන්තී මහාභූතා ආහාරො
 රූපජීවිතංනාමව; තත්ථ රූපාති ගෙඨා වුත්තතයාති නාමං පන
 අඤ්ඤාමඤ්ඤාස්ස ව රූපානව අත්තපචචයො; තත්ථ පචචයො
 අනන්තරපචචය සදිසො; විගතපචචයො අවිගතපචචයො අත්තී
 තත්තී පචචය සදිසා; සත්තිමත්තමව හි කිම් විසෙසංගොති;
 ථන්තී චතුර්විසති පචචයසංගතො.

(383) නාමං නාමස්ස ව ඡධා, නාමරූපිනව පචධා, රූපස්ස
 ව එකධා පචචයො; රූපං නාමස්ස එකධා පචචයො; පඤ්ඤානති
 නාමරූපාති නාමස්ස දුට්ඨා පචචයා; වයං නාමරූපං වයස්ස
 නාමරූපස්ස නවධා පචචයොතියොජනා; ථන්තී සති පි මහා
 භූතාහාරජීවිතරූපස්ස පචචයභාවෙ තත්තකස්සෙව සංගහස්ස
 පචචයස්ස අභාවා සො තයො න වුත්තොති; කථනනාදිනා
 ඡධාදිසරූපං චජෙජ්ඣති.

(384) අනන්තරනිරුඛා විතතවෙනසිකා ධම්මා පච්චුප්පනනා නං විතතවෙනසිකානං ධම්මානං අනන්තරසමනනාතරනැතිවි ගතවසෙන පුරිමානි ජවනානි පච්ඡිමානං ජවනානං ආසෙවන වසෙන සහජාතා විතතවෙනසිකා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං සමප සුත්ත වසෙනෙති ව ඡඛා නාමං නාමසෙසව පච්චයො ගොති.

(385) ගෙතුජ්ඣාතාභ්ගමගඛානි සහජාතානං නාමරූපානං ගෙතාදිවසෙන සහජාතා වෙනතා සහජාතානං නාමරූපානං නානාකම්මිකා වෙනතා කම්මාහිතිබ්බතනානං නාමරූපානං කම්මවසෙන විපාකකම්මිකා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං සහජාතානංරූපානං විපාකවසෙනෙති ව පච්ඛා නාමං නාමරූපානං පච්චයො ගොති.

(386) පච්ජාජනා විතතවෙනසිකා ධම්මා පුරෙජාතස්ස ඉමස්ස කායස්ස පච්ජාජනවසෙනෙ'ති එකධාව නාමං රූපස්ස පච්චයො ගොති.

(387) ඡවජ්ඣානි පච්චානියං සත්තනනං විඤ්ඤාණධාතුනං පචාලඹනානි ව පච්චිඤ්ඤාණපීඨියා පුරෙජාතවසෙනෙ'ති එක ධාව රූපං නාමස්ස පච්චයො ගොති.

(388) ආලඹනවසෙන උපනිස්සයවසෙනෙ'ති ව විධා පඤ්ඤා කතීනාමරූපානි නාමසෙසව පච්චයා ගොනති,

(389) තත්ථ රූපාදිවසෙන ඡඤ්ඤිධං ගොති ආලඹනං.

(390) උපනිස්සයො පත නිවිධො ගොති ආලඹනුපනිස්සයො අනන්තරූපනිස්සයොපකතුපනිස්සයො. 'වෙති,

(391) තත්ථ ආලඹනමෙව ගරුකනං ආලඹනුපනිස්සයො,

(392) අනන්තරනිරුඛා විතතවෙනසිකා ධම්මා අනන්තරූප නිස්සයො,

(393) රාගාදයො පත ධම්මා සඛාදයො ව සුඛං දුක්ඛං පුග්ග ලො භොජනං උතු සෙනාසනව යථාරහං අජ්ඣතතං ව බහිචා ව කුසලාදිධම්මානං කම්මං විපාකානනනි ව බහුධා ගොති පකතුප නිස්සයො.

(394) අභිපතිසහජාත අඤ්ඤාමඤ්ඤානිස්සයාහාරිඤ්ඤා විප්ප සුත්තඅභිපතිගතවසෙනෙ'ති යථාරහං නවධා නාමරූපානි නාම රූපානං පච්චයා භවනති.

(395) තත්ථ ගරුකතමාලඹනමාලඹනාධිපතිවසෙන නාමානං සහජාතාධිපති වතුඤ්ඤිධොපි සහජාතවසෙන සහජාතානං නාම රූපානනති ව දුට්ඨො ගොති අභිපතිථවසො.

(395) පුත අධිප්පතාදීනං පඤ්ඤාදං දෙස්සානුං තත්ථ ගරුක තනනාදිමානං

(396) විත්තවෙනසිකා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං සහජාතරූපානව මහාභූතා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං උපාදරූපානව පටිසංඝිකකිණේ වද්දුට්ඨපාකා අඤ්ඤාමඤ්ඤානහි ව තිවිධො හොති භෞතිඝූණප්‍රාප්තපච්චයො.

(397) විත්තවෙනසිකා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං මහාභූතා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං පටිසංඝිකකිණේ වද්දුට්ඨපාකා අඤ්ඤාමඤ්ඤානහි ව තිවිධො හොති අඤ්ඤාමඤ්ඤා පච්චයො.

(398) විත්තවෙනසිකා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං සහජාතරූපානව මහාභූතා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං උපාදරූපානව ඡවද්දුති සත්තනතං විඤ්ඤාණධාතුනනහි ව තිවිධො හොති තිස්සයපච්චයො.

(399) කබලිකාරො ආහාරො ඉමස්ස කායස්ස අරූපිනො ආහාරා සහජාතානං නාමරූපානනහි ව දුට්ඨො හොති ආහාර පච්චයො.

(400) පච්චසාදා පච්චනං විඤ්ඤාණානං රූපජීවිතිඤ්ඤිං උපාදිත්තරූපානං අරූපිනො ඉඤ්ඤා සහජාතානං නාමරූපානනහි ව තිවිධො හොති ඉඤ්ඤාපච්චයො.

(401) ඔක්කනනිකකිණේ වද්දු ට්ඨපාකානං විත්තවෙනසිකා ධම්මා සහජාතරූපානං සහජාතවසෙන පච්ජාජාතා විත්තවෙනසිකා ධම්මා පුරෙජාතස්ස ඉමස්ස කායස්ස පච්ජාජාතවසෙන ඡවද්දුති පච්චනිසං සත්තනතං විඤ්ඤාණධාතුනං පුරෙජාතවසෙනෙති ව තිවිධො හොති විපප්පනපච්චයො.

(402) සහජාතං පුරෙජාතං පච්ජාජාතව සබ්බථා.

කබලිකාරො ආහාරො රූපජීවිතමිච්ච'යං:—
පච්චිධො හොති අනිපච්චයො අවිගතපච්චයො ව.

(403) ආලඹනුපතිස්සයකමමනි පච්චයෙසු ව සබ්බෙපි පච්චයා සමොධානං ගච්ඡනති,

(404) සහජාතරූපනහි පනෙද්ධ සබ්බථාපි පච්චෙනවිත්ත සමුදායානං පටිසංඝිසං කච්චනාරූපානවචසෙනදුට්ඨං හොතිති වෙදිතබ්බං.

(402) අනිපච්චයො අවිගතපච්චයො ව පඤ්චිට්ඨො හොතිති යොජනා

(405) ඉති නෙකාලිකා ධම්මා කාලමුත්තා ව සමභවං
අජ්ඣත්තව බහිඛා ව සඞ්ඛිතාසඞ්ඛිතා තථා.
පඤ්ඤාතතිනාමරූපානං වසෙන නිවිධා සීතා
පච්චයා නාම පඨානෙ වතුච්ඡති සබ්බථා.

(406) තත්ථ රූපධම්මා රූපකකිකො ව, විත්තවෙනසිකස
ඞ්ඛිතා වත්තාථො අරූපිනො, බහිං නිබ්බාණවෙති පච්චිධම්මපි
අරූපනති ව නාමනති ව පට්ඨවති,

(407) තතොආවසෙසා පඤ්ඤාතති පන පඤ්ඤාපියතතා
පඤ්ඤාතති පඤ්ඤාපනතො පඤ්ඤාතති ව දුට්ඨාගොති,

(408) කථං, තත්තමභුතපරිණාමාකාරමුපාදාය තථාතථා
පඤ්ඤාතතා භූමිපබ්බතාදිකා සමහාරසන්තිවෙසාකාරමුපාදාය
ගෙහ රථසකථාදිකා බන්ධපවකමුපාදාය පුරිසපුගලාදිකා වතු
වත්තනාදිකමුපාදාය දිසාකාලාදිකා අසමප්ප්ඨාකාරමුපාදාය කුප
ගුහාදිකා තත්තමභුතනිමිත්තං භාවනාවිසෙසව උපාදාය කසින
නිමිත්තාදිකා වෙති, එවමාදිපපහෙදපන පරමත්තො අවිජ්ජ
මානාපි අත්ථවත්තාකාරොන විත්තමුපාදායනමාලඞ්ඛනභූතා තං තං
උපාදාය උපනිධාය කරණං කන්ධා තථා තථා පරිකප්පියමානා
සඞ්ඛායති සමඤ්ඤායති වොහරියති පඤ්ඤාපියති පඤ්ඤාතති
පට්ඨවති, අයං පඤ්ඤාතති පඤ්ඤාපියතතා පඤ්ඤාතති නාම.

(409) පඤ්ඤාපනතො පඤ්ඤාතති පන නාමනාමකමාදිකා
මෙන පරිදීපිතා.

(405) ඉති ඉතිනා පකාරෙන යථාසමභවං නෙකාලිකා ව
කාලමුත්තා ව අජ්ඣත්තව බහිඛා ව සඞ්ඛිතාසඞ්ඛිතා ව පඤ්ඤාතති
නාමරූපානං වසෙන නිවිධා වතුච්ඡති පච්චයා නාම ධම්මා සබ්බත්ථ
පට්ඨානෙ සීතාති.

(407) පඤ්ඤාපියතතා පඤ්ඤාතති අත්ථ පඤ්ඤාතති, පඤ්ඤා
පනතො පඤ්ඤාතති නාම පඤ්ඤාතති, තත්ථ ව අත්ථපඤ්ඤාතති
නාම වකඛාදිකං ඡත්තං විඤ්ඤාණානං ආරම්භභූතා ධම්මා; තෙ
ව පරමත්ථසමමුති පඤ්ඤාතතිවසෙන දුට්ඨා ගොනති; තත්ථ රූප
වේදනාදිකං සද්දානං අත්ථා පරමත්ථපඤ්ඤාතති නාම; පුගල ඉත්ථි
පුරිසගෙහසකථාදිසද්දානං අත්ථා සමමුතිපඤ්ඤාතති නාම; විජ්ජ
මානා විජ්ජමානපඤ්ඤාතති පි එතාසමෙව හෙදෙ; තෙනෙවාහ
විජ්ජමානපඤ්ඤාතති අවිජ්ජමානපඤ්ඤාතති; නාම පඤ්ඤාතති
පන සොතවිඤ්ඤාණමනොවිඤ්ඤාණානමාරම්භභූතා ධම්මා,

(410) සා විජ්ජමානපඤ්ඤානති අවිජ්ජමානපඤ්ඤානති විජ්ජමානෙන අවිජ්ජමානපඤ්ඤානති අවිජ්ජමානෙන විජ්ජමානපඤ්ඤානති විජ්ජමානෙන විජ්ජමානපඤ්ඤානති අවිජ්ජමානෙන අවිජ්ජමානපඤ්ඤානති චෙති ඡබ්බිධා හොති-

(411) තත්ථ යද පනපරමත්තො විජ්ජමානං රූපවෙදනාදි ඵතාය පඤ්ඤාපෙනති තදයං විජ්ජමානපඤ්ඤානති

(412) යද පන පරමත්තො අවිජ්ජමානා භූමිපබ්බතාදි ඵතාය පඤ්ඤාපෙනති තදයං අවිජ්ජමානපඤ්ඤානති පට්ඨවති.

(413) උභිත්තං පන වොම්සසකචසෙන සෙසා යථාකකම ඡළභිසෙඤ්ඤා ඉත්ථයදො වකඛුච්ඤ්ඤාණං රාජපුත්තො'ති ච වෙදි තබ්බො.

තෙ ච පරමත්තසමුත්තිපඤ්ඤානතිවසෙන දුට්ඨා හොනති, තත්ථ සොභවිඤ්ඤාණාරම්භභූතා සබ්බෙ අභිධානසද්ධා පරමත්ත පඤ්ඤානති දෙවදත්තො යඤ්ඤාදත්තො සිරිවසිභකො ඉවෙව ඵමාදිති නාමාති සමුත්තිපඤ්ඤානති නාම; විජ්ජමානා විජ්ජමාන පඤ්ඤානති චෙතාසමෙව හෙදෙති; අයං පඤ්ඤානතිධම්මා පඤ්ඤානතිපථා ධම්මාති පදස්ස වණ්ණනං නිස්සාය සබ්බෙ ප විනිවෘත්තයා; අචරියා පන ඛත්තධා පපචෙතති; පුරිමා හි සමුත්ති පඤ්ඤානතිපරිකප්පසබ්බෙතසිද්ධසද්ධප්පවතතිමිත්තභූතා ඉත්ථ පුරිසාදිවත්තාකාරවිසෙසමිත්තො යෙව; භූතචලිතවිකාරභූතා කාය විඤ්ඤානතිවීය, සා ච තංතංවත්ති හි විනා අලබ්භනතො තං තා සද්ධාහිබ්බෙය්‍යාව හොති; පච්ඡිමා පන තං තං නාමවසෙන පරිකප්ප සබ්බෙතසිද්ධා සඤ්ඤාණාකාරමිත්තො' සද්ධාහිතා වට්ඨිඤ්ඤානති වීය; සා ච නාමසද්ධාහි විනා අලබ්භනතො සද්ධාහිබ්බෙය්‍යාව හොති; අථවා; පුරිමා තං තං පරිකප්පසිද්ධො අත්ථස්ස සද්ධෙහි සබ්බෙකො; පච්ඡිමාසද්ධස්ස අත්ථෙහි සබ්බෙකොති; අනුට්ඨාදිපු ච සබ්බෙකොති චා සද්ධප්පවතතිමිත්තතාති චා තංතංජාතිති චා චදනති; තථාපි සද්ධාහිබ්බෙය්‍යායෙවාවති; ඉතිට්ඨිතා අභිබ්බෙය්‍යාහි ධාතහෙදෙන දුට්ඨා හොනති

(410) විජ්ජමානපඤ්ඤානති අභිධානත්ථස්ස පරමත්තභාවෙන ලබ්භමානතං සක්ඛාය චූත්තං; තෙනාහ රූපවෙදනාදිත්ථි අවිජ්ජමානපඤ්ඤානති සමුත්තිඅත්ථභාවෙන ලබ්භමානතං සක්ඛාය චූත්තං; තෙනාහ භූමිපබ්බතාදිත්ථි නත්ත භූමිති ඉමිතා පඨවි ගතිතාති; ත සමුත්තිපඨවියාව ගතිතතතාති.

(413) උභිත්තං වොම්සසකචසෙනාති ඉදං විජ්ජමානාවිජ්ජ මානානා විසෙසණවිසෙසිතබ්බභාවං සක්ඛාය චූත්තං, ත පුබ්බා

(414) වවිසොසානුසාරෙන සොනවිඤ්ඤාණවිපිට්ඨං
පවතනානන්තරුප්පන්තමනොචාරස්ස ගොචරා.

අන්තං යසොසානුසාරෙන විඤ්ඤායනති තතො පරං
සායං පඤ්ඤානති විඤ්ඤායාං ලොකසංඝේනනතිමිතාති.

ඉති අභිබ්බමිසම්මසංඝසො පඤ්ඤාසංඝයනවිසායො නාම
අභිබ්බමිසංඝය.

පරවසෙන; එවඤ්ච සති ඡලාභිඤ්ඤානොසථ සමාසපදභූතඡලා
භිඤ්ඤාපදථභූතෙන විජ්ජමානෙන අඤ්ඤාපදථභූතස්ස පුග්ගල
සංඛාතස්ස අවිජ්ජමානස්ස විසෙසණ විසෙසාභාවෙන මිත්තං
භාවො ලබ්භතිති.

(414) වවිසොසානුසාරෙන පවතනාය සොනවිඤ්ඤාණවිපිට්ඨං
අනන්තරුප්පන්ත මනොචාරස්ස නාමගහණමනොචාරස්ස ගො
චරා ආරම්භණභූතායස්ස නාමපඤ්ඤාතනියා අනුසාරෙන අනුචි
ත්තනෙන තතො පරං සම්මුඛිපරමත්ථෙද අන්තං විඤ්ඤායනති;
සායං අන්තඤ්ඤාපන තෙතුලොකසංඝේනනතිමිතා පඤ්ඤානති අන්ත
ඤ්ඤාතනාමපඤ්ඤාතනීති විඤ්ඤායාංති; එතා සොනවිඤ්ඤාණ
විපිට්ඨාති ඉමිතා තදනුචිත්තනමනොචාරවිපි පි සංඝභිතාති,
තස්මා ගොණොති මිත්තංදෙසු එකෙකං සද්ධං ආරබ්භ සොනචාර
විපිතදනුචිත්තක මනොචාරවිපිවසෙන පටිපුප්පන්තාතිතාරම්භො
වෙ වෙ ඡවිතචාරා, හතොපරං අකඛරාවලිභූතනාමඤ්ඤාපකො,
එකො තතො පරං අන්තබොධනො එකො ඡවිතචාරොති
ඡ විපිට්ඨො ලබ්භන්තිති එවං අප්පබ්බහකරවසෙන විපිගණනා
වෙදිතබ්බො; ඉමිතා නයෙන රූපගණාදීආරම්භණෙසු පි එකා
විඤ්ඤාණවිපි එකාතදනුචිත්තනාමවිපිතතො නාමඤ්ඤා පකම්පි තතො
අන්තබොධකම්පිති චතස්සො විපිට්ඨො ලබ්භන්තිති වෙදිතබ්බො;
පස්මං අන්තජානපිටි, තතොපරං නාම පඤ්ඤාතනිජානනවිපිති පි
වදනති.

ඉති සංඝේනසංඝයානාං අභිබ්බමිසංඝය වණන්තා
නිබ්බා.

(415) සමථවිපස්සනානංභාවනානම්නොපරං

කම්මසානපච්ඡක්ඛාමී දුට්ඨමපි ස්ථානකමං.

(416) තත්ථ සමථසංඛගහෙ තාව දසකසිනාති දසඅසුභා දසඅනුස්සතියො චතස්සො අපපම්ඤ්ඤායො එකා සඤ්ඤා එකං වච්ඡානං චතතාරො ආරුප්පා වෙති-සත්තවිධෙන සමථකම්ම සානසංඛගහො,

(417) රාගචරිතා දොසචරිතා මොහචරිතා සංඛවරිතා බ්‍රහ්ම චරිතා විතකකචරිතා වෙති-ඡබ්බිධෙන චරිතසංඛගහො,

(418) පරිකම්මභාවනා උපවාරභාවනා අප්පණ්ණාභාවනා වෙති-තිස්සො භාවනා,

(419) පරිකම්මනිමිත්තං උග්ගහනිමිත්තං පටිභාගනිමිත්තං වෙති-තිණ්ඤි නිමිත්තානි ච වෙදිතබ්බානි.

(420) කථං, පඨවිකසිණං ආපොකසිණං තෙජෝකසිණං වායොකසිණං නිලකසිණං පිතකසිණං ලොහිතකසිණං ඔද්‍යානකසිණං ආකාසකසිණං ආලෝකකසිණංවෙති-ඉමානි දස කසිණානි නාම.

(421) උචුමාතකං විතීලකං විපුබ්බකං විච්ඡිද්දකං විකකාසිකකං විකම්පනකං හතවිකම්පනකං ලොහිතකං පුලුවකං අසිකාවෙති-ඉමෙ දස අසුභා නාම.

(422) බ්‍රහ්මානුස්සති ධම්මානුස්සති සංකානුස්සති සීලානුස්සති වාගානුස්සති දෙවනානුස්සති උපසමානුස්සති මරණානුස්සති කාශගතාසති ආනාපානසති වෙති-ඉමා දස අනුස්සතියො නාම.

(423) මෙතනා කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛා වෙති-ඉමා චතස්සො අප්පම්ඤ්ඤායො නාම, බ්‍රහ්මවිහාරොතිව චුච්චති.

(ආම්මසානසංඛගහ විභාගො.)

(415) ඉතො පච්චයතිද්දසතො පරං සමථවිපස්සණානා වින්තං භාවනානං දුට්ඨමපි කම්මසානංභාවනාකම්මස්ස සානභූතා ආරම්මණං භාවනාවිචිත ස්ථානකමං පටිකඛාමීති සබ්බෙකො

(416) තත්ථාති සමථවිපස්සණාසංඛගහස්ස සමථසංඛගහෙ තාව කම්මසානකයං පටිකඛාමීති යොජෙතබ්බො

(417) රාගචරිතා-පෙ-ඡබ්බිධෙන චරිතහෙදොති ඉදං එකමුලක රාගමත්තදස්සනං, එකච්ඡිකතිකමුලවසෙන පන රාගාදි කෙතිකෙ සත්තසංඛාදිකෙ තිකෙ සත්ත, මිස්සකෙ එකච්ඡිකතික මුලකෙ සත්තසත්තකතති තෙසංචි චරිතහෙද, භොනාති

- (424) ආහාරෙ පටිකකුලසඤ්ඤා එකාසඤ්ඤා නාම,
 (425) චතුර්වාර්ථානං එකං චචාර්ථානං නාම,
 (426) ආකාසානවායනනාදයො චතතාරො ආරූපා නාමා
 හි-සබ්බපාපි සමපාතිදොසෙ චතතාලීස කම්මසානාති භවනති.
 (427) චරිතාසු පන දස අසුභා කායගතාසතිසංඛාතා
 කොසාසභාවනාව රාගචරිතස්ස සපජායා.
 (428) චතසෙසා අපමඤ්ඤායො නිලාදීති ච චතතාරී
 කසිනාතිදෙසචරිතස්ස,
 (429) ආනාපානං මොහචරිතස්ස විතකකචරිතස්ස ච.
 (430) බුඛානුස්සති ආදයො ඡ සඛාවරිතස්ස.
 (431) මරණූපසමසඤ්ඤාවචාර්ථානාති බුච්චරිතස්ස,
 (432) සෙසාති පන සබ්බාතිපි කම්මසානාති සබ්බසම්පි
 සපජායාති,
 (433) තත්ථාපි කසිනෙසු පුට්ඨං මොහචරිතස්ස බුද්ධං
 විතකකචරිතස්සෙව.

අසමෙකේ සපජාසහෙදෙ.

- (434) භාවනාසු පන සබ්බත්ථාපි පටිකම්මභාවනා ලබ්භතෙව
 (435) බුඛානුස්සති ආදිය අසුභා සඤ්ඤාවචාර්ථානෙසු වාති
 දසසුකම්මසානෙසු උපමාර්ථාවනාව සම්පජ්ජති තත්ථි අපජණා,
 (436) සෙසෙසු පන සමතිංසකම්මසානෙසු අපජණා භාව
 නාපි සම්පජ්ජති.
 (437) තත්ථාපි දසකසිනාති ආනාපානඤ්ඤා පඤ්චකජ්ඣාතිකාති,
 (438) දසඅසුභා කායගතාසති ච පඨමජ්ඣාතිකා,
 (439) මෙතනාදයො තයො චතුකකජ්ඣාතිකා;
 (440) උපෙකධාපඤ්චමජ්ඣාතිකා;
 (441) ඉති ඡබ්බිසති රූපාවචරජ්ඣාතිකාති කම්මසානාති,
 (442) චතතාරො පන ආරූපා අරූපජ්ඣාතිකාති.

අසමෙකේ භාවනාසහෙදෙ.

තත්ථ හි රාගචරිතා දෙස චරිතා මොහචරිතා රාගදෙසචරිතා
 රාගමොහචරිතා දෙසමොහචරිතා රාගදෙසමොහ චරිතාති
 එවං රාගාදිකෙ තිකෙ සත්තා; තථා සඛාවරිතා බුච්චරිතා විත
 කකචරිතා සඛාබුච්චරිතා සඛා විතකකචරිතා බුච්චිවිතකකචරිතා
 සඛාබුච්චි විතකකචරිතාති එවං සඛාදිකෙ තිකෙ සත්තාති චුද්දස
 චරිතා හොනති; මිසසකෙ පන රාගසඛා චරිතා රාගබුච්චරිතා
 රාගවිතකකචරිතා රාගසඛාබුච්චරිතා රාගසඛාවිතකකචරිතා
 රාගබුච්චිවිතකකචරිතා රාගසඛාබුච්චිවිතකකචරිතාති රාගමූලකෙ

(443) නිමිතෙනසු පන පරිකමමනිමිතනං උග්ගහනිමිතනව
සබ්බජාපි යථාරහං පරියාසෙන ලබ්භතොව,

(444) පටිභාගනිමිතනං පන කසිනාසුභකොදාසානාපාතෙ
සෙව ලබ්භති,

(445) තථ හි පටිභාගනිමිතනමාරබ්භ උපචාරසමාධි අප්ප
ණාසමාධි ව පටිත්තනනති,

(446) කථං ආදිකමමිකය්‍යති පඨවිම ඥාප්‍රාදිසු නිමිතනං
උග්ගණනනාය්‍ය තමාරමමණං පරිකමමනිමිතනනති පටුච්චති,
සා ව භාවනාපරිකමමභාවනා නාම,

(447) යද පන තනනිමිතනං විතෙතන සමුග්ගහිතං හොති
චක්ඛුනා පසස්තතසෙසව මනොචාරස්ස ආපාඨමාගතං තද්‍යත
මෙවලභිතං උග්ගහනිමිතනනනාම, සා ව භාවනා සමාධියති,

(448) තථා සමාහිතය්‍ය පතෙ නය්‍ය තතො පරං තයමි
උග්ගහනිමිතෙත පරිකමමසමාධිතා භාවනමනුයුජ්ඣනස්‍ය යද
තප්පටිභාගං වරුද්ධිමමවිමුච්චිතං පඤ්ඤාගතිසංඛ්‍යාතං භාවනාමය
මාලභිතං විතෙතසනතිසිතනං සමපටිතං හොති තද්‍යතං පටිභාග
නිමිතනං සමුප්පනනනති පටුච්චති, තතොපඨාය පරිබ්ඛිට්ඨපඨිතා
කාමාවචරසමාධිසංඛ්‍යාතා උපචාරභාවනා නිප්ඨනා නාම හොති,
තතො පරං තමෙව පටිභාගනිමිතනං උපචාරසමාධිතා සමාසෙ
වනනස්‍ය රූපාවචරපඨමජ්ඣානමිපෙසති, තතො පරං තමෙව
පඨමජ්ඣානං ආවජ්ජනං සමාපජ්ජනං අධිඨානං වුඨානං පට්ඨ
වෙකඛණා වෙති-ඉමාහිපවතිවසිතාහි වසිභුතං කථා විතකනා
දිකමොලාරිකබ්‍රහ්මපසභානාය විචාරාදිසුබ්‍රහ්මපසනතියා පද්‍යතො
යථාකකමං දුතියජ්ඣානාදයො යථාරහමිපෙසනති.

එකං සත්තකං, දෙසසඛාවර්තා දෙසබ්බවර්තා දෙසවිතකක
වර්තා දෙසසඛාබ්‍රහ්මවර්තා දෙසසඛාවිතකකවර්තා දෙසබ්බවිත
කකවර්තා දෙසසඛාබ්‍රහ්මවිතකකවර්තාති දෙසමූලකෙ සත්ත
තථා මොහසඛාවර්තා මොහබ්බවර්තා මොහවිතකකවර්තා
මොහසඛාබ්‍රහ්මවර්තා මොහසඛාවිතකකවර්තා මොහබ්බවිතකක
වර්තා මොහසඛාබ්‍රහ්මවිතකකවර්තාති මොහමූලකෙ සත්තාති එක
මූලකතයෙ සත්තකතතයං හොති; තථා රාගදෙසසඛාවර්තා රාග
දෙසබ්බවර්තා රාගදෙසවිතකකවර්තා රාගදෙසසඛාබ්‍රහ්මවර්තා

(449) ඉවෙව්වං පඨවිකසිණාදිසු වාචිසතිකමමයානෙසු පටි භාගනිමිත්තමුපලබ්භති.

(450) අවසෙසෙසු පන අපමඤ්ඤා සත්තපඤ්ඤානිශං පවත්තනති.

(451) අංකාසවර්ජිතකසිනෙසු පන යං කිච් කසිනමුග්ගකාටෙ කාලඛිමාකාසං අනන්තවසෙන පටිකමමං කරොන්තාසං පඨමා රූපමපෙපති, තමෙව පඨමාරූපවිඤ්ඤාණං අනන්තවසෙන පටි කමමං කරොන්තාසං දුතියාරූපමපෙපති, තමෙව පඨමාරූපවිඤ්ඤාණාභාවං පන නන්ති ඤිඤ්චිති පටිකමමං කරොන්තාසං තතියාරූපමපෙපති, තතියාරූපං සත්තමෙනං පණිත මෙනනති පටිකමමංකරොන්තාසං චතුසාරූපමපෙපති,

(452) අවසෙසෙසු ව දසසු කමමයානෙසු බුඩ්දගුණාදික මාලඛිතමාරබ්භ පටිකමමං කතො තසමිං නිමිත්තෙ සාධුක මුග්ග සිතෙ තතෙව පටිකමමෙ සමාධියති උපවාතෙ ව සමපජ්ජති.

(453) අභිඤ්ඤාවසෙන පවත්තමානං පන රූපාවචරපටි මජ්ඣානං අභිඤ්ඤාපාදකපචමජ්ඣානා වුඨතිත්වා අභිභේය්‍යාදි කමාවජේජත්වා පටිකමමං කරොන්තාසං රූපාදිසු ආලඛිතෙසු ධාරාගමපෙපති.

(454) අභිඤ්ඤාව නාම-

ඉභිවිධං දිබ්බසොභං පරචිත්තවිජානනා
පුබ්බෙතිවාසානුසාති දිබ්බවක්ඛති පට්ඨා.

අසමෙත්ථ ගොචරගෙදො.

නිසිනො මි සමපිකමමයානනසො.

(455) විපසානාකමමයානෙ පන සීලවිසුචි විත්තවිසුචි දිස්සි විසුචි කඛ්ඛාචිත්තරණවිසුචි මග්ගාමග්ගඤ්ඤාණදසානවිසුචි පටිපදා ඤාණදසානවිසුචි ඤාණදසානවිසුචි වෙනි-සත්තවිධෙන විසුචි සම්භවො.

(456) අනිච්චලක්ඛණං දුක්ඛලක්ඛණං අනන්තලක්ඛණවෙනි තිණි ලක්ඛණාති.

රාගදොසසමාචිතක්කවරිතා රාගදොසබුච්චිතක්කවරිතා රාග දොසසමාබුච්චිතක්කවරිතාති රාගදොසමූලකෙ සත්ත, තථා රාග මොහමූලකෙ පි සත්ත; දොසමොහමූලකෙපි සත්තාති දුමූල

(457) අනිව්‍යානුපසංගා දුක්ඛානුපසංගා අනත්තානුපසංගාවෙති තිස්සෝඅනුපසංගා.

(458) සමුප්පත්තියො උදයව්‍යයාදිසංඝාතො භවසංඝාතො ආදිනවසංඝාතො නිබ්බදිසංඝාතො මුච්ඡාකාමසංඝාතො පටිසංඝාතො සංඝාරාපෙක්ඛාතො අනුලොමසංඝාතො චෙති-දස විපස්සනාසංඝාතො.

(459) සුද්දසනො විමොක්ඛො අනිමිත්තො විමොක්ඛො අප්පණ්ණිකො විමොක්ඛො චෙති තස්සෝ විමොක්ඛො.

(460) සුද්දසනානුපසංගා අනිමිත්තානුපසංගා අප්පණ්ණිකානුපසංගාවෙති තිණ්ණි විමොක්ඛමුඛාති ච චෙදිතබ්බාති.

(461) කථා, පාතිමොක්ඛසංවරසීලං ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං ආර්ථ පාරිසුඛිසීලං පච්චයසන්තසීතසීලවෙති චතුපාරිසුඛිසීලං සීල විසුඛි නාම.

(462) උපවාරසමාධි අප්පණ්ණසමාධි චෙති දුච්ඛොපි සමාධි විතතුවිසුඛිනාම.

(463) ලක්ඛණරසපච්චුපදානවසෙත නාමරූපපරිභ්‍යාසො දිසිවිසුඛිනාම.

(464) තෙසමෙව ච නාමරූපානං පච්චයපරිභ්‍යාසො කාමිනි විතරණ විසුඛිනාම.

(465) තතො පරමපන නථා පරිභ්‍යාසිනෙසු සප්පච්චයෙසු තෙභුම කසංඛාරෙසු අනිතාදිභෙදභින්නෙසු බන්ධාදිතයමාරබ්භ කල්‍යාණවසෙත සංඛිපිත්වා අනිව්‍යං බයභේත දුක්ඛං භයභේත අනත්තා අසාරකභේතාති-අධ්‍යානවසෙත සන්තතිවසෙත බණ්ඩසෙතවා සමමසනසංඝාතො ලක්ඛණත්තයං සමමසනාසංඝාතො තෙ ඥෙව පච්චයවසෙත බණ්ඩසෙත ච උදයව්‍යයාදිසංඝාතො උදයව්‍යයාසමනුපසංගනාසංඝාතො ව:—

මහාසෝ පිති පසුසති අධිමොක්ඛො ච පභ්‍යාසො

සුඛං සංඝාතමුපදානමුපෙක්ඛා ච නිකානති චෙති:—

මහාසාදිවිපස්සනුපකතිලෙස පරිබ්ඛාපරිභ්‍යානවසෙතමග්ගා මග්ගලක්ඛණවච්ඡානං මග්ගාමග්ගසංඝාතදස්සනවිසුඛි නාම.

කතතයෙ සත්තකත්තයං හොති; නථා රාගදොසමොහමුලකෙ පි රාගදොසමොහසංඛාවරිතා රාගදොස මොහබ්බිවරිතා රාගදොස මොහවිතකකචරිතාත්තාදිතා සත්තකත්තාති ඵලං මිසස්සකෙ සත්ත

(466) තථා පරිබ්බන්ධිත්ථිත්තස්ස පන තස්ස උදයව්‍යයස්ස ණතො පසාය යාවානුලොමා තිලකකණං විපස්සනාපරමපරාය පටිපජ්ජන්තස්ස නව විපස්සනාස්ස ණාති පටිපදස්ස ණදස්සන විසුඬිනාම.

(467) තස්සෙවං පටිපජ්ජන්තස්ස පන විපස්සනා පරිපාකමා ගම්ම ඉද්දති අපසණා උපපජ්ජස්සතිති භවබ්‍රහ්මං වොච්ඡ්ඤ්ඤා උපථි න්නාමනො වාරාචජ්ජනානන්තරං වෙ තිණ්ඨි විපස්සනාවිත්තාති යං කිථි අනිච්චාදිලකකණමාරබ්‍රහ්ම පරිකමෙමොපවාරානුලොමනා මෙන පවත්තනති, යා සිඛාපත්තනා සා සානුලොමා සඬ්ඛාරා පෙක්ඛා වුඨානාගාමිණි විපස්සනාති පවුච්චති, තතො පරං ගොත්‍රභූවිත්තං නිබ්බාණමාලඞ්ඤා පුපුජ්ජනගොත්තමහිභවත්තං අරියගොත්තමහිසමොන්නාව පවත්තති, තස්සානන්තරමෙව මග්ගො දුක්ඛස්ථං පරිජානන්තො සමුදයස්ථං පජගන්තො නිරොධස්ථං සච්ඡිකාරොන්තො මග්ගස්ථං භාවනාවසෙක අපසණාච්චිමොතරති, තතො පරං වෙනිණි ඵලවිත්තාති පවත්ති ඤා භවබ්‍රහ්මපාතොව භොති, පුන භවබ්‍රහ්මං වොච්ඡ්ඤ්ඤා පච්චෙකකණස්ස ණාති පවත්තනති.

(468) මග්ගං ඵලව නිබ්බාණං පච්චෙකකති පඤ්ඤානො භිනෙ කිලෙසෙ සෙසෙ ච පච්චෙකකතිවා නවා,
ඡබ්බිසුඬික්කමෙනෙවං භාවෙනබ්බො චතුර්බ්බො
ස්ස ණදස්සනවිසුඬි නාම මග්ගො පවුච්චති.

අසමෙත්ථ විසුඬිගෙදො.

(469) තත්ථ අනත්තානුපස්සනා අත්තාභිතිවෙසං මුඤ්ඤන්ති සුඤ්ඤානානුපස්සනා නාම විමොක්ඛමුඛං භොති, අනිච්චානුපස්සනා විපලාසනිමිත්තං මුචන්ති අනිමිත්තානුපස්සනා නාම දුක්ඛානුපස්සනා තණ්හාපණ්ඩං මුචන්ති අපසණ්ඨිතානුපස්සනා නාම තස්මා යදි වුඨානාගාමිති විපස්සනා අනත්තතො විපස්සති සුඤ්ඤාතො විමොක්ඛො නාම භොති මග්ගො, යදි අනිච්චතො විපස්සති අනිමිත්තතො විමොක්ඛො නාම, යදි දුක්ඛතො විපස්සති අපසණ්ඨිතො විමොක්ඛො නාමාති ච මග්ගො විපස්සනාගමන වසෙක තිණ්ඨි නාමාති ලභති, තථා ඵලව මග්ගා ගමනවසෙක මග්ගවිපියං, ඵලසමාපත්ති විපියං පන ඥානවුත්තකයෙන විපස්සන්තානං ඥානං ඵලමුපපජ්ජමානමපි විපස්සනාගමනවසෙකෙව සුඤ්ඤානාදිවිමොක්ඛොති ච පවුච්චති, ආලම්භනවසෙක පන සරස්වසෙක ච නාමත්තයං ඥානත්ථ සබ්බෙසමපි සමමෙව ච.

අසමෙත්ථ විමොක්ඛගෙදො.

(470) එක් පන සොවාපනම්මග්ගමාටෙඤ්ඤා දිසිවිසිතිවුත්,
පඤ්ඤාන පභිණ්ණායගමනො සතතතඛිතත්‍රපරමො සොවා
පනො නාම හොති,

(471) සකදගාමිමග්ගමාටෙඤ්ඤා රුගදෙසමොහානං තත්‍ර
කර්තෘ සකදගාමී නාම හොති සකිදෙව ඉමං ලොකං
ආගතඤ්ඤා,

(472) අනාගාමිමග්ගමාටෙඤ්ඤා කාමරුගව්‍යාපාදන මනව
සෙසපපඤ්ඤාන අනාගාමී නාම හොති අනාගතනා ඉත්තං,

(473) අරහත්තමග්ගමාටෙඤ්ඤා අනවසෙසකිලෙසපපඤ්ඤාන
න අරහා නාම හොති ඛිණ්ණසමො ලොකො අගගදකම්මෙණ්ණෙය්‍යා.

අසමෙත් සංගලහෙදො.

(474) එලසමාපනති විවිධං පනොත් සබ්බසම්මි යථාසක්ඵල
වසෙන සාධාරණං ව,

(475) නිරොධසමාපනතිසමාපජ්ජනමපනඅනාගා මිනවෙව
අරහන්තානව ලබන්ති, තත්ථ යථාකකමං පඨමජ්ඣානාදිමග්ග
නසමාපනතිසමාපජ්ජනා වුදාය තත්ථ ගතෙ සබ්බාරම්මෙම තත්ථ
තත්ථෙව විපස්සනො යාව ආතිවක්ඛන්ද්‍යයනං ගන්තො තතො
පරං අබ්බේය්‍යාදිකං පුබ්බකිච්චං කන්තො තෙවසක්ඛන්ද්‍යාසක්ඛන්ද්‍ය
යනං සමාපජ්ජති, තස්ස විනං අප්‍රණාප්වනානං පරතො වො
ච්ඡිජ්ජති විතතසත්තති තතො නිරොධසමාපනො නාම හොති,

(476) වුදානකාලෙ පන අනාගාමිනො අනාගාමිඵලවිතතං
අරහතො අරහත්තඵලවිතතං එකචාරවෙව පවතින්තො භවබ්බ
පාතො හොති තතො පරං පච්චවෙකම්මෙණ්ණෙ පවත්නති.

අසමෙත් සමාපනතිහෙදො

නිසිනොව විපස්සනාකම්මයානනසො.

මූලකො ධ්‍යානානන්තයවසෙන එකුතපක්ඛන්ද්‍යසු හොන්ති; ඉමෙ
එකුතපක්ඛන්ද්‍ය පුරිමාවුද්දසාති තෙසංවිවර්තහෙද දඬබො;
වුතතං නිසංඝං

රාගාදිකෙ තිකෙ සත්ත සත්තසඛාදිකෙ තිකෙ,
එකචිතිකමූලමි මිසංතෙ සත්තසත්තකතති,

(477) භාවෙන ඛෙව්පනි චෙව්වං භාවනාවය මුත්තමං
පටිපත්තිරසසාදං පඤ්ඤානෙතන සාසනෙනි.

(478) ඉති අභිධම්මජායකංගෙ කම්මයානසංගහවිභාගො
නාම නවමො පරිච්ඡේදය.

(479) වාරිත්තසොභිතවිසාලකුලොදයෙන
සමාහිවුඞ්ඨ පරිපුඬගුණොදයෙන
නඛිලගෙහන පඤ්ඤාය පරානුකම්පං.
යං පඤ්ඤං පකරණං පරිනිසිත්තං

තතො අතිරේකා පි වානි වුත්තත්තා රාගදොසමොහසමා
බුධි විකක්කවරිතාති සබ්බවරිතෙනසභිං වතුසසි; අථවා,
අලොභඅදොසඅමොහසමාබුධිවිතකෙකසු යථා වුත්තත්තයෙන තෙ
සසිහෙදං කඤ්ඤා තෙහිසභිං ඡබ්බිසාධිතං සතං මිති ව සබ්බ
වරිතාතිසභිං අභවිසාධිතං සතනති පි වදන්ති. ඉතො පරෙසු
විසු සමථවිපස්සනානමමයානෙසු තත්ත තත්තඅභිකථාපිකාසු වුත්ත
ත්තයෙන වණ්ණනා තයො ගගෙනබ්බො, තත්ත තත්ත සමෙධිපෙත
වා විජ්ජාරෙන වා වුත්තත්තාති.

ඉති සමෙධිපවණ්ණනායං නවම පරිච්ඡේදය
වණ්ණනා නිවසිතා.

(479) වාරිත්තෙන කුලාවාරෙන සොභිතෙ විසාලකුලෙ උද
යෙන නිබ්බතෙන සමාහිවුඞ්ඨ පරිපුඬානං දුතසිලාදිගුණානං
උදයෙන උදයාධාරගුතෙන නම්පලගෙහන නම්පනාමිකෙන
පරානුකම්පං සාසනෙ පරෙසු අනුග්ගහලකම්පං අනුකම්පං
පඤ්ඤාය මනසි ධම්මෙයා යං පකරණං පඤ්ඤං, තං පකරණං
පරිනිවසිතං පරිපුඬණ්ණං පුරිශොභානං ගතං.

(480) පුඤ්ඤෙන තෙන විපුලෙන තු මූලසොමං
 ධඤ්ඤාධිවාසමුදිතොදිතමායුගන්තං
 පඤ්ඤාවදානගුණසොභිතලජ්ඣිතිකමු
 මඤ්ඤානතුපුඤ්ඤාවිභවොදයමඛලාය.

**ඉති අනුරුඛාවර්ගිසෙන විරචිතං අභිධම්ම ථ
 සංඝග්ගොනාමපඤ්ඤානං නිවසිතං.**

(480) විපුලෙන පසුතෙන තෙන පුඤ්ඤෙන ධඤ්ඤාධිවාසං
 පුඤ්ඤාවනාතං නිවාසගුතං උදිතො දිතං අතිපසිඛං තුමූල
 සොමං නාම විහාරං පඤ්ඤාවදානගුණසොභිතලජ්ඣි අරියමය්‍ය
 පඤ්ඤාය පරිපුඤ්ඤා සිලාදිගුණෙන සොභිතා ලජ්ඣිතො භිකූ
 ලොකීයපඤ්ඤාවෙය්‍යතතියෙන වා පරිපුඤ්ඤාදිගුණසොභිත
 ලජ්ඣිතිකමු පුඤ්ඤාවිභවොදයමඛලාය ලොකීය ලොකුත්තර
 පුඤ්ඤාය ව විභවස්සතිබ්බාණස්ස ව උදයසංඛිතාය මඛලාය
 ආයුකන්තං යාවජ්ඣං මඤ්ඤානතු අනුස්සරනතු, තත්ථ වාසිතො
 භිකූ ඊදිසාගන්තාරකා ගොනතුත්තරපජායො; තස්මිං වා
 විහාරෙ පරියත්තිං පුරෙතනුති.

පරම විචිත්තතයකොවිද පඤ්ඤාජවනසමන්තාගතෙන සුචි
 සුඛබුච්චිවිජයසිලාවාර සමන්තාගතෙන අපරිමිතපාරමිතාසම්භූත
 පඤ්ඤානුභාවජතිත නිපිටකධරෙන අරිමදුක්තගරගොවරගාමි
 තෙන දීඨධම්මසම්පරාසිකත්වානුසාංගකස්ස සන්ත්තො සාසනභික්‍ෂ
 කාමානං ලඛකාදීපපරදීපවාසිතං සොතුජනානං පරියත්ති
 පරියාපුණ්ණෙන තත්ප්පවොති විසසුතෙන විසුඛබුච්චිවිජයසිලා
 වාරගුණසමන්තාගතෙන නිපිටකධරගරුහි ගතිතසම්මම ජොති
 පාලොතිනාමවිග්ගයෙන ථෙරෙන භතා අභිධම්ම ථසංඝග්ගසංඝේස්ස
 වණ්ණනාතිසිතා.

පුණ්ණ දසෙ නවනවුත්ති ගුණෙ ව වය්‍යෙ
 වය්‍යෙ සහස්ස ගුණෙන ජිනතිබ්බතමො,
 ඉච්ඡාරිමදුක්තපුරාවරතමෙපාණ්ණිං
 පඤ්ඤානසො සිරිපරකකුමබාහුභූපං.

නිසංසාය සාසනමලං සුවිසොධසිතා
හිතඛුහි විණ්ණවිනයෙහි සුසංඤ්ඤෙනෙහි,
බන්ධාපසි පුරවරෙ ජයවසිස්තවෙන
සීමං විපතතිරහිතං විතයානුරූපං.....

සිකඛාපසි යනිගණෙ විතයාහිධමෙම
පඤ්ඤවද්දනහදයො සදයො ජනානා,
අපටිච්ඡනා විරියසීලගුණග්ගසංඝො
සමාධිනො සකලසිසංජනානුකම්පි.....

සබ්බථ සුතනපිටකතතයපාරදසසි
සො ජපපටොචගයසුතො යතිරාජකනෙතො
නානාතයං පරමසඛගහවණ්ණනෙමං
සබ්බෙපතො විරවසිං මුනිසාසනන්දං.....

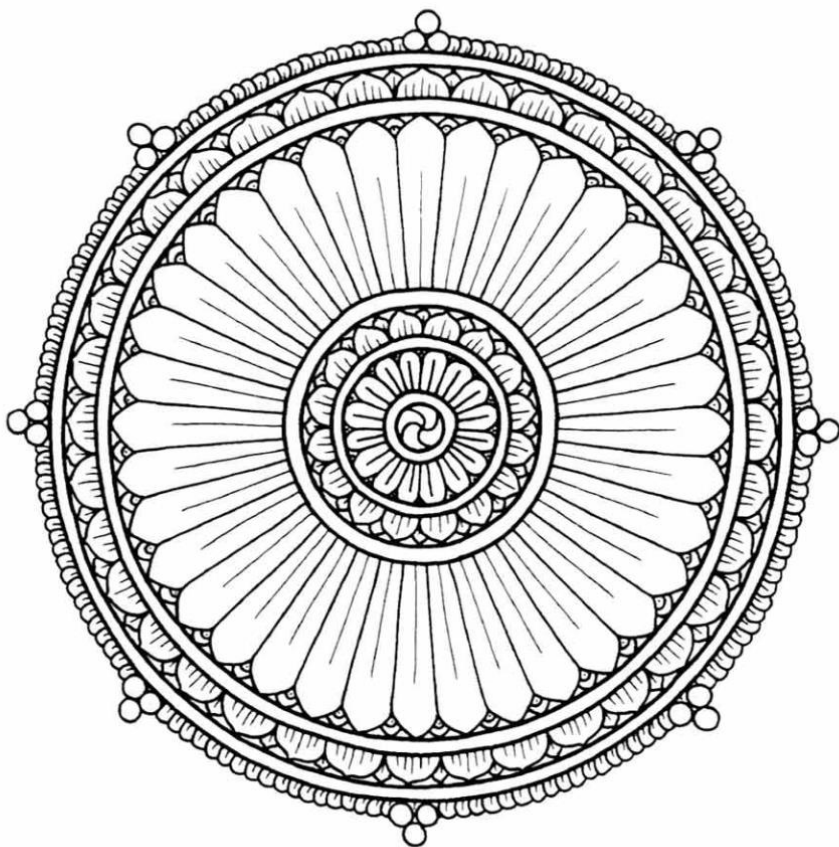
විරං නිඝ්ඤ සබ්බමො ධම්මරාජසංසඤ්ඤානො
සබ්බෙ පි පාණීනො භොනතු සබ්බමෙතිඨනනාසද්ධති.....

ඉති සබ්බමජොති පාලකෝරෙන රවිනා

සබ්බපච්ඡන්නානා

නිබ්බිනා.

සබ්බ දානං ධම්ම දානං ජිනාති

නිබ්බාන පච්චයෝ හෝතු